

MITÄ MIELTÄ HYVINVOINTIVALTIOSTA?

Kuinka laajaa on hyvinvointivaltion kannatus Suomessa

Pinja Valkonen

Pro gradu -tutkielma

Sosiologia

Yhteiskuntatieteiden

ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2012

TIIVISTELMÄ

Valkonen, Pinja: Mitä mieltä hyvinvointivaltiosta? Kuinka laajaa on hyvinvointivaltion kannatus Suomessa.

Pro gradu -tutkielma 68 sivua, 2 liitettä.

Ohjaaja: Pertti Jokivuori

Jyväskylän yliopisto

Sosiologian laitos, sosiologia

Syyskuu 2012

Tämän tutkimuksen tarkoitus on selvittää, kuinka suuri osa suomalaisista kannattaa laajaa hyvinvointivaltiota. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään, mitkä tekijät selittävät tai ennustavat henkilön mielipidettä hyvinvointivaltion laajuudesta. Lopuksi tarkastellaan, kuinka sirpaleinen tai yhtenäinen on suomalainen asenneilmasto hyvinvointivaltion suhteen.

Aineistona käytetään vuoden 2008 European Social Surveyn Suomen aineistoa. Kysely on tehty 15-vuotta täyttäneelle väestölle, ja vastaajia on 2195. Tutkimuksessa rakennetaan summamuuttuja mittaamaan, kuinka laajaa hyvinvointivaltiota vastaaja kannattaa asteikolla 0–10. Lisäksi selvitetään 14 taustamuuttujan vaikutusta hyvinvointivaltiomieliteeseen. Taustamuuttujien vaikutusta mieliteeseen tutkitaan sekä logistisella että lineaarisella regressioanalyysillä.

Suomalaiset kannattavat laajaa hyvinvointivaltiota yksimielisesti. Yli puolet suomalaisista kannattaa todella laajaa hyvinvointivaltiota. Väestöryhmien välillä mielipideeroja ei juurikaan löydy. Mieliteeseen voimakkaimmin vaikuttavia taustatekijöitä ovat sukupuoli, sukupolvi, ideologia, puoluekanta, työskentelysektori, instituutioita kohtaan koettu luottamus, sosiaalinen luottamus ja sosiaalisen riskin kokeminen. Suomalainen asenneilmasto hyvinvointivaltion suhteen on hyvin yhtenäinen.

Avainsanat: hyvinvointivaltio, yleinen mielipide, kansalaiset, arvot, asenteet

SISÄLLYS

Johdanto	1
Hyvinvointivaltion ruumiinavaus	4
Residuaalisesta mallista kulta-aikaan ja laman jälkeiseen niukkuuteen	5
Vastuu hyvinvoinnista ja hyvinvointivaltion kannatuksen laajuus	7
Hyvinvointivaltion rahoitus	8
Etuuksien ja palveluiden käyttö, riittävyys ja laatu	9
Tasoiattaako sosiaaliturva tuloeroja vai passivoiko se kansalaiset?	12
Hyvinvointivaltiomieliipiteisiin vaikuttavat tekijät	15
Arvot	15
Ideologia.....	20
Intressit.....	21
Luottamus ja riskit.....	24
Suomi vuonna 2008	26
Tutkimusongelma, aineisto ja menetelmät	28
Tutkimusongelma.....	28
Aineisto	29
Menetelmät.....	30
Taustamuuttujat.....	32
Hyvinvointivaltion kannatus – aineiston analyysi	35
Hyvinvointivaltion kannatuksen laajuus -mittarin rakentaminen ja tulokset.....	35
Taustamuuttujien yhteys hyvinvointivaltiomieliipiteeseen.....	38
Logistinen regressioanalyysi	44
Lineaarinen regressioanalyysi	50
Yhteenveto	52
Keskustelu.....	62
Lähdeluettelo	64
Liitteet.....	69

JOHDANTO

Hyvinvointivaltio on uusien haasteiden edessä. Hyvinvointivaltion perustuksia järjestyttävät työttömyys, talouskriisit, kasvava eriarvoistuminen ja väestön ikääntyminen. 1990-luvun laman, sen jälkeisen nousukauden ja nykyisen talouskriisin vaikutus hyvinvointivaltion rakenteisiin ja resurssien jakoon ovat jo pitkään olleet keskeisiä aiheita suomalaisessa keskustelussa (Piirainen ja Saari 2002).

Paul Piersonin sanoin elämme uutta, niukkuuden aikakautta (Pierson 2001b). Ennen 1990-luvun lamaa vallinneesta laajentumiskaudesta olemme siirtyneet hyvinvointivaltion supistamisen ja karsimisen aikakaudelle, jota leimaa niukkuuden ilmapiiri (Julkunen 2001; Kallio 2010). Nyky-Suomessa ei enää luoda uusia hyvinvointijärjestelmiä, vaan karsitaan vanhoja (Kallio 2010, 19).

Muutokset eivät kuitenkaan ole tapahtuneet ryminällä ja yhtäkkiä, vaan hitaasti ja vähitellen. Johanna Kallio (2010, 24) puhuu hiipivästä muutoksesta: pienet karsinnat silloin tällöin muuttavat pikkuhiljaa hyvinvointivaltion toimintaa. Kaikessa hiljaisuudessa tapahtuva palvelujen ja etuuksien supistaminen mukautuu huomaamatta osaksi normaalia arkea, eikä muutosta välttämättä edes huomata. Lopulta karsinta kuitenkin heijastuu kansalaisten käsityksiin ja odotuksiin sosiaalisista oikeuksista ja hyvinvointivaltio kattavuudesta.

Millaisia käsityksiä suomalaisilla sitten on hyvinvointivaltiosta? Sosiaaliturva ja hyvinvointipalvelut koskettavat lähes jokaista suomalaista, sillä käytännöllisesti katsoen jokainen meistä käyttää vuoden aikana ainakin kerran jotakin valtion tarjoamaa palvelua tai nauttii jostakin tulonsiirrosta (Saari 2001, 12). Sosiaaliturvasta ja hyvinvointipalveluista keskustellaan paljon julkisuudessa, ja mielipiteet ovat kirjavia, nykyään usein negatiivisia: sosiaalipalvelut ovat syynä kuntien talouskriisiin, työmarkkinatuki vähentää ihmisten halua työskennellä, lapsilisää ei tulisi maksaa rikkaille. Kansalaisten mielipide ei kuitenkaan välttämättä kuulu mediassa, sillä hyvinvointivaltiota koskevaa keskustelua käyvät suurelta osin alan ammattilaiset, hallinnon virkamiehet ja poliitikot. (Muuri 2008; Forma 1998).

On tärkeää tutkia kansalaisten hyvinvointivaltiota koskevia mielipiteitä, jotta tällaisille keskusteluille saataisiin vastapaino (Sihvo ja Uusitalo 1993; Forma 1998; Kallio 2010). Myös tavallinen suomalainen ansaitsee tulla kuulluksi, ja vain kansalaiset voivat arvioida, onko hyvinvointivaltion toiminta hyväksyttävää ja onnistunutta (Sihvo ja

Uusitalo 1993). Kansalaismielipiteen kuuleminen on tärkeää myös demokratian kannalta, sillä demokratian toimivuuden mittarina toimii usein se, kuinka paljon kansalaiset voivat vaikuttaa poliittisiin päätöksiin (Kallio 2010, 38).

Hyvinvointivaltiota koskevan mielipidetutkimuksen näkökulmat ja painopisteet ovat vaihdelleet eri ajankohtina. Ydinkysymykset ovat kuitenkin aina olleet hyvinvointivaltion kannatus ja kannatuksen mahdolliset muutokset. (Kallio 2010, 36.) Tutkimuksissa on tarkasteltu muun muassa sitä, miten hyvinvointia halutaan tuottaa, miten hyvinvointivaltion toiminta halutaan rahoittaa, tai sitä, mitä mieltä kansalaiset ovat eri sosiaaliturvaetuksien tasosta (Forma ja Saarinen 2008, 163).

Ennen 1990-lukua tutkimukset keskittyivät lähinnä selvittämään kansalaisten halukkuutta rahoittaa sosiaaliturvaa ja sitä, miten kansalaiset haluavat resurssit kohdentaa (Forma 1998; Kallio 2010). Mielipidetutkimus yleistyi Suomessa 1990-luvun laman jälkeen, ja mielipiteitä alettiin tarkastella laajemmasta näkökulmasta. Hyvinvointivaltion kannatuksen ajateltiin olevan vaakalaudalla, ja kansalaisilta kyseltiin, millaista sosiaalipolitiikkaa ja minkälaisia hyvinvointipalveluja he haluavat. (Kallio 2010, 37.) Esimerkiksi Forma (1998) sekä Sihvo ja Uusitalo (1993) laajensivat tutkimushorisonttia pelkän rahoitushalukkuuden tarkastelusta mielipiteisiin sekä tulonsiirto- että palvelujärjestelmästä.

Forman (1998, 60) mukaan hyvinvointivaltiomieliä koskevan tutkimuksen tavoitteena on tarkastella, mitä mieltä kansalaiset ovat erilaisista sosiaaliturvaan ja sen tuottamiseen liittyvistä kysymyksistä. Lisäksi tutkimuksessa ollaan usein kiinnostuneita eri yhteiskuntaryhmien mielipiteissä ilmenevistä eroista. Hyvinvointivaltiota koskevissa mielipidetutkimuksissa on myös tarkasteltu hyvinvointivaltioregiimien kannatusta (Kallio 2010, 37).

Tämä tutkimus seurailee tuttua polkua. Tutkimuksessa selvitetään hyvinvointivaltion kannatuksen laajuutta Suomessa. Tarkoituksena on aluksi selvittää, kuinka laajaa hyvinvointivaltion kannatus Suomessa on. Kuinka suuri osa suomalaisista kannattaa nykyisenkaltaista laajaa hyvinvointivaltiota? Kannatuksen laajuuden tarkastelusta siirrytään etsimään niitä taustamuuttujia, jotka vaikuttavat mielipiteeseen hyvinvointivaltion laajuudesta ja miten. Ovatko esimerkiksi rikkaat ja köyhät tai vanhat ja nuoret eri mieltä siitä, kuinka laaja tulisi hyvinvointivaltion olla? Mitkä taustatekijät selittävät mielipide-eroja? Tämä on tutkimuksen ydinkysymys.

Tutkimuskysymykset:

1. Kuinka laajaa on hyvinvointivaltion kannatus Suomessa?
2. Mitkä tekijät selittävät ja ennustavat mielipidettä hyvinvointivaltion laajuudesta? Eroavatko oikeiston ja vasemmiston mielipiteet toisistaan? Vaikuttavatko tulot tai koulutus mielipiteisiin?
3. Kuinka pirstoutunut tai yhtenäinen suomalaisten hyvinvointivaltiomieli on?

Aineisto:

European Social Survey 2008: Suomen aineisto. FSD2463.

HYVINVOINTIVALTION RUUMINAUSAUS

Hyvinvointivaltion tutkimista monimutkaistaa se, että sitä voidaan tutkia monista eri näkökulmista. Voidaan esimerkiksi keskittyä tutkimaan vain mielipiteitä hyvinvointivaltion rahoituksesta tai julkisen ja yksityisen sektorin välisestä tehtävänjaosta. Näkökulman valinta vaikuttaa saatuihin tuloksiin (Saari 2005, 26; Kallio 2010). Sihvo ja Uusitalo (1993) korostavat, että hyvinvointivaltio on monitahoinen toiminnan alue. Näkökulmasta riippuen hyvinvointivaltioon tai sen osiin voidaan mielipidetutkimuksissa suhtautua hyvin eri tavoin.

Mutta mitä hyvinvointivaltio tarkoittaa ja millaisista osista se koostuu? Suomalaisissa tutkimuksissa hyvinvointivaltio on viipaloitu hieman eri tavoin, mutta kuitenkin keskenään usein hyvin samankaltaisiin osa-alueisiin (ks. esim. Forma 1998; Sihvo ja Uusitalo 1993). Sekä Pauli Forma (1998) että Tuire Sihvo ja Hannu Uusitalo (1993) jakavat hyvinvointivaltion viiteen ulottuvuuteen. Tutkimuksissaan he tarkastelevat mielipiteitä nimenomaan näiden eri osa-alueiden suhteen. Myös Johanna Kallio (2010) hyödyntää kyseistä jaottelua väitöskirjassaan.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ole tehdä yhtä kattavaa hyvinvointivaltion ruumiinavausta kuin Forma tai Sihvo ja Uusitalo ovat tutkimuksissaan tehneet. Heidän käyttämänsä jaottelu kuitenkin auttaa ymmärtämään, millaisista osista hyvinvointivaltio kokonaisuutena rakentuu. Forman sekä Sihvon ja Uusitalon käyttämät hyvinvointivaltion dimensiot ovat seuraavat:

1. Vastuu hyvinvoinnista
2. Hyvinvointivaltion rahoitus
3. Hyvinvointivaltion etuuksien käyttö
4. Hyvinvointivaltion tuotokset
5. Hyvinvointivaltion vaikutukset

Tämä tutkimus tutkii hyvinvointivaltion kannatuksen laajuutta, joka liittyy ensimmäiseen dimensioon eli siihen, kuka on vastuussa hyvinvoinnin tuottamisesta. Myös muita dimensioita tarkastellaan yleisesti teoreettisessa osiossa. Dimensiomalli ei välttämättä ole innovatiivinen tai tuore, eikä juuri tätä tutkimusta varten räätälöity. Forma (1998, 60) kuitenkin toteaa, että sekä kansainvälisessä että kotimaisessa tutkimuksessa sovelletaan usein samankaltaisia malleja. Mallit vakiintuvat mukailemaan sosiaaliturvamielipiteitä koskevan tutkimuksen tavoitteita: sen selvittämistä, mitä mieltä

kansalaiset ovat erilaisista sosiaaliturvaan ja sen tuottamiseen liittyvistä kysymyksistä (Forma 1998, 60).

Edellä esiteltyjä dimensioita tarkastellaan tarkemmin myöhemmin, mutta lyhyt käsitteiden avaaminen lienee paikallaan.

Vastuu hyvinvoinnista viittaa siihen, kenen tulisi olla vastuussa hyvinvoinnin tuottamisesta: julkisen, yksityisen vai kolmannen sektorin. Tämä tutkimus keskittyy tarkastelemaan vain julkisen sektorin roolia hyvinvoinnin tuottajana. Hyvinvointivaltion rahoituksella tarkoitetaan kansalaisten halukkuutta rahoittaa järjestelmän toimintaa sekä näkemyksiä verovarojen kohdentamisesta. Etuuskien käyttö viittaa sosiaaliturvan alikäyttöön ja väärinkäyttöön. Tuotoksilla tarkoitetaan sosiaaliturvan riittävyttä ja palvelujen laatua. Hyvinvointivaltion vaikutukset puolestaan viittaavat tulonjakoon ja sen onnistumiseen sekä siihen, passivoiko hyvinvointivaltio kansalaisia. (Kallio 2010, 62.)

Residuaalisesta mallista kulta-aikaan ja laman jälkeiseen niukkuuteen

Hyvinvointivaltio on oleellinen käsite suomalaista yhteiskuntaa kuvailtaessa. Hyvinvointivaltio on kuitenkin moniulotteinen ja ehkä hieman vaikeasti hahmotettava käsite. Saaren (2005, 26) mukaan käsitteen määrittelyä hankaloittaa muun muassa se, että hyvinvointivaltio on venytetty kuvaamaan suomalaista yhteiskuntaa aina 1960-luvulta nykypäivään saakka. Jokainen aikakausi on jättänyt käsitteen sisältöön omat kerrostumansa, jotka vaikeuttavat täsmällistä määrittelyä. Seuraavaksi esittelen lyhyesti suomalaisen hyvinvointivaltion historiaa.

Suomalaisen hyvinvointivaltion rakentaminen alkoi toisen maailmansodan jälkeen. Suomalaisessa sosiaalipolitiikassa tapahtui selkeä muutos, jota on kutsuttu siirtymiseksi residuaalisesta mallista institutionaaliseen malliin (Karisto ym. 1998, 283). Ennen sotaa tärkeimpänä hyvinvoinnin lähteenä toimivat markkinat ja markkinoilta omalla työllä ansaittu palkka. Sosiaalipolitiikan kautta tapahtuva hyvinvoinnin jako oli toissijaista, ja sosiaaliturva oli lähinnä jäännöksen eli residuaalin jakamista.

Valtion laajaa vastuuta alettiin painottaa 1940-luvulla. Ohjenuoraksi muodostui niin kutsuttu Beveridge-suunnitelma, jonka mukaan valtion tulee taata toimeentulon vähimmäistaso kaikille kansalaisille yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta esimerkiksi sairauden tai työttömyyden varalta (Karisto ym. 1998, 285). Markkinoilla tapahtuva jako nähtiin epäoikeudenmukaisena, joten jakoa tasoittamaan luotiin kaikkia kansalaisia

koskeva sosiaalipalveluiden ja -etuuksien verkosto. Käänteentekevää oli myös sodan jälkeinen näkemys sosiaalipolitiikasta taloudellisen kasvun edistäjänä. Uuden näkemyksen mukaan julkinen sektori voisi tasoittaa suhdanteita paisuttamalla itseään laman aikana, ja tulontasaukset sekä säätelisivät taloudellisia häiriöitä että edistäisivät tuotannon kasvua. Sen sijaan, että tulonsiirrot olisivat rasite kansantaloudelle, ne hyödyttäisivät koko kansakuntaa kasvattamalla kokonaiskulutusta.

Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan varsinainen rakennustyö ajoittuu 1950- ja 70-luvuille. Tällöin luotiin hyvinvointivaltion ”hardware” (Karisto ym. 1998, 351), eli kattavat sosiaalivakuutus- ja palvelujärjestelmät, muun muassa lapsilisäjärjestelmä (1947), sairausvakuutuslaki (1964) ja kansaneläkelaki (1957).

1980-luku oli hyvinvointivaltion kulta-aikaa Suomessa. Suomi nautti vahvasta nousukaudesta aina 1980-luvun lopulle saakka. Kehittäminen oli tämän aikakauden avainsana. Sosiaalipolitiikassa haluttiin päästä lähemmäs käyttäjiä, ja palveluista haluttiin tehdä yksilöllisempiä. Tällöin alettiin luoda sosiaalipoliittista ”softwarea”. Eriytyneemmän palveluntuotannon merkitys kasvoi edelleen 1990-luvulla. (Karisto ym. 1998, 351.)

1990-luvun lama oli käännekohta. Pankkijärjestelmän romahtaessa valtio velkaantui nopeasti, ja korkotason noustessa yksityiset ihmiset eivät enää kyenneet hoitamaan hölläkätisesti myönnettyjä lainojaan. Seurauksena oli konkurseja, ylivelkaantuneita kotitalouksia ja massatyöttömyyttä. Pahimmillaan laman aikana Suomessa oli työttömänä miljoona henkeä. Tällaisessa tilanteessa alettiin kiinnittää huomiota sosiaaliturvan rahoitukseen, jonka kustannuksella julkinen talous aiottiin saattaa tasapainoon. Valtion velkaantumisella perusteltiin mittavia sosiaaliturvan leikkauksia ilman suurta vastarintaa. (Karisto ym. 1998, 317.)

Laman takia pidättydyttiin indeksitarkistuksista, alennettiin korvausasteita ja leikattiin kuntien valtionosuuksia ja toimeentuloturvaetuksia. Myös julkisen sektorin tehokkuus ja taloudellisuus joutuivat tiukan tarkastelun kohteeksi. Vahvan julkisen sektorin ajatuksen tilalle tuli uusi markkinapainotteinen ajattelu, jonka mukaan markkinat ovat tehokkain tapa organisoida inhimillistä toimintaa. Tavoitteena on ollut, ja on edelleen, organisaatorakenteiden ja palveluntuotannon virtaviivaistaminen; sosiaalipolitiikassa on alettu omaksua yksityisestä liikkeenjohdosta peräisin olevia ajattelutapoja. (Julkunen 2001; Karisto ym. 1998, 353.)

Seuraavaksi avaan tarkemmin edellä mainittujen viiden hyvinvointivaltion osaluheen sisältöä.

Vastuu hyvinvoinnista ja hyvinvointivaltion kannatuksen laajuus

Suomessa perinteisesti suuri osa väestöstä kannattaa sosiaali- ja terveystalouden tuottamista nimenomaan verovaroin julkisen sektorin voimin (ks. esim. Forma 1998, 1996; Sihvo ja Uusitalo 1993). Pitkän aikavälin tarkastelu osoittaa, että suomalaiset tukevat julkisia tulonsiirtoja ja palveluja ja ovat valmiita myös rahoittamaan niitä (Kallio 2010).

Laaja konsensus hyvinvoinnin tuottamisesta yhteisin voimavaroin voidaan ainakin osittain selittää suomalaisen hyvinvointivaltiomallin avulla. Suomi edustaa pohjoismaista hyvinvointimallia, jossa valtio on keskeisessä asemassa hyvinvoinnin takaajana (Esping-Andersen 1990). Mallille on ominaista universalismi, eli etuudet eivät määrity ansioiden tai yksityisten vakuutusten vaan kansalaisuuden perusteella (Forma 1996, 74). Etuudet ovat yleensä korkeita ja kattavia, ja hyvinvointivaltio tasoittaa tehokkaasti luokkaeroja (Laitinen-Kuikka 2005, 310).

Tällaisessa universaalissa hyvinvointivaltiossa kaikki väestöryhmät kuuluvat järjestelmän tarjoamien etuuksien kuluttajiin ja rahoittajiin. Suomessa eniten veroja maksavat saavat vastineeksi hyödyntää julkisia hyvinvointipalveluja ja kaikille tarkoitettuja tulonsiirtoja. Toisaalta pienituloisilla lienee suurituloisia enemmän palvelujen kuluttajuuteen liittyviä intressejä, mutta hekin osallistuvat järjestelmän rahoittamiseen maksamalla veroa saamistaan tulonsiirroista. (Kallio 2010, 41.) Pohjoismaisen mallin ongelma on sen kalleus: järjestelmä vaatii toimiakseen suhteellisen korkeita veroja ja sosiaaliturvamaksuja. Tämä puolestaan vaatii suhteellisen korkeaa työllisyysastetta. (Kangas 1996, 3.)

Residuaalisissa hyvinvointivaltioissa järjestelmän kannatus on yleensä heikompaa kuin universaaleissa hyvinvointivaltioissa. Residuaalisessa hyvinvointivaltiossa ihmiset jakautuvat etuuksien saajiin ja etuuksien rahoittajiin, ”meihin” ja ”heihin”. Järjestelmän kannatus on yleensä heikompaa, koska etuuksien ja palveluiden käyttäjät ja rahoittajat paikantuvat eri väestöryhmiin. (Forma 1998, 26; Kallio 2010, 41.)

Hyvinvointivaltioiden jakaminen eri malleihin on saanut osakseen paljon kritiikkiä. On kiistelty siitä, onko eri maat sijoitettu oikeisiin luokkiin (Forma 1998, 75). Lisäksi malleja on syytetty siitä, etteivät ne ota huomioon naisten roolia hyvinvoinnin

tuottajina (Kleinman 2002, 34). Kleinmanin (2002, 34–35) mukaan jokaista yritystä luokitella hyvinvointivaltiot voidaan, ja tullaan kritisoimaan. Typologiat ovat ideaalityyppejä, joten niiden käyttö vaatii olennaisten ominaisuuksien korostamista ja joidenkin vähäisten ominaisuuksien jättämistä mallin ulkopuolelle. Todellisuudessa eri hyvinvointivaltiot saattavat omata piirteitä useista ideaalityypeistä.

Mallien tarkoituksena ei kuitenkaan ole tavoitella absoluuttista totuutta, vaan jäsentää hyvinvointivaltioiden monimutkaista kenttää ja etsiä eri maiden sosiaalipoliittisille järjestelmille tyypillisiä piirteitä. Puutteistaan huolimatta mallit tarjoavat käyttökelpoisen analyttisen kehikon, jonka avulla hyvinvointivaltioita voidaan tarkastella. (Forma 1996, 74–75.)

Aikaisempien tutkimusten perusteella voimme olettaa, että suomalaiset kannattavat vahvaa julkista sektoria. Toisaalta yksityisen sektorin tehokkuudesta ja julkisen sektorin tehostumisesta hyvinvoinnin tuottamisessa on puhuttu paljon. Myös yksilön oman vastuun lisäämisestä on keskusteltu. Ovatko nämä julkiset puheenvuorot vaikuttaneet suomalaisten mielipiteisiin? Kannattavatko suomalaiset edelleen laajaa universaalista hyvinvointivaltiota vai olisivatko he valmiita supistamaan julkisen sektorin roolia?

Kysymys hyvinvoinnin tuottamisen vastuusta on tämän tutkimuksen ydinkysymys. Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan tarkastella erikseen suomalaisten mielipiteitä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin rooleista. Hyvinvoinnin tuottamisen vastuu tiivistetään kysymykseen siitä, kuinka suuri tulisi julkisen sektorin vastuu olla. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan siis sitä, kuinka laajaa julkista sektoria suomalaiset kannattavat. Mielipiteitä ei ole eritelty julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin suhteen.

Hyvinvointivaltion rahoitus

Hyvinvointivaltion rahoitus viittaa kansalaisten halukkuuteen rahoittaa sosiaalietuuksia ja -palveluita verovaroin (vrt. Sihvo ja Uusitalo 1993 ja Forma 1998). Tulisiko veroja korottaa ja sosiaalimenoja lisätä, vai olisiko parempi karsia etuuksia ja palveluja ja kerätä vähemmän veroja?

Aikaisemmissa tutkimuksissa (ks. Sihvo ja Uusitalo 1993; Forma 1998; Kallio 2010) on todettu, etteivät suomalaiset juurikaan ole halukkaita leikkaamaan sosiaalimenoja. Eri etuuksien suhteen mielipiteitä tutkinut Forma (1998, 87) toteaa, etteivät

suomalaiset halua oleellisesti laskea minkään etuuden tasoa. Mielipiteet kuitenkin vaihtelevat taloudellisen ja sosiaalisen tilanteen mukaan: kun maalla menee taloudellisesti hyvin, hyvinvointivaltiota ollaan valmiita kasvattamaan. Vastaavasti taloudellisesti vaikeina aikoina kulut alkavat näyttää liian suurilta ja menot tuntua liian raskailta. (Sihvo ja Uusitalo 1993.)

Forma (1998, 63) toteaa, että 1990-luvun laman aikana julkisen sektorin taloudellista taakkaa haluttiin keventää, ja hyvinvointipalveluille etsittiin vaihtoehtoista tuottajaa niin yksityiseltä sektorilta kuin kansalaisjärjestöjenkin piiristä. Valtion velkaantumisen ja julkisen talouden ongelmista huolimatta kansalaisten vaatimukset sosiaaliturvamenojen karsimisesta olivat kuitenkin vähäisiä (Forma 1999, 9).

Mielipiteisiin hyvinvointivaltion rahoituksesta vaikuttavat myös henkilöiden intressit. Veronkevennyksiä puoltavat tahot näkevät sosiaalimenot talouskasvua rajoittavana julkisena kulutuksena (Saari 2005, 53). Suomen talouspoliittinen eliitti pitää hyvinvointivaltiota jo lähtökohtaisesti talouskasvua rajoittavana (Kantola 2002, Kajanojan 2005, 113 mukaan). Runsaita sosiaalimenoja ja laajaa hyvinvointivaltiota puolustavat puolestaan näkevät sosiaalipolitiikan tuottavana tekijänä, investointina kansalaisten hyvinvointiin ja sitä kautta talouskasvuun (Saari 2005, 53).

Suomen osalta European Social Survey -aineisto kerättiin ajanjaksona 19.9.2008–5.2.2009, juuri ennen uusimman talouskriisin iskeytymistä Eurooppaan. Vaikka kriisi ei välttämättä näy voimakkaasti Suomen taloudessa, vaikuttaa tiedotusvälineiden kriisipuhe yleiseen ilmapiiriin. Kriisi ei kuitenkaan siis näy tämän tutkimuksen aineistossa. Tutkimusajankohtana, vuonna 2008, Suomen sosiaaliturvamenot olivat 48,6 miljardia euroa, eli 6 prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna. Sosiaalimenojen suhde bruttokansantuotteeseen oli 26,3 prosenttia, mikä on 0,9 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2007. (THL 2010.)

Etuuksien ja palveluiden käyttö, riittävyys ja laatu

Ideaalitilanteessa sosiaaliturvaetuuksia ja -palveluita käyttävät sellaiset henkilöt, jotka ovat sekä oikeutettuja etuuksiin että niiden tarpeessa. Tämä kuitenkin harvoin on todellinen tilanne. Etuuksien ja palveluiden osalta voidaan puhua sekä yli- että ali- tai väärinkäytöstä. Ylikäyttö viittaa tilanteeseen, jossa henkilö tai kotitalous nauttii etuudesta tai palvelusta, johon hänellä ei ole tarvetta tai edes oikeutta. Alikäyttö puolestaan tarkoittaa

tilannetta, jossa etuuteen oikeutettu henkilö ei syystä tai toisesta hakeudu etuuden tai palvelun piiriin. (Forma 1998, 92.)

Etuuksien käyttö liittyy kysymykseen oikeudenmukaisuudesta. Velvollisuuksien ja oikeuksien tulisi olla oikeassa suhteessa toisiinsa. Vaikeudet alkavat, kun aletaan pohtia, miten tämä jako tulisi käytännössä toteuttaa. Kuinka paljon, kenelle, ja millä perusteella? (Muuri 2008, 23.)

Suomalaiset kannattavat universaaleja etuuksia ja palveluja. Palvelujen oikeutuksena pidetään enemmän kansalaisuutta kuin tarvetta, joka on suomalaisille vieras kriteeri. (Kallio 2010, 66.) Sosiaalipalveluihin sovelletaan kuitenkin monia kohdentamisen periaatteita, ja osa palveluista ja etuuksista on tarkoitettu nimenomaan köyhille ja tarvitseville (Muuri 2008, 23).

Suomalaiset ovat valmiita lisäämään tarveharkintaa niiden etuuksien osalta, joihin jo sisältyy selektiivisyyttä. Suurin osa suomalaisista olisi valmiita tiukentamaan esimerkiksi asumistuen ja toimeentulotuen myöntämiskriteereitä. Toisaalta myös joitakin universaaleja etuuksia oltaisiin valmiita kohdentamaan vain tietylle kansanosalle. (Kallio 2010, 66.) Kansalaisten asenteet muuttuvat sen mukaan, mikä etuus on kyseessä (ks. Forma 1998; Sihvo ja Uusitalo 1993; Kallio 2010).

Suomalaiset ovat pitäneet etuuksien alikäyttöä harvinaisena, mutta etuuksien yli- ja väärinkäyttö on nähty yleisenä (Forma 1998; Sihvo ja Uusitalo 1993). Sihvon ja Uusitalon (1993, 56) tutkimuksessa 16–55 % vastaajista uskoi väärinkäyttöön, etuudesta riippuen. Terveyskeskusten lääkäripalvelujen, palkallisten sairaspäivien, työttömyyskorvausten ja toimeentulotuen tarpeetonta käyttöä useampi piti tavallisena kuin harvinaisena. Asumistuen ja kodinhoitoavun tarpeettomaan käyttöön ei sen sijaan uskottu.

Hyvinvointivaltion tarkoituksena on tuottaa kansalaisille etuuksien lisäksi myös palveluja (Forma 1998, 98). Kansalaiset arvioivat hyvinvointivaltiota erityisesti sen suhteen, miten kattavina taloudelliset etuudet nähdään ja kuinka toimiviksi palvelut koetaan (Sihvo ja Uusitalo 1993, 63). 1990-luvulla suomalaiset olivat huolissaan etuuksien ja palveluiden riittävydestä ja laadusta (Sihvo ja Uusitalo 1993; Forma 1998).

On esitetty, etteivät nykyiset hyvinvointipolitiikat enää pysty vastaamaan yksilöiden tarpeisiin (Kleinman 2002, 161). Kleinmanin mukaan hyvinvointivaltiojärjestelmät luotiin tietynlaisen historiallisen kontekstin piirissä, eikä järjestelmän laajuus ja avokätisyys pysty kattamaan työn, perheen ja vapaa-ajan kenttää

2000-luvulla. Hyvinvointivaltion turvaverkot ovat heikentyneet, ja yhä useampi kotitalous on vaarassa pudota köyhyyteen. Tyypillistä tälle ”uudelle köyhyydelle” on Kleinmanin mukaan se, etteivät köyhät enää välttämättä ole vanhoja tai sairaita, vaan osa heistä on nuoria ja edelleen työkuntoisia. (Kleinman 2002, 176.)

Raija Julkunen (2001) puhuu sosiaalipolitiikan suunnanmuutoksesta. Sosiaalipolitiikan pelisäännöt muuttuivat oleellisesti 1990-luvun laman seurauksena. Hyvinvointivaltion uuteen politiikkaan kuuluu menojen karsinta, kasvun rajoittaminen ja sosiaalipoliittisten järjestelmien uudelleenmuotoilu. Sosiaaliturvaa on muotoiltu uudelleen, jolloin esimerkiksi universalismista on siirrytty kohti yksityistä vastuuta ja tarveharkintaa. (Julkunen 2001, 11.) Palveluiden ja etuuksien käytön suosimisen sijaan niiden käyttöä pyritään hillitsemään (Kallio 2010, 29).

Paul Pierson (2001) on pyrkinyt teoretisoimaan hyvinvointivaltion uudelleenmuotoilua. Hän esittelee erilaisia keinoja, joilla hyvinvointivaltiota on pyritty sopeuttamaan ympäristön muutoksiin ja kustannusten hillintään. Pierson päätyy kolmiosaisen hyvinvointivaltion reformiagendaan, joka koostuu kustannusten nousun ehkäisemisestä, palkkatyön korostamisesta pääasiallisena tulonlähteenä sekä koko hyvinvointijärjestelmän rationalisoimisesta ja sopeuttamisesta.

Kustannusten nousua voidaan hillitä rajaamalla sosiaaliturvan piirissä olevien ihmisten määrää esimerkiksi saantiehtoja kiristämällä. Lisäksi palvelujen ja etuuksien tasoa voidaan leikata. (Pierson 2001, 421–427.) Lamavuosina sosiaalipolitiikan menoja pyrittiin leikkaamaan alentamalla sosiaaliturvan kattavuutta, leikkaamalla etuuksia ja lyhentämällä etuuksien maksuajan pituutta (Forma 1998, 43).

Yksilön vastuuta omasta hyvinvoinnista pyritään kasvattamaan korostamalla palkkatyön merkitystä ensisijaisena toimeentulon lähteenä. Kyse on sosiaaliturvan piirissä elävien määrän vähentämisestä. Työn tekeminen halutaan tehdä kannattavammaksi kuin sosiaaliturvaetuuksien varassa eläminen. Tavoitteen saavuttamiseksi voidaan esimerkiksi heikentää työttömyysturvan tasoa ja lyhentää sen kesto, tiukentaa oikeutuskriteerejä ja lisätä sanktioita, kontrollia ja tarveharkintaa. (Kallio 2010, 26.)

Hyvinvointijärjestelmän rationalisoiminen viittaa niihin muutospaineisiin, joita luovat niin sanotut uudet sosiaaliset riskit. Pierson (2001, 425–427) toteaa Kleinmanin tavoin, etteivät vanhat sosiaalipoliittiset järjestelmät turvaa kansalaisia näiltä uusilta riskeiltä, jotka ovat syntyneet työmarkkinoiden ja perherakenteiden muuttuessa sekä

väestön ikääntyessä. Osa tutkijoista on ennustanut, että uudelleenmuotoilu johtaisi eri maissa samanlaiseen lopputulokseen: residuaaliseen malliin. Reformeissa korostuvat sosiaaliturvan piirissä olevien rajaaminen sekä yksityisen vastuun ja tarveharkinnan lisääminen. (Kallio 2010, 27.) Piersonin (2001, 428–456) mukaan reformiagendat kuitenkin ryhmittyvät hyvinvointivaltiomallien mukaisesti, eivätkä reformit välttämättä johda samanlaiseen lopputulokseen.

Vuonna 2008 Suomi oli jo toipunut 1990-luvun lamasta, eikä nykyinen uusi talouskriisi vielä ollut iskenyt maahan. Mitä mieltä suomalaiset olivat tällaisessa tilanteessa sosiaaliturvaetuuksien riittävydestä ja hyvinvointipalveluiden laadusta? Kallion (2010) mukaan sosiaaliturvan tason arvostelu on lisääntynyt 2000-luvulla. Sosiaaliturvan tasoa ei ole nostettu 1990-luvun lamaa edeltäneelle tasolle uudesta talouskasvusta huolimatta. Kallion tutkimuksen tulokset siis myötäilevät Forman sekä Sihvon ja Uusitalon 1990-luvulla saamia tuloksia. Kallio arvelee, että sosiaaliturvan tason arvostelusta voi tulla pysyvä piirre suomalaiseen mielipideilmastoon, jos tarvittavia korotuksia ei saada aikaan. (Kallio 2010, 66.)

Tasoittaako sosiaaliturva tuloeroja vai passivoiko se kansalaiset?

Hyvinvointivaltion vaikutuksilla viitataan tuloerojen tasoittamiseen ja sosiaaliturvan passivoivaan vaikutukseen. Pystyykö hyvinvointivaltio tasoittamaan tuloeroja eri kansanryhmien välillä? Entä kannustaako sosiaaliturva ihmisiä olemaan aktiivisia ja kantamaan vastuuta omasta elämästään, vai tekeekö se kansalaisista passiivisia ja valtiosta riippuvaisia?

Sosiaalipalvelujen ja -etuuksien tuottamisen lisäksi hyvinvointivaltion tavoitteena on Suomessa ollut tasa-arvo ja tuloerojen tasoittaminen (ks. esim. Forma 1998, 123). Monissa tutkimuksissa kuitenkin todetaan, että tasa-arvo ei enää ole sosiaalipolitiikan päätavoite, vaan se on siirtynyt taka-alalle (Saari 2006; Heikkilä ym. 2008; Kangas 2005). Tilalle ovat tulleet julkisen talouden vakauttaminen, kilpailukyvyn säilyttäminen ja työllisyyden lisääminen. Tasa-arvotavoitteet kuitenkin muodostavat edelleen sen pohjan, jolle sosiaalipolitiikkaa rakennetaan. (Saari 2006, 240–241.)

Sosiaalipolitiikan tavoitteenasettelu on muuttunut 1990-luvun laman jälkeen. Julkusen (2001, 163; 2005, 352) mukaan sosiaalipolitiikassa on siirrytty tasa-arvoistavasta politiikasta kannustavaan sosiaalipolitiikkaan. Uuden ajattelun mukaisesti on luotava sellaiset kannustinjärjestelmät, että ihmiset joutuvat ottamaan enemmän vastuuta itsestään

ja työskentelemään ahkerasti (Kangas 2005, 79). Kannustavan sosiaalipolitiikan tavoitteena on työttömien kannustaminen tai pakottaminen ansiotyöhön. Kansalaisten toimeentulo pyritään siirtämään sosiaaliturvasta työhön, ja työstä pyritään tekemään kaikissa tapauksissa sosiaaliturvaa kannattavampaa. Vastaavasti sosiaaliturvaa muokataan työhön kannustavaksi. (Julkunen 2005, 352.)

Sosiaaliturvan arvostelijoiden mukaan korkea sosiaaliturva ja verotus demoralisoivat kansalaisia, eivätkä ne kannusta työntekoon; sosiaaliturva siis passivoi ihmisiä. Aktivoinnilla pyritään siihen, että hyvinvointivaltion resursseja käytettäisiin tulonsiirtojen sijaan työmarkkinoiden ulkopuolella olevien siirtämiseen takaisin työhön. (Julkunen 2001, 164, 166.)

Kannustavuusajattelun omaksuminen edellyttää uudenlaisen ihmiskuvan omaksumista: yksilö nähdään valintoja tekevänä ja hyötyä maksimoivana (Julkunen 2001, 172). Saaren (2006b) mukaan 1990-luvun laman jälkeiset muutokset koskivatkin lähinnä ideoita, eivät niinkään esimerkiksi hyvinvointivaltion institutionaalisia rakenteita. *Homo economicus* -tyyppinen toimija ei tutkimusten perusteella kuitenkaan näytä olevan kovinkaan tyypillinen. Päinvastoin, töihin hakeudutaan, vaikka ansiotulot olisivat pienemmät kuin sosiaaliturvan takaama toimeentulo (Forma 1998, 123–124).

Suomalaiset kuitenkin tuntuvat omaksuneen kannustavuusajattelun: enemmistö suomalaisista uskoo, että sosiaaliturva passivoi ihmisiä (Kallio 2010; Sihvo ja Uusitalo 1993; Forma 1998). Todennäköisesti julkinen keskustelu hyvinvointivaltion negatiivisista kannustinvaikutuksista on vaikuttanut mielipiteisiin (Kallio 2010; Forma 1998).

Entä sitten tuloerot? Miten tuloeroihin suhtaudutaan? Sosiaalipolitiikka askaroi erityisesti yhteisen hyvän jakamisen ja uudelleenjaon kanssa. Yhteisen kakun jakamisessa oikeudenmukaisuus on oleellista, mutta mikä sitten on oikein ja kohtuullista? Sosiaalipoliittisen järjestelmän elinehto on, että kansalaiset pitävät järjestelmää oikeudenmukaisena. Jokaisella yksilöllä ja ryhmittymällä kuitenkin on omat käsityksensä oikeudenmukaisuudesta. (Kangas 2005, 66.)

Näkemykset tuloeroista ovat radikaalisti muuttuneet verrattuna toisen maailmansodan jälkeiseen tilanteeseen. Sodan jälkeen uskottiin tulontasauksen ja talouskasvun väliseen positiiviseen kehään: tulontasaus johtaisi yhteisen kakun kasvamiseen. Talouden kausivaihtelut tasaantuisivat ja talous kasvaisi, kun eri

väestöryhmien kulutusmahdollisuuksia tasattaisiin sosiaalipoliittisilla tulonsiirtojärjestelmillä. (Kangas 2005, 78.)

Nykyään uudelleenjaon ja talouskasvun välinen suhde nähdään hyvin eri tavoin. Tasa-arvo jää talouskasvun varjoon, ja tulonjako nähdään markkinatalouden tehokkaan toiminnan esteenä. Tuloerojen tasoittamisen nähdään passivoivan kansalaisia: liian tasainen tulonjako ja korkea verotus vievät kansalaisilta yrittämishalut, ja raskas julkinen sektori rasittaa kansantaloutta. (Kangas 2005, 78.)

Tuloerot supistuivat Suomessa ennen lamaa (Saari 2006, 237). Suomi toipui lamasta hyvin, ja suurin osa väestöstä on päässyt osalliseksi uudesta talouskasvusta. Tulojen ja työllisyyden kasvu eivät kuitenkaan ole kohdistuneet koko väestöön. Taloudellinen, alueellinen ja sosiaalinen eriarvoisuus ovat lisääntyneet. Tulonsiirtojen reaalitaso on jäänyt jälkeen keskimääräisestä ansiotasosta 20 prosenttia kuluneen kymmenen vuoden aikana, ja tulonsiirtojen tuloja tasaava vaikutus on heikentynyt. (Heikkilä ym., 2008.)

Jotkut näkevät tuloerot ongelmana sinänsä tasa-arvon ja yhdenmukaisuuden kannalta. Toiset puolestaan kannattavat suuria tuloeroja, jotta talouteen syntyisi kannustimia ja ostovoimaa. (Heikkilä ym., 2008.) Tuloerojen moraalisenä oikeutuksena onkin ajatus siitä, että tuloerot kannustavat ihmisiä auttamaan itse itseään, tuloerot motivoivat ihmisiä työskentelemään ahkerammin oman hyvinvointinsa eteen (Kangas 2005).

Uudistuspainesta huolimatta hyvinvointivaltiot ovat vastustuskykyisiä voimakkaita muutoksia vastaan (Julkunen 2005). Perustavat ideat ja arvot tuntuvat pitävän pintansa. Kallion (2010, 68) mukaan suomalaisen mielipideilmaston pysyvä piirre on, että rikkaiden ja köyhien välinen kuilu nähdään liian suurena. Forman (1998) tutkimuksen mukaan noin puolet suomalaisista ei usko, että julkinen sektori on onnistunut tuloerojen tasaamisessa. Lisäksi kansalaiset kannattavat veroprogression kiristämistä niin, että rikkaat maksaisivat enemmän veroja. Uudelleenjakavan politiikan suosio on kasvanut samalla, kun sosiaaliturvaa on kiristetty ja leikattu. (Kallio 2010, 68.) Kallio kysyykin, ovatko kansalaisten mielipiteet ja toteutettu politiikka kulkeneet viime vuosina eri suuntiin.

HYVINVOINTIVALTIONIEMIELIPITEISIIN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT

Tämän tutkimuksen ydinkysymys on, mitkä tekijät selittävät laajan tai suppean hyvinvointivaltion kannatusta; mitkä tekijät vaikuttavat mielipiteisiin hyvinvointivaltion laajuudesta.

Hyvinvointivaltiomieliopidetutkimuksissa mielipiteiden vaihtelua yksilötasolla on tarkasteltu etenkin arvojen ja ideologisen suuntautumisen pohjalta (esim. Suhonen 1988; Sihvo ja Uusitalo 1993; Forma 1998; Kallio 2010). Arvoihin vaikuttaa ensinnäkin yleinen, yhteiskunnassa vallitseva ”arvoilmasto”, mutta toisaalta arvot vaihtelevat eri yhteiskuntaryhmien välillä. (Forma 1998, 19.) Ideologian mittarina puolestaan käytetään usein poliittista suuntautumista. Useissa tutkimuksissa vasemmistoa ja oikeistoa kannattavien ihmisten mielipiteet hyvinvointivaltiosta ovat hyvin kaukana toisistaan. (ks. esim. Forma 1998; Sihvo ja Uusitalo 1993.)

Mielipide-eroja on selitetty myös intressien avulla, ja intressien on todettu olevan tärkeä mielipiteiden määrittäjä (Forma 1998, 22). Intresseillä viitataan esimerkiksi siihen, että etuuskien käyttäjien oletetaan kannattavan vahvempaa sosiaaliturvaa ja laajempaa hyvinvointivaltiota kuin etuuskia vähemmän käyttävät. Tämän oletuksen mukaan hyvinvointivaltiota kannattavat heikoimmassa asemassa olevat, jotka myös tarvitsevat ja käyttävät julkisia palveluita. Paremmiin toimeentulevat kokevat itsensä hyvinvointivaltion rahoittajiksi ja suhtautuvat siihen kriittisemmin. (Sihvo ja Uusitalo 1993, 27.)

Sellaiset taustatekijät kuin ikä, sukupuoli ja koulutus vaikuttavat voimakkaasti ihmisten mielipiteisiin ja ovat yhteydessä niin arvoihin kuin intresseihinkin. Seuraavassa tarkastelen yksityiskohtaisemmin mielipiteisiin vaikuttavia tekijöitä.

Arvot

Arvot vaikuttavat ideologiaamme, asenteisiimme ja toimintaamme, ja tätä kautta myös mielipiteeseemme hyvinvointivaltiosta (Forma 1998, 19; Forma ym. 2007, 46; Schwartz 1992). Pertti Suhonen (1988, 166) toteaa suomalaisten arvoja koskevassa tutkimuksessaan, että mielipiteet syntyvät arvojen pohjalta. Arvot puolestaan perustuvat yksilön henkilökohtaisiin kokemuksiin ja hänen sijaintiinsa sosiaalisessa rakenteessa (Schwartz 1992). Arvot tulee kuitenkin erottaa asenteista, jotka viittaavat tapaan reagoida asioihin ja

tapahtumiin (Forma 1998, 19). Arvot ovat yleisiä käsityksiä ja periaatteita, asenteilla on aina jokin selkeä kohde (Pohjanheimo 2005, 240).

Erik Allardt (1983, 51) mukaan arvot ovat ”ympäristöstä opittuja yleisiä, pysyviä, tavoitteita koskevia valintataipumuksia”. Suhonen (1988, 31) liittää määritelmään myös yksilön subjektiivisen näkökulman: ”Arvot ovat ihmisten ajattelussa ja yhteiskunnan kulttuurissa vallitsevia käsityksiä yksilöiden, yhteiskunnan ja ihmiskunnan keskeisistä päämääristä”. Arvot siis muodostuvat ympäristön ja yksilön omien ominaisuuksien vuorovaikutuksessa. Arvoiksi kutsutaan niitä yleisiä päämääriä, joita ihmiset asettavat toiminnalleen ja joiden perusteella he arvioivat toimintaansa ja yhteiskuntaa (Ahokas ym. 2005, 7). Arvot ovat käsityksiä siitä, millainen todellisuuden pitäisi olla: millainen on hyvä maailma, hyvä yhteiskunta ja hyvä elämä (Suhonen 1988, 21).

Suomalaisen arvomaailman kärjessä ovat vuodesta toiseen pysyneet hyvántahtoisuus, universalismi, turvallisuus ja yhdenmukaisuus. Yhteisöllisyyden merkitys on pysynyt suurena. Myös rehellisyys, vastuullisuus, ja terveys ovat pysyneet kymmenen tärkeimmän arvon listalla. Tärkeimmät elämää ohjaavat periaatteet ovat pysyneet samoina 1970-luvulta saakka. Suomalaisen arvomaailman kivijalan muodostavat tasapaino, turvallinen elämä yksilönä ja lähiyhteisön jäsenenä ja pyrkimys toimia vastuullisesti. (Pohjanheimo 2005, 245–246.)

Arvojen on kuitenkin väitetty muuttuneen enemmän yksilöä korostaviksi viimeisten 30 vuoden aikana (Pohjanheimo 2005, 255). Klaus Helkaman (1997) mukaan yksilön asema ja oikeudet suhteessa yhteisöön ovat vahvistuneet suomalaisten, ja yleensä länsimaisten ihmisten arvomaailmassa. Arvot ovat myös muuttuneet suhteellisemmiksi; yksimielisyys arvojen tärkeysjärjestyksestä on vähentynyt. Nykyään ajatellaan, että ihmisillä on erilaisia näkemyksiä, eikä kaikkien voi olettaa ajattelevan samalla tavalla. Arvomaailman sirpaloitumisen on nähty olevan osa postmodernia yhteiskunnallista kehitystä (Pohjanheimo 2005, 238).

Shalom Schwartz (1992, 43–45) sijoittaa arvot kaksiulotteiseen avaruuteen, josta voidaan erotella neljä "pääarvoa". Pääarvot jakautuvat yksilöintressejä ja yhteisön intressejä korostaviin arvoihin, ja ne sijaitsevat ulottuvuuksilla pareittain ja vastakkain. Arvoavaruus voidaan esittää seuraavanlaisessa taulukossa:

Taulukko 1. Schwartzin arvoavaruus

	Yksilön intressit	Kollektiiviset intressit
1. arvoulottuvuus	Avoimuus muutokselle	Säilyttäminen
2. arvoulottuvuus	Itsensä korostaminen	Itsensä ylittäminen

Ensimmäiselle ulottuvuudelle sijoittuvat vastakkain avoimuus muutokselle ja säilyttäminen. Avoimuus muutokselle edustaa yksilön intressejä, ja se viittaa tarpeeseen ajatella ja toimia itsenäisesti sekä monipuolisia virikkeitä sisältävään elämään. Säilyttäminen puolestaan edustaa kollektiivisia intressejä, ja se viittaa perinteisiin, turvallisuuteen ja yhdenmukaisuuteen.

Toisella ulottuvuudella ovat vastakkain itsensä korostaminen ja itsensä ylittäminen. Itsensä korostaminen liittyy yksilön intresseihin, ja se pitää sisällään nautinnon sekä henkilökohtaisen tarpeen menestyä ja tarpeen kokea vallantunnetta. Itsensä ylittäminen edustaa sellaisia yhteisön arvoja, jotka korostavat kaikkien ihmisten ja luonnon hyvinvointia sekä huolenpitoa kaikkein läheisimmistä ihmisistä.

Schwartzin arvoavaruutta voidaan hyödyntää tutkittaessa sitä, näkyykö arvojen muuttuminen yksilöä korostavaan suuntaan suomalaisten hyvinvointivaltiomieliarvoissa? Jos arvot ovat muuttuneet yksilöllisemmiksi, voimme olettaa, että yhteisin voimavaroin kustannetun hyvinvointivaltion kannatus olisi laskussa. Yksilöllisyyden tai yhteisöllisyyden arvostus ilmenee itsensä korostamisen ja itsensä ylittämisen välisellä pääulottuvuudella. Yksilöllisyyden lisääntyminen merkitsee siirtymistä kohti itsensä korostamisen arvoja.

Pohjanheimon (2005, 250) mukaan yksilöllisyyden arvostus näkyy etenkin nuorempien sukupolvien arvoissa. Nuorten aikuisten (alle 30 vuotta) arvoissa korostuvat muun muassa kunnianhimo, itsenäisyys, hedonistiset ja suoritusarvot mutta myös perheen turvallisuus. Vanhimmat vastaajat (yli 60-vuotiaat) painottavat maailman ja yhteiskunnan tasolla liikkuvia arvoja sekä yhdenmukaisuutta ja perinteitä.

Vaikka tämä tutkimus ei ole varsinaisesti arvotutkimus, auttavat Schwartzin arvoavaruuden ulottuvuudet ymmärtämään, miten mielipiteet pohjaavat arvoihin, ja millaisia arvoja mielipiteiden taustalta voidaan löytää. Myös ajatusta arvomaailman sirpaloitumisesta voidaan tarkastella hyvinvointivaltiomieliarvojen näkökulmasta.

Eroavatko eri väestöryhmien mielipiteet toisistaan ja kuinka paljon? Kannattavatko eri väestöryhmät erilaisia arvoja, vai vallitseeko Suomessa kansallinen arvokonsensus?

Väestöryhmillä viitataan tässä tutkimuksessa perinteisiin sosiodemografisiin ja sosioekonomisiin muuttujiin kuten sukupuoleen, ikään, tuloihin ja koulutustaustaan (vrt. esim. Forma 1998; Sihvo ja Uusitalo 1993). Lisäksi väestö on jaoteltu muun muassa ideologian ja sosiaalisen riskin kokemisen suhteen. Tähän palataan myöhemmin aineiston kuvailussa.

Suhosen (1988) mukaan arvot ovat huomattavasti eriytyneet eri väestöryhmien keskuudessa. Eri väestöryhmät arvostavat erilaisia asioita, ja arvovalinnoissa näkyy, millaiseen järjestykseen erilaiset hyvinä pidettävät asiat asetetaan (Ahokas ym. 2005, 7). Osa eroista selittyy ihmisten yhteiskunnallisten määreiden avulla: iän, sukupuolen, puoluekannan, tuloluokan, koulutuksen ja sosioekonomisen aseman on havaittu vaikuttavan arvoihin ja sitä kautta mielipiteisiin (Suhonen 1988; Forma 1998; Sihvo ja Uusitalo 1993.) Ymmärtääksemme yhteiskunnan rakentumisen tapoja on tärkeää tietää, millaisia arvovalintoja tehdään (Ahokas ym. 2005, 7).

Monissa tutkimuksissa on havaittu, että nuorten mielipiteet eroavat iäkkäämpien mielipiteistä (ks. esim. Suhonen 1988; Forma 1998; Sihvo ja Uusitalo 1993). Iän vaikutusta mielipiteisiin voidaan selittää monin eri tavoin, mutta iällä biologisena ominaisuutena ei ole kovin paljon tekemistä arvojen kanssa (Suhonen 1988, 69). Ikäryhmien välisiä mielipide-eroja voidaan selittää esimerkiksi elinvaiheen kautta. Elämänkaarensa aikana ihmiset opiskelevat, siirtyvät työelämään, perustavat perheen, saavat lapsia ja pääsevät eläkkeelle. Elinvaihe vaikuttaa yksilön yhteiskunnallisiin suhteisiin ja asemaan, jotka määrittävät tarpeita ja elämää sääteleviä normeja, ja näiden kautta myös arvot muuttuvat elinvaiheen mukana. (Suhonen 1988, 70.)

Erot saattavat toisaalta johtua myös siitä, että eri-ikäiset ihmiset kuuluvat eri sukupolviin. Nuoret syntyvät ja kasvavat erilaisessa yhteiskunnassa ja pitävät erilaisia asioita itsestäänselvyyksinä kuin iäkkäämmät sukupolvet (Sihvo ja Uusitalo 1993, 101). Vastaavasti vanhempi sukupolvi on elänyt oloissa, joita nuorempi sukupolvi ei ole kokenut (Suhonen 1988, 71). Esimerkiksi nykyinen opintotuki tai isyysvapaat eivät olleet edes olemassa 50-luvulla syntyneelle sukupolvelle.

Yhteiskunnan muuttuminen luo omalta osaltaan eroa sukupolvien välille. Suhonen (1988, 71) mainitsee hyvinvointiyhteiskunnan syntymisen ja joukkotyöttömyyden

vakiintumisen sellaisiksi muutoksiksi, jotka luovat edellytyksiä arvojen erilaisuudelle. Uudet sukupolvet muodostavat maailmankatsomustaan ristiriitaisessa tilanteessa, jossa tulevaisuudennäkymät ovat epävarmat.

Myös naisten ja miesten arvoissa ja mielipiteissä on havaittu eroja. Suhonen (1988, 98) toteaa tutkimuksessaan, että naiset kannattavat yleisiä ihmisyyden arvoja useammin kuin miehet, jotka puolestaan suosivat omiin tarpeisiinsa läheisesti liittyviä arvoja. Pohjanheimon (2005, 250) mukaan universalistiset arvot ovat naisille hieman tärkeämpiä kuin miehille, sekä vastaavasti turvallisuus ja yhdenmukaisuusarvot ovat tärkeämpiä miehille kuin naisille. Erot ovat kuitenkin varsin pieniä. Hyvinvointivaltiotutkimuksessa naisten ja miesten mielipiteet kuitenkin eroavat merkitsevästi (Sihvo ja Uusitalo 1993, 103). Naiset ovat kriittisempiä järjestelmää kohtaan ja pitävät etuuksia ja palveluja miehiä useammin riittämättöminä (Sihvo ja Uusitalo 1993, 103; Muuri 2008b, 199).

Suhosen (1988, 113) mukaan koulutustaso selittää arvojen vaihtelua paremmin kuin tulot tai sosioekonominen asema. Myös Pohjanheimo (2005, 252) toteaa, että koulutus on yksi merkittävin arvoihin vaikuttava tekijä. Kyseisten muuttujien välillä voidaan oikeastaan nähdä seuraavanlainen kehä: Koulutus ohjaa ihmisiä yhteiskunnallisiin asemiin siten, että korkeakoulutus johtaa todennäköisesti ammattiin, joka on korkealla yhteiskunnallisessa hierarkiassa. Korkea asema puolestaan merkitsee usein korkeita tuloja. Sekä tulot että sosioekonominen asema taas vaikuttavat arvoihin ja mielipiteisiin.

Yleisesti voidaan sanoa, että koulutettujen ja hyvätuloisten arvot ja mielipiteet poikkeavat pienituloisten ja vähän koulutettujen arvoista ja mielipiteistä (Forma 1998, 70). Esimerkiksi terveyden arvostus nousee koulutus- ja tulotason noustessa. Huoli toimeentulosta puolestaan laskee koulutustason ja toimeentulon noustessa. Samantyyppinen suuntaus on nähtävissä myös sosioekonomisen aseman suhteen: terveyden arvostus on suurinta toimihenkilöiden keskuudessa, mutta he eivät niinkään mainitse erillisenä arvona hyvää toimeentuloa. (Suhonen 1988, 111–113.)

Koulutus, sosioekonominen asema ja tulot heijastuvat myös mielipiteisiin hyvinvointivaltiosta. Yleisesti pätee sääntö, jonka mukaan korkea sosiaalinen asema vähentää hyvinvointivaltion rahoituksen kannatusta (Sihvo ja Uusitalo 1993, 55). Tulojen kasvaessa huoli hyvinvointivaltion etuuksien ja palveluiden riittävydestä vähenee ja mielipiteet julkisen vastuun kasvattamisesta muuttuvat kielteisemmiksi (Forma 1998, 135).

Tulotason noustessa myös halukkuus rahoittaa julkista hyvinvointia vähenee (Sihvo ja Uusitalo 1993, 55).

Ideologia

Arvojen lisäksi ideologia vaikuttaa yksilöiden mielipiteisiin. Ideologia on useissa tutkimuksissa havaittu vahvaksi mielipide-eroja selittäväksi tekijäksi, ja ideologiaa on usein mitattu poliittisella suuntautumisella. Poliittisesti vasemmalla olevat suosivat vahvempaa hyvinvointivaltiota kuin oikeistopuolueita kannattavat. (ks. esim. Kallio 2010; Muuri 2008; Forma ja Saarinen 2008; Forma ym. 2007; Forma 1996, 1998; Sihvo ja Uusitalo 1993.)

Ideologia on melko lähellä arvon käsitettä. Forma (1998, 21) rajaa ideologian väljästi tarkoittamaan ”käsitystä hyvästä yhteiskunnasta”. Myös Sihvo ja Uusitalo (1993, 26) määrittelevät ideologian melko laajasti ”yleiseksi yhteiskunnalliseksi näkemykseksi”. Ideologian näkökulmasta hyvinvointivaltioon suhtaudutaan osana yleistä, laajaa maailmankatsomusta (Forma 1996, 127). Ideologia on ikään kuin etäämpänä yksilöstä kuin arvot. Poliittisen toiminnan perustana ideologia osittain eroaa yksilön välittömistä omista eduista (vert. Suhonen 1988, 9).

Kysymykset valtion roolista, sen tehtävistä ja laajuudesta ovat luonteeltaan poliittisia (Forma 1998; Sihvo ja Uusitalo 1993). Poliittiset puolueet yhdistävät kansalaisten mielipiteitä ja pyrkivät kehittämään yhteiskuntaa omien ideologioidensa mukaan (Forma 1998, 21–22). Vaikka poliittinen suuntautuminen selittää tehokkaasti mielipide-eroja, on sen selitystehoa myös kritisoitu.

Kansan mielipide ei välttämättä välity poliittiselle eliitille. Kansan voimakaskaan tuki hyvinvointivaltiolle ei estä päätöksentekijöitä leikkaamasta etuuksia ja karsimasta palveluja (Forma 1998, 128). Siten yksilöiden ja ryhmien intressit eivät välitykään suoraan poliitikoille, eivätkä poliittiset puolueet välttämättä edusta tukijoidensa mielipiteitä. Sihvo ja Uusitalo (1993, 25) väittävät, että puoluekanta on menettänyt selitystehoaan, koska liikkuvien äänestäjien määrä on kasvanut. Ihmisten kiinnostus politiikkaan on vähentynyt, ja vain harva samaistuu johonkin poliittiseen puolueeseen.

Ranskassa, Saksassa, Italiassa ja Espanjassa hyvinvointivaltiomieliä tutkineet Boeri, Börsch-Supan ja Tabellini (2001) puolestaan huomasivat, ettei poliittinen suuntautuminen juurikaan vaikuta mielipiteisiin hyvinvointivaltion tarjoamista yksittäisistä

etuuksista. Heidän tutkimuksessaan mielipide-erot selittyivät ennemminkin vastaajan iän ja taloudellisen tilanteen kuin poliittisen ideologian kautta. Toisaalta ideologia vaikutti merkittävästi mielipide-eroihin, kun tutkimuksessa kysyttiin mielipiteitä hyvinvointivaltion laajuudesta.

Kritiikistä huolimatta vasemmisto-oikeisto-jaottelu on edelleen selitysvoimainen (Kallio 2010; Muuri 2008; Forma ym. 2008; Forma 1998; Sihvo ja Uusitalo 1993). Pohjoismaissa puolueet ja työmarkkinajärjestöt edustavat selkeästi yhteiskunnan eri sosiaaliluokkia, ja puoluepolitiikka on yhä keskeisessä asemassa reformeja toteutettaessa (Kallio 2010, 44, 22). Puoluekanta erottelee esimerkiksi suhtautumista tuloeroihin: vasemmistoliittoa äänestäneet pitävät tuloeroja Suomessa liian suurina, kun taas keskustaa äänestäneiden mielestä tuloerot eivät ole liian suuret (Forma ym. 2007). Poliittinen suuntautuminen vaikuttaa myös mielipiteisiin yksityisen ja julkisen sektorin työnjaosta. Oikeistopuolueita äänestävät kannattavat enemmän markkinaratkaisuja hyvinvoinnin tuottamisessa ja suhtautuvat kriittisemmin laajaan hyvinvointivaltioon kuin vasemmistopuolueiden kannattajat (Kallio 2010; Forma 1998, 1996; Sihvo ja Uusitalo 1993).

Intressit

Edut eli intressit määrittävät oleellisesti yksilöiden mielipiteitä hyvinvointivaltiosta. Intressien kannalta on oleellista, kuinka riippuvainen yksilö on hyvinvointivaltion eduista: mitä enemmän yksilö tarvitsee ja käyttää sosiaaliturvaa, sitä enemmän hän sitä kannattaa. Tämän näkemyksen mukaan hyvinvointivaltion rahoittajiksi itsensä mieltävien mielipiteet eroavat etuuksista hyötyvien mielipiteistä. Myös yksityisen ja julkisen sektorin työntekijöiden näkemykset poikkeavat toisistaan. (Sihvo ja Uusitalo 1993, 26–27; Forma 1998, 23; Kallio 2010, 41.)

Edellä kuvailtu intressinäkökulma on saanut vahvistusta useissa tutkimuksissa (Sihvo ja Uusitalo 1993; Forma 1998; Forma ja Saarinen 2006). Esimerkiksi suhtautumista yksityiseen ja julkiseen sektoriin hyvinvoinnin tuottajana määrittelee kuuluminen ”hyvä-”tai ”huono-osaisten” joukkoon: koulutetut ja hyvätuloiset suhtautuvat yksityiseen sektoriin myönteisemmin kuin vähemmän koulutetut ja pienituloiset (Forma 1998, 70). Suurituloiset käyttäisivät entistä vähemmän verovaroja hyvinvointivaltion toimintaan, ja he pitävät sosiaaliturvan tasoa korkeampana kuin pienituloiset (Kallio 2010, 42).

Intressien vaikutukseen viittaa myös se, että julkisella sektorilla työskentelevät suhtautuvat negatiivisesti yksityisen sektorin tehokkuuteen. (Forma 1998, 70.) Myös Sihvon ja Uusitalon (1993, 36) tutkimus vahvistaa julkisen ja yksityisen sektorin työntekijöiden mielipide-eroja: tutkimuksen mukaan yksityisellä sektorilla työskentelevät suhtautuvat myönteisemmin yksityisen sektorin vastuun lisäämiseen verrattuna julkisen sektorin työntekijöiden mielipiteisiin.

Aikaisemmissa tutkimuksissa intressejä on mitattu sosiaalisilla ja demografisilla tekijöillä (Sihvo ja Uusitalo 1993; Forma ja Saarinen 2008; Kallio 2010). Sosiaalinen asema vaikuttaa merkittävästi yksilön mielipiteisiin (Kallio 2010, 42). Sosiaalista asemaa on tutkimuksissa mitattu muun muassa tuloilla, koulutustaustalla ja sosioekonomisella ryhmällä (Sihvo ja Uusitalo 1993; Forma 1998; Forma ja Saarinen 2008). Tulojen vaikutus näkyy asennoitumisessa tuloerojen tasaamiseen, hyvinvointivaltion passivoivaan vaikutukseen, julkiseen rahoitukseen sekä toimeentuloetuksien riittävyyteen (Kallio 2010, 42). Suurituloiset uskovat muita useammin sekä tasaus- että passivointivaikutukseen ja edellä kuvatun mukaisesti käyttäisivät vähemmän resursseja hyvinvointivaltion toimintaan (Sihvo ja Uusitalo 1993, 103).

Koulutuksen yhteys mielipiteisiin ei ole yksiselitteinen (Kallio 2010, 42). Linosin ja Westin (2003, 399–400, Kallion 2010, 42 mukaan) mukaan korkea koulutus takaa yleensä korkean sosiaalisen aseman ja korkeat tulot. Näin ollen korkeakoulutettujen mielipiteiden tulisi myötäillä suurituloisten mielipiteitä, eli korkeakoulutetut olisivat kriittisiä laajaa hyvinvointivaltiota kohtaan. Toisaalta koulutus lisää ymmärrystä yhteiskunnallisista prosesseista ja sosiaalisista ongelmista, jolloin koulutus voi vaikuttaa mielipiteisiin päinvastaisesti kuin suuret tulot ja korkea sosioekonominen asema.

Aikaisempien tutkimusten perusteella korkeakoulutetut tuntuvat ymmärtävän huonompiosaisia ja painottavan tasa-arvoa mielipiteissään. Koulutuksen suora vaikutus mielipiteisiin hyvinvointivaltion rahoituksesta on negatiivinen, mutta koulutustason noustessa huoli palvelujen riittävyydestä lisääntyy. Akateemisen tutkinnon suorittaneet suhtautuvat varauksellisesti tarveharkintaan ja kansalaisvastuun lisäämiseen julkisen vastuun kustannuksella. Toisaalta korkea koulutustaso yhdistyy luottamukseen perusturvan riittävyydestä. Tulos heijastanee koulutettujen mahdollisuuksia hankkia lisäturvaa markkinoita, koska sosiaalisten riskien toteutuessa hyvä koulutus takaa mahdollisuuden hankkia toimeentuloa työmarkkinoilta. (Forma 1998, 70, 81, 135.)

Toisaalta yllättäen tarveharkintamallin kannatus on tyypillistä nimenomaan alemmilla koulutustasoilla. Alempiin koulutusryhmiin kuuluvat saattavat katsoa kuulavansa etuuksien saajiin, vaikka etuudet perustuisivatkin tarveharkintaan. (Forma 1998, 81.)

Sosioekonominen asema selittää mielipide-eroja laajasti. Sosioekonomisten ryhmien mielipiteet yksityisestä vastuusta ja yksityisen sektorin tehokkuudesta sekä julkisesta ja omavastuusta eroavat merkitsevästi (Forma 1998, 66). Yrittäjät, maanviljelijät ja sosioekonomisesti korkeassa asemassa olevat suhtautuvat kaikkein myönteisimmin yksityiseen sektoriin hyvinvointipalvelujen tuottajana ja kriittisimmin laajaan hyvinvointivaltioon (Forma 1998, 66; Sihvo ja Uusitalo 1993, 102–103). Yksityistämisen suosiminen, etuuksien väärinkäyttöön uskominen, kriittinen asenne julkiseen rahoitukseen, sekä luottamus etuuksien riittävyteen ja laatuun kuuluvat erityisesti yrittäjien käsityksiin. Työväestö puolestaan suhtautuu kaikkein myönteisimmin hyvinvointivaltioon. (Sihvo ja Uusitalo 1993, 102–103.) Myös opiskelijat, työttömät ja eläkeläiset suhtautuvat epäluuloisesti yksityiseen sektoriin (Forma 1998, 66). Sihvo ja Uusitalo (1993, 102–103) arvelevat, että sosioekonomisten ryhmien asenne-erot johtuvat osittain ryhmien erilaisista intresseistä, mutta myös erilaisista ideologisista lähtökohdista.

Eri ikäryhmien mielipiteet eroavat toisistaan selvästi (Forma 1998, 80). Ikäryhmien väliset mielipide-erot ovat selitettävissä lähinnä elinvaiheeseen liittyvillä intresseillä. Ikääntyneillä, lapsiperheillä ja nuorilla on erilaiset tarpeet ja se, kuinka riippuvainen yksilö on hyvinvointivaltiosta ja mihin etuuksiin hän on oikeutettu, liittyy henkilön elinvaiheeseen. (Kallio 2010, 45.) Arvojen tapaan myös intressit vaihtelevat elinvaiheen mukaan. Yleisesti on havaittu, että nuoret kannattavat vanhempia enemmän pohjoismaista, laajaa hyvinvointivaltiota, kun taas vanhemmat ikäluokat suhtautuvat kriittisemmin universaaleihin etuuksiin ja ovat valmiita tiukentamaan tarveharkintaa (Forma 1998; Sihvo ja Uusitalo 1993).

Myös sukupuoli vaikuttaa intressien kautta hyvinvointivaltiomielipiteisiin (Forma 1998, 24). Naisten on monissa tutkimuksissa huomattu suhtautuvan miehiä myönteisemmin hyvinvointivaltioon (Sihvo ja Uusitalo 1993; Forma 1998; Forma ym. 2007). Sukupuolten välisiä mielipide-eroja on pyritty selittämään muun muassa sillä, että naisten arvot ovat miesten arvoja ”pehmeämpiä”, kuten edellisessä luvussa kuvailtiin. Toisaalta naiset toimivat miehiä useammin julkisen sektorin palveluksessa. Lisäksi erilaiset perheensisäiset hoivatehtävät lankeavat usein naisten vastuulle, joten on ymmärrettävää,

että naiset kannattavat erilaisia hyvinvointivaltion tarjoamia perhepoliittisia etuuksia ja palveluja. (Forma 1998, 24.)

Luottamus ja riskit

Luottamus on yksi tärkeimmistä kestävän sosiaalisen suhteen rakennuspalikoista (Seligman 1997, 13). Luottamus on myös yksi sosiaalisen pääoman tärkeimmistä tekijöistä (Ilmonen 2002, 136). Sosiaalista pääomaa koskevissa tutkimuksissa on havaittu, että sellaiset olosuhteet, joissa erilaiset ihmiset kohtaavat toisiaan, edesauttavat hyvinvointia ja yhteiskunnan menestystä (Kajanoja, 2002, 160).

Sosiaalinen pääoma on yhteisön ominaisuus. Sosiaalista pääomaa mitataan sellaisilla kysymyksillä kuten: ”Ovatko yhteisön ja yhteiskunnan pelisäännöt kunnossa?” ja ”Vallitseeko yhteiskunnassa luottamuksen ilmapiiri?”. Sosiaalinen pääoma sisältää ajatuksen, että luottamus yhteiskuntaan, kansalaisten vuorovaikutusverkot, arvot ja sosiaaliset normit vaikuttavat oleellisesti yhteiskunnan taloudelliseen kehitykseen. Sosiaalinen pääoma yhdistää sosiaaliset rakenteet ja normit yhteiskunnan toimintakykyyn. (Kajanoja 2002, 163–164.) Kajanoja (2002) tutkii artikkelissaan sosiaalisen pääoman suhdetta talouteen ja yhteiskunnallisiin jakoihin. Hän kuitenkin mainitsee, että sosiaalinen pääoma vaikuttaa myös yhteiskunnan toimintakykyyn yleensä. Tämä tutkimus on kiinnostunut sosiaalisen luottamuksen vaikutuksesta hyvinvointivaltiomieliopiteisiin.

Adam Seligman (1997) jakaa luottamuksen kahteen luokkaan: on sekä henkilöihin kohdistuvaa luottamusta että instituutioita ja abstrakteja systeemejä kohtaan tunnettua luottamusta. Seligmanin mukaan sana ”luottamus” viittaa henkilöitä koskevaan luottamukseen, ”luottavaisuus” puolestaan viittaa instituutioihin ja abstrakteihin systeemeihin luottamiseen. Seligmanin mukaan kaikki yritykset rakentaa sosiaalista järjestystä ja sosiaalisen kanssakäymisen kehyksiä perustuvat keskinäiseen luottamukseen. Itse asiassa modernien yhteiskuntien koko legitimaatio perustuu siihen, että kansalaiset luottavat auktoriteetteihin ja valtioon. (Seligman 1997, 13–14).

Miten ihmisten kokema ”luottavaisuus” vaikuttaa mielipiteeseen hyvinvointivaltiosta? Vaikuttaako instituutioita kohtaan koettu luottamus siihen, mitä mieltä henkilö on hyvinvointivaltion laajuudesta? Aineisto antaa mahdollisuuden tarkastella suomalaisten luottamusta instituutioihin. Luottavaisuutta on kysytty pyytämällä mielipide seitsemästä eri instituutiosta, muun muassa poliisista, eduskunnasta ja

poliitikoista. Tahojen luotettavuutta arvioidaan asteikolla 0–10 (en luota ollenkaan–luotan täysin).

Sosiaalista luottamusta puolestaan on aineistossa tarkasteltu kolmella kysymyksellä, joissa tiedustellaan, voiko ihmisiin yleensä luottaa, ovatko ihmiset reiluja vai etsivätkö he mahdollisuutta hyväksikäyttää muita, ja ovatko ihmiset auttavaisia vai ajavatko he omaa etuaan. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, vaikuttaako yksilön käsitys kanssaihminen luotettavuudesta hänen mielipiteisiinsä hyvinvointivaltiosta? Laskeeko yhteistä hyvää jakavien hyvinvointivaltiorakenteiden kannatus, jos yksilö uskoo, että kanssaihmiset ajavat vain omaa etuaan?

Myös riskit tarjoavat hedelmällisen näkökulman sosiaaliturvamielipiteiden tarkasteluun (Forma 1998, 27). Voidaan ajatella, että ihmiset pyrkivät suojautumaan riskeiltä, he haluavat ”vakuuttaa” itsensä työttömyyden, sairauden tai vanhuuden varalta. Ihmisten voidaan kuvitella kannattavan sellaisia sosiaaliturvan muotoja, joiden he uskovat suojaavan itseään erityisen suurilta vaikuttavilta sosiaalisilta riskeiltä. Vanhukset siis todennäköisesti kannattavat eläkejärjestelmää, sairaat sairausvakuutusta ja työttömät työttömyysturvaa.

Ulrich Beck (1992) puhuu uudenlaisesta riskiyhteiskunnasta. Riskiyhteiskunnassa vanhat varmuudet ovat hajonneet eivätkä entisen, teollisuusyhteiskunnan luomat instituutiot enää toimi. Sosiaaliset, poliittiset, taloudelliset ja yksilölliset riskit luistavat teollisen yhteiskunnan turvainstituutioiden otteesta. (Julkunen 2005, 234.) Riskit ovat yleisiä, eli ne koskettavat kaikkia yhteiskunnan jäseniä ikään, sukupuoleen tai yhteiskuntaluokkaan katsomatta. Riskit korvaavat osittain vanhoja yhteiskunnallisia jakoja kuten luokkarakennetta. (Forma 1998, 27.)

Forma (1998, 28) huomauttaa, että riskien mittaaminen empiirisesti on hankalaa. Yksi ratkaisu ongelmaan on riskien mittaaminen subjektiivisesti. Tässä tutkimuksessa riskien kokemista on kysytty nimenomaan subjektiivisesti. Vastaajilta on kysytty, kuinka todennäköisenä he pitävät erilaisten riskien toteutumista kohdallaan. Toisaalta riskit menevät osittain päällekkäin intressien ja sosiaalisen aseman kanssa. Tutkittaessa esimerkiksi koulutuksen ja hyvinvointivaltiomielipiteiden välistä yhteyttä tarkastellaan juuri riskiryhmien välisiä mielipide-eroja: vähän koulutusta saaneilla on suurempi riski jäädä työttömäksi, joten he kannattavat laajempaa hyvinvointivaltiota kuin korkeasti koulutetut (Forma 1998, 28).

SUOMI VUONNA 2008

Nykyinen talouden kriisi ei ollut iskenyt Suomeen vielä vuonna 2008. Monien tunnuslukujen perusteella Suomella meni melko hyvin vuonna 2008: työttömyysaste ja valtionvelan bkt-osuus olivat alimmillaan lähes 20 vuoteen (Tilastokeskus 2012).

Työttömyysaste putosi koko 2000-luvun. Vuonna 2008 työttömyysaste oli alimmillaan 17 vuoteen. Työttömyysaste oli pudonnut 6,4 prosenttiin, kun vuonna 2000 se oli lähes kymmenen prosenttia. Pahimmillaan työttömyys huiteli 1990-laman aikana, 16,6 prosentissa vuonna 1994. 2000-luvun positiivisen kehityksen katkaisee vuosi 2009, jolloin työttömyysaste hyppää 8,2 prosenttiin. (Tilastokeskus 2012.)

Myös valtionvelan bkt-osuuden suunta on ollut laskeva. Vuonna 2008 valtionvelan bkt-osuus oli alimmillaan 16 vuoteen. Velka supistui 29,5 prosenttiin bruttokansantuotteesta, kun se vuonna 2000 oli vielä 48 prosenttia. Laskeva kehitys katkeaa vuonna 2009, jolloin velan osuus bruttokansantuotteesta nousee 37,5 prosenttiin. Bruttokansantuote puolestaan kasvoi vaihtelevasti 2000-luvun alkupuoliskolla, mutta se kääntyi rajuun laskuun vuonna 2009. Vuonna 2008 kehitys kutistui lähes olemattomaksi, 0,3 prosenttiin, kun vuonna 2007 kasvua oli 5,3 prosenttia edellisvuoteen verrattuna. 2009 bruttokansantuote laski ensimmäisen kerran sitten 1990-luvun. Laskua oli roimat 8,4 prosenttia. (Tilastokeskus 2012.)

Sosiaaliturvamenojen kehitys on ollut tasaista koko 2000-luvun. Toimeentuloturvan sekä sosiaali- ja terveystalvelujen muodostama hyvinvointipolitiikka kattaa noin puolet Suomen julkisista menoista. Sosiaali- ja terveystalvenot muodostavat yhteensä noin 40 miljardia euroa vuodessa. (Moisio ym. 2008, 14–15.) Menojen osuus bruttokansantuotteesta on 2000-luvulla vaihdellut reilusta 25 prosentista lähelle 27 prosenttia. Huomattava nousu sosiaaliturvamenojen bkt-osuudesta tapahtuu vasta vuonna 2009, jolloin osuus nousee yli 30 prosenttiin. Vuonna 2008 sosiaaliturvamenojen bkt-osuus oli 26,3 prosenttia. (Tilastokeskus 2012.)

Yhteenvedona voidaan sanoa, että vuonna 2008 suomalaisten hyvinvointi oli keskimäärin kehittynyt positiivisesti, mutta väestöryhmittäiset erot olivat kasvaneet (Moisio ym. 2008, 19). Suomalaisten hyvinvointi 2008 -raportista (Moisio ym. 2008, 19–20) nähdään, että vuonna 2008 suomalaisten terveys oli kohentunut ja elintaso parantunut edellisiin vuosiin verrattuna. Absoluuttinen köyhyys ja työttömyys olivat vähentyneet. Monella mittarilla suomalaisten hyvinvointi oli jopa ylittänyt 1990-luvun alun lamaa

edeltävän tason. Kaikesta positiivisesta kehityksestä huolimatta Suomesta oli tullut eriarvoisempi yhteiskunta. Työttömyys oli edelleen korkealla tasolla, sosioekonomiset terveyserot olivat suuret ja tuloerot ja suhteellinen köyhyys olivat kasvaneet jopa samalle tasolle kuin mitä ne olit 1970-luvun alussa. Suomen tulonsiirtojärjestelmä tasaa entistä vähemmän tuloeroja.

TUTKIMUSONGELMA, AINEISTO JA MENETELMÄT

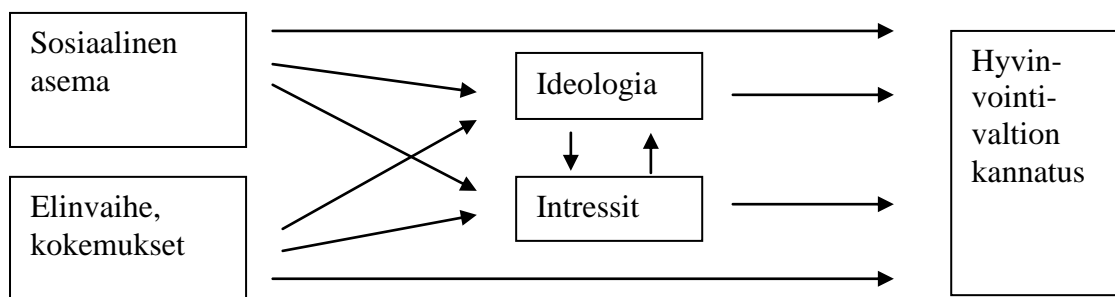
Tutkimusongelma

Tässä tutkimuksessa on tarkoitus selvittää sekä hyvinvointivaltion kannatuksen laajuus Suomessa että etsiä mielipiteisiin vaikuttavia taustamuuttujia. Ensiksi tutkitaan, kuinka laajaa hyvinvointivaltion kannatus Suomessa on. Kuinka suuri osa väestöstä kannattaa nykyisenkaltaista laajaa hyvinvointivaltiota? Tutkimuksen oleellisin tehtävä seuraa kannatuksen laajuuden tarkastelusta: ydintehtävänä on selvittää, mitkä taustamuuttujat selittävät vastaajien mielipidettä hyvinvointivaltion laajuudesta. Mitkä taustamuuttujat ennustavat mielipidettä? Löytyykö väestöryhmien väliltä mielipide-eroja?

Lisäksi tarkastellaan sitä, kuinka laaja arvokonsensus Suomessa vallitsee hyvinvointivaltion suhteen. Kuinka paljon eri väestöryhmien mielipiteet eroavat toisistaan? Vai ovatko mielipiteet lähellä toisiaan? Suhonen (1988) väittää, että arvot ovat huomattavasti eriytyneet eri väestöryhmien keskuudessa. Myös Pohjanheimo (2005) puhuu arvomaailman sirpaloitumisesta. Arvojen on myös väitetty muuttuneet enemmän yksilöä korostaviksi (Pohjanheimo 2005, 255). Löytyykö näille väitteille perusteita? Jos suomalaisten arvot olisivat yksilöä korostavia, yhteiseen ja julkiseen vastuuseen perustuva hyvinvointivaltio tuskin saisi laajaa kannatusta.

Aikaisempien tutkimusten perusteella voimme olettaa, että väestöryhmien väliltä löytyy eroja. Mielipiteitä erottelevien muuttujien taustalta oletetaan löytyvän teoriaosiossa esiteltyjä, mielipiteisiin vaikuttavia tekijöitä: erilaisia arvoja, ideologioita ja intressejä. Kuviossa 1 esitetään tiivistetysti se teoreettinen rakennelma, johon tutkimuksen empiirinen tarkastelu kiinnittyy. Kuvio tiivistää aikaisempien lukujen keskustelun mielipiteiden muotoutumisesta.

Kuvio 1. Tutkimuksen teoreettinen rakennelma.

Malli on sama kuin Sihvon ja Uusitalon (1993, 26) tutkimuksessa. Sosiaalinen asema, eli se kuinka henkilö sijoittuu yhteiskunnan ammatti-, koulutus- ja tulorakenteissa, vaikuttaa ideologiaan ja puolueen valintaan sekä intresseihin (Hoel ja Knutsen 1989, 193, Sihvo ja Uusitalo 1993, 27 mukaan). Myös ikään, elinvaiheeseen ja sukupolveen liittyvät tekijät vaikuttavat ideologiaan ja intresseihin (Sihvo ja Uusitalo 1993, 27). Sosiaalinen asema ja elinvaihe siis vaikuttavat ideologian ja intressien muotoutumiseen, mutta ne vaikuttavat myös henkilön arvoihin. Arvot linkittyvät niin ikään, elinvaiheeseen, sukupuoleen kuin ihmisen asemaan yhteiskunnassa. Nämä kaikki tekijät yhdessä muodostavat sen pohjan, jonka perusteella ihminen lopulta muodostaa mielipiteensä.

Sosiaalista asemaa on aikaisemmissa tutkimuksissa (Forma 1998; Sihvo ja Uusitalo 1993) tarkasteltu sosioekonomisten ryhmien kautta. Tässä tutkimuksessa sosiaalista tai sosioekonomista asemaa ei tarkastella erikseen omana muuttujanaan, vaan sosiaalisen aseman vaikutuksen katsotaan tulevan ilmi muun muassa tulojen, koulutuksen, terveydentilan ja sosiaalisen riskin toteutumisen kautta.

Aineisto

Tutkimusaineistona on European Social Survey -tutkimussarjan Suomen aineisto vuodelta 2008 (European Social Survey 2008). Aineisto on kerätty ajanjaksolla 19.9.2008–5.2.2009. Havaintoyksikköjä on 2195 ja muuttujia 437. Aineiston perusjoukko on 15 vuotta täyttänyt väestö. Otantamenetelmänä on yksiasteinen systemaattinen alkiotason todennäköisyysotanta (ryvästystä ei käytetty). Otokseen poimittiin Tilastokeskuksen Suomen väestöä koskevasta tietokannasta 3300 Suomessa asuvaa 15 vuotta täyttänyttä henkilöä. Ylipeittoon kuuluivat kuolleet sekä kenttätyöjakson ajan laitoksissa tai ulkomailla asuneet, netto-otos oli 3207. Perusjoukko lajiteltiin asuinpaikan, sukupuolen ja iän suhteen. Jokaiseen ei-tavattuun kohdehenkilöön otettiin yhteyttä vähintään neljä kertaa ennen kuin tapaus luokiteltiin puuttuvaksi. Keruumenetelmänä oli käyntikysely (tietokoneavusteinen kysely CAPI) ja kirjekysely. Kohdehenkilöille lähetettiin etukäteen kirje ja tutkimuksesta kertova esite ja heihin otettiin yhteyttä puhelimitse. Keruuvälineenä käytettiin strukturoitua kyselylomaketta. Aineisto on saatu Yhteiskuntatieteellisestä tietoarkistosta.

Tässä tutkimuksessa käytetty aineisto on rajattu kyselylomake numero 4:llä (European Social Survey 2008b) saatuihin tietoihin. Kysely on tehty haastattelemalla. Kyselylomakkeita on yhteensä yhdeksän, joista neljä on ruotsinkielisiä.

Menetelmät

Selitettävää muuttujaa, eli hyvinvointivaltion kannatuksen laajuutta tarkastellaan summamuuttujan avulla. Myös muutamat taustamuuttujat on uudelleenkoodattu summamuuttujiksi. Summamuuttujien rakentaminen on aloitettu muuttujien välisten korrelaatioiden tarkastelulla. Rakentamista on jatkettu reliabiliteetin tarkastelulla, tässä tutkimuksessa Cronbachin alfan avulla. Lisäksi muuttujien latautuminen yhdelle ja samalle faktorille on tarkastettu faktorianalyysin avulla.

Erilaisten taustamuuttujien vaikutusta selitettävään muuttujaan tarkastellaan sekä logistisen regressioanalyysin että lineaarisen regressioanalyysin avulla. Monimuuttujamenetelmät soveltuvat luokitteluasteikoltaan hieman erilaisten muuttujien tarkasteluun.

Logistinen regressioanalyysi on varsin käyttökelpoinen, sillä siihen voidaan sisällyttää sekä jatkuvia että luokitteluasteikollisia muuttujia. Tässä tutkimuksessa logistista regressioanalyysia käytetään luokitteluasteikollisten taustamuuttujien tarkasteluun. Analyysin yleiset vaatimukset ovat melko lieviä: selittävilä muuttujilta ei vaadita ehdotonta normaalisuutta eikä tulosmuuttujan kahden eri ryhmän samavarianssisuutta. Havaintojen on kuitenkin oltava keskenään riippumattomia, ja selitettävän muuttujan on oltava lineaarisessa yhteydessä selittäviin tekijöihin. Selitettävän muuttujan on oltava kaksiluokkainen. (Jokivuori ja Hietala 2007, 58–59.)

Logistista regressioanalyysia varten selitettävä muuttuja oli uudelleenkoodattava kahteen luokkaan: laajaa hyvinvointivaltiota kannattaviin ja suppeaa hyvinvointivaltiota kannattaviin. Regressiomallissa selitetään laajaa hyvinvointivaltiota kannattavien joukkoon kuulumista. Kyseinen luokka saa mallissa arvon 1, suppeaa hyvinvointivaltiota kannattavien luokka arvon 0. Logistisessa regressioanalyysissa ennustetaan aina suuremman numeerisen arvon saavaa luokkaa.

Jatkuva muuttuja voidaan jakaa monilla erilaisilla tavoilla, mutta jakaminen mistä tahansa kohdasta on aina ongelmallista. "Keinotekoinen dikotomisointi" eli bifurkaatio hävittää informaatiota ja heikentää siten mittaustulosta (Maxvell ja Delaney 1993, 181, Jokivuoren 2002, 82 mukaan). Erilaiset luokittelutavat tuottavat lisäksi erikokoisia ryhmiä, joten tulosten vertailu muiden tutkimusten tulosten kanssa voi olla vaikeaa (Jokivuori 2002, 82). Ryhmät voidaan rakentaa, eli muuttuja katkaista, kolmella eri tavalla: joko

mediaanin perusteella, mittareiden keskipistejaolla tai mittarin keskiarvon kohdalta (Jokivuori ja Hietala 2007, 186; Jokivuori 2002, 83).

Tässä tutkimuksessa hyvinvointivaltion laajuuden kannatusta mittaava mittari katkaistiin mediaanin perusteella. Siten janan molemmille puolille jäi yhtä paljon tapauksia. Keskipiste- tai keskiarvojako ei olisi ollut mielekäs, sillä syntyneistä luokista olisi tullut hyvin epätasapainoiset havaintojen määrän suhteen. Myös Magnus Sverke ja Anders Sjöberg (1994, Jokivuoren 2002, 83 mukaan) kiinnittävät huomiota tähän ongelmaan. Keskiarvon perusteella suoritettuna bifurkaation tuloksena saattaa olla, että tapauksia sijoittuu eri luokkiin hyvin epätasapainoisesti, ja joihinkin ryhmiin tapauksia voi tulla niin vähän, että tilastollinen vertailuanalyysi kärsii.

Brian Bemmels (1995, 401–423, Jokivuoren 2002, 83 mukaan) arvostelee mediaanijakoa. Erilaiset aineistot tuottavat erilaisia jakaumia, joten mediaani vaihtelee. Tulosten vertailu eri tutkimusten kesken ei siis ole mahdollista. Bemmels kuitenkin käyttää itse mediaanijakoa omassa tutkimuksessaan samasta syystä kuin mistä siihen on päädytty tässäkin tutkimuksessa: lähes kaikki havainnot sijoittuvat keskipisteen yläpuolelle.

Lineaarista regressioanalyysia käytetään jatkuvien muuttujien tarkasteluun. Sen avulla voidaan tutkia kahden tai useamman selittävän muuttujan vaikutusta selitettävään muuttajaan. Etuna on se, että mallissa voidaan tutkia yhtä aikaa monen selittävän muuttujan vaikutusta selitettävään muuttajaan. Analyysissä mallinnetaan tilannetta, jossa selitettävä muuttuja Y riippuu lineaarisesti selittävistä muuttujista $X_1, X_2 \dots X_n$. Lineaarisuus viittaa siihen, että kun yhden muuttujan arvo muuttuu, myös toisen muuttujan arvo muuttuu. Analyysi sisältää myös ajatuksen, että yhteys on yksisuuntainen, jolloin suhde voidaan ymmärtää jopa kausaaliseksi. (Jokivuori ja Hietala 2007, 40–41.)

Analyysin edellytyksenä on, että selitettävä muuttuja on jatkuva. Myös selittävät muuttujat ovat yleensä jatkuvia, vaikka myös luokittelu- ja järjestysasteikolliset muuttujat käyvät analyysiin. Analyysiä varten niistä tulisi rakentaa niin kutsuttuja dummy-muuttujia. (Jokivuori ja Hietala 2007, 41.) Tässä tutkimuksessa lineaariseen regressioanalyysiin on sisällytetty jatkuvien muuttujien lisäksi muutamia kategorisia muuttujia vakiointia varten. Malliin sisällytetyistä luokittelu- ja järjestysasteikollisista muuttujista ei kuitenkaan ole rakennettu dummy-muuttujia, vaan niitä käsitellään ikään kuin ne olisivat jatkuvia muuttujia. Esimerkiksi sukupolvien mukaan luokiteltu ikä-muuttuja tai tuloluokittain järjestelty tulot-muuttuja ovat selvästi kategorisia muuttujia, mutta niitä voidaan käsitellä

kuten jatkuvia muuttujia. Regressioanalyysi tuottaa tuloksia, jotka voidaan ilmaista muodossa "kun selittävän muuttujan arvo kasvaa n yksikköä, niin selitettävän muuttujan arvo kasvaa m yksikköä". Niinpä tulokset saavat loogisen tulkinnan esimerkiksi sukupolvi-muuttujan suhteen, vaikka kyseessä ei olekaan puhtaasti jatkuva muuttuja.

Lineaarinen regressioanalyysi tulostaa jokaiselle muuttujalle regressiokertoimen ja tilastollisen merkitsevyytason. Standardisoidut kertoimet ovat keskenään vertailukelpoisia. (Jokivuori ja Hietala 2007, 47.) Mallin avulla ei ole mahdollista tarkastella erikseen muuttujan eri luokkia, vaan malli laskee kullekin muuttujalle vain yhden kertoimen. Kertoimen etumerkistä voidaan päätellä korrelaation suunta. Analyysi laskee myös mallin selitysasteen, joka kertoo, kuinka suuren osuuden selitettävän muuttujan vaihtelusta selittävät muuttujat yhdessä pystyvät selittämään. Selitysaste (R^2) vaihtelee nollan ja yhden välillä. Mitä pienempi luku on, sitä vähemmän selittävät muuttujat pystyvät selittämään selitettävän muuttujan vaihtelusta.

Taustamuuttujat

Monimuuttujamenetelmiin on aikaisemman tutkimuskirjallisuuden perusteella valittu mielipiteitä selittäviksi muuttujiksi sukupuoli, sukupolvi, tulot, koulutus, puoluekanta ja ideologia, työskentelysektori, perhetyyppi ja pääasiallinen toiminta. Taustamuuttujat on havaittu mielipiteiden kannalta merkityksellisiksi aikaisemmissa tutkimuksissa.

European Social Survey -aineisto antaa mahdollisuuden testata hyvin vaihtelevien taustamuuttujien vaikutusta mielipiteisiin, sillä aineistossa on kysely mitä moninaisimpia asioita. Perinteisten sosiodemografisten muuttujien lisäksi tarkastellaan myös terveydentilan, pääasiallisen toimeentulon lähteen, sosiaalisen riskin toteutumisen todennäköisyyden, sosiaalisen luottamuksen ja instituutioita kohtaan koetun luottamuksen vaikutusta siihen, kuinka laajaa hyvinvointivaltiota henkilö kannattaa.

Analyyssia varten osa selittäivistä muuttujista uudelleenkoodattiin.

Syntymävuoden mukaan luokiteltu ikä-muuttuja uudelleenkoodattiin kuusiluokkaiseksi sukupolvi-muuttujaksi. Vanhin sukupolvi on 20- ja 30-luvulla syntyneet, nuorin 80- ja 90-luvulla syntyneet. Vanhimmat ja nuorimmat sukupolvet yhdistettiin luokkien havaintomäärien vähyden vuoksi.

Alkuperäinen, kymmenluokkainen tulot-muuttuja uudelleenkoodattiin viisiluokkaiseksi luokkia yhdistämällä.

Koulutus-muuttujassa oli alun perin kuusi luokkaa (0=vähemmän kuin peruskoulun ala-aste tai vähemmän kuin kansakoulu; 1=peruskoulun ala-aste tai kansakoulu; 2=peruskoulun yläaste tai keskikoulu; 3=lukio, ylioppilas- tai ammatillinen tutkinto; 5=opisto- tai korkeakoulututkinto; 6=lisensiaatin tai tohtorin tutkinto). Luokat 0 ja 3 jätettiin ennalleen, mutta luokat 1 ja 2 sekä 5 ja 6 yhdistettiin, jolloin luokat vähenivät neljään ja saatiin kaksi uutta luokkaa: perus- tai kansakoulu ja opisto- tai korkeakoulututkinto.

Myös puoluekanta-muuttuja uudelleenkoodattiin. Liberaalit (N=1), Suomen Kommunistinen puolue (N=4) ja Kommunistinen Työväenpuolue (N=1) koodattiin puuttuviksi vähäisten havaintojen takia. Muut luokat jätettiin ennalleen, jolloin luokkia jäi yhdeksän.

Alkuperäinen, kuusiluokkainen työskentelysektori-muuttuja uudelleenkoodattiin kaksiluokkaiseksi (yksityinen–julkinen), koska tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, onko henkilö töissä yksityisellä vai julkisella puolella. Luokat keskus- ja paikallishallinto, muu julkinen sektori ja julkisen sektorin omistama yritys yhdistettiin luokaksi "julkinen sektori". Yksityinen yritys ja yksityisyrittäjä koodattiin luokaksi "yksityinen sektori". Alkuperäinen luokka muu koodattiin puuttuvaksi tiedoksi.

Perhetyyppi-muuttuja muodostettiin kotitaloudessa asuvien henkilöiden lukumäärän perusteella. Muuttujasta tehtiin kolmeluokkainen: yksinasuvat, kahden hengen taloudet, ja jos taloudessa asuu enemmän kuin kaksi henkeä, talous on luokiteltu perheeksi.

Pääasiallinen toiminta -muuttujan luotiin kuusi luokkaa. Alkuperäisessä muuttujassa luokkia on kahdeksan. Uudelleenkoodauksessa opiskelijat ja varusmiehet yhdistettiin samaan luokkaan. Myös aktiivisesti ja ei-aktiivisesti työtä hakevat työttömät yhdistettiin yhdeksi työttömät-luokaksi.

Pääasiallisen toimeentulon lähde jaettiin kolmeen luokkaan alkuperäisten kahdeksan sijaan. Palkkatulot, tulot omasta yrityksestä, tulot maatilalta, sijoitustulot, säästöt ja pääomatulot yhdistettiin yhdeksi, omalla toiminnallaan toimeentulevaksi luokaksi. Eläketulot jätettiin ennalleen, ja työttömyysturva yhdistettiin muun sosiaalietuuden kanssa. Muut tulot koodattiin puuttuviksi tiedoiksi.

Ideologiasta, sosiaalisen riskin toteutumisen todennäköisyydestä, sosiaalisesta luottamuksesta ja instituutioita kohtaan koetusta luottamuksesta rakennettiin summamuuttujat edellä kuvatulla tavalla. Terveystilaa lukuun ottamatta muuttujien

asteikko on jatkuva ja vaihteluväli 0,00–10,00. Terveystilaa tarkastellaan kolmiportaisella likert-asteikolla hyvä–kohtalainen–huono.

Logistisella regressioanalyysillä tarkastellaan luokitteluasteikollisia muuttujia, eli sukupuolen, sukupolven, terveydentilan, koulutuksen, työskentelysektorin, tulojen, puoluekannan, pääasiallisen tulonlähteen, perhetyypin ja pääasiallisen toiminnan vaikutusta mielipiteeseen hyvinvointivaltion laajuudesta. Jatkuvia muuttujia – ideologia, sosiaalisen riskin toteutuminen, sosiaalinen luottamus ja luottamus instituutioita kohtaan – puolestaan tarkastellaan lineaarisella regressioanalyysillä.

HYVINVOINTIVALTION KANNATUS – AINEISTON ANALYYSI

Hyvinvointivaltion kannatuksen laajuus -mittarin rakentaminen ja tulokset

Hyvinvointivaltion kannatuksen laajuuden tutkimiseksi rakennettiin keskiarvosummamuuttuja kuuden kysymyksen patterista. Kysymyspatteri D15–D20 (European Social Survey 2008b, 15) kysyy ihmisten mielipidettä julkisen vallan vastuun laajuudesta: minkä asioiden tulisi olla julkisen vallan vastuulla. Vastausvaihtoehdot vaihtelevat nollan ja kymmenen välillä. Nolla tarkoittaa ”ei tulisi olla lainkaan julkisen vallan vastuulla”, kymmenen puolestaan ”tulisi olla täysin julkisen vallan vastuulla”. Kysymykset näkyvät alla.

Ihmisillä on erilaisia käsityksiä siitä, mitkä tehtävät kuuluvat valtion ja kuntien vastuulle. Luen joukon tällaisia tehtäviä. Kertokaa jokaisen tehtävän kohdalla, kuinka suuri julkisen vallan vastuun pitäisi Teidän mielestänne olla.

D15. (M) Turvataan työpaikka kaikille sitä haluaville?

D16. (M) Turvataan riittävä terveydenhuolto sairaille?

D17. (M) Turvataan kohtuullinen elintaso vanhuksille?

D18. (M) Turvataan työttömille kohtuullinen toimeentulo?

D19. (M) Turvataan kunnollinen päivähoido työssäkäyvien vanhempien lapsille?

D20. (M) Järjestetään palkallista vapaata työntekijöille tilapäisestä sairaan perheenjäsenen hoitamisesta?

Taulukosta 2 nähdään yksittäisten kysymysten vastausjakaumat.

Taulukko 2. Summamuuttujaan sisällytettyjen muuttujien vastausjakaumat.

Kuinka suuri julkisen vallan vastuun pitäisi Teidän mielestänne olla?	[d15] Turvataan työpaikka kaikille sitä haluaville ?	[d16] Turvataan riittävä terveyden huolto sairaille ?	[d17] Turvataan kohtuullinen elintaso vanhuksille ?	[d18] Turvataan työttömille kohtuullinen toimeentulo ?	[d19] Turvataan kunnollinen päivähoito työssäkäyvien vanhempien lapsille?	[d20] Järjestetään palkallista vapaata työnteoille tilapäisestä sairaan perheenjäsenen hoitamisesta ?
N Valid	2170	2188	2186	2183	2164	2161
Missing	25	7	9	12	31	34
Keskiarvo	6,75	8,75	8,44	7,47	8,16	7,46
Mediaani	7,00	9,00	8,00	8,00	8,00	8,00
Moodi	7	10	8	8	8	8
Keskihaj.	1,964	1,240	1,237	1,672	1,522	1,941
Minimi	0	0	1	0	0	0
Maksimi	10	10	10	10	10	10

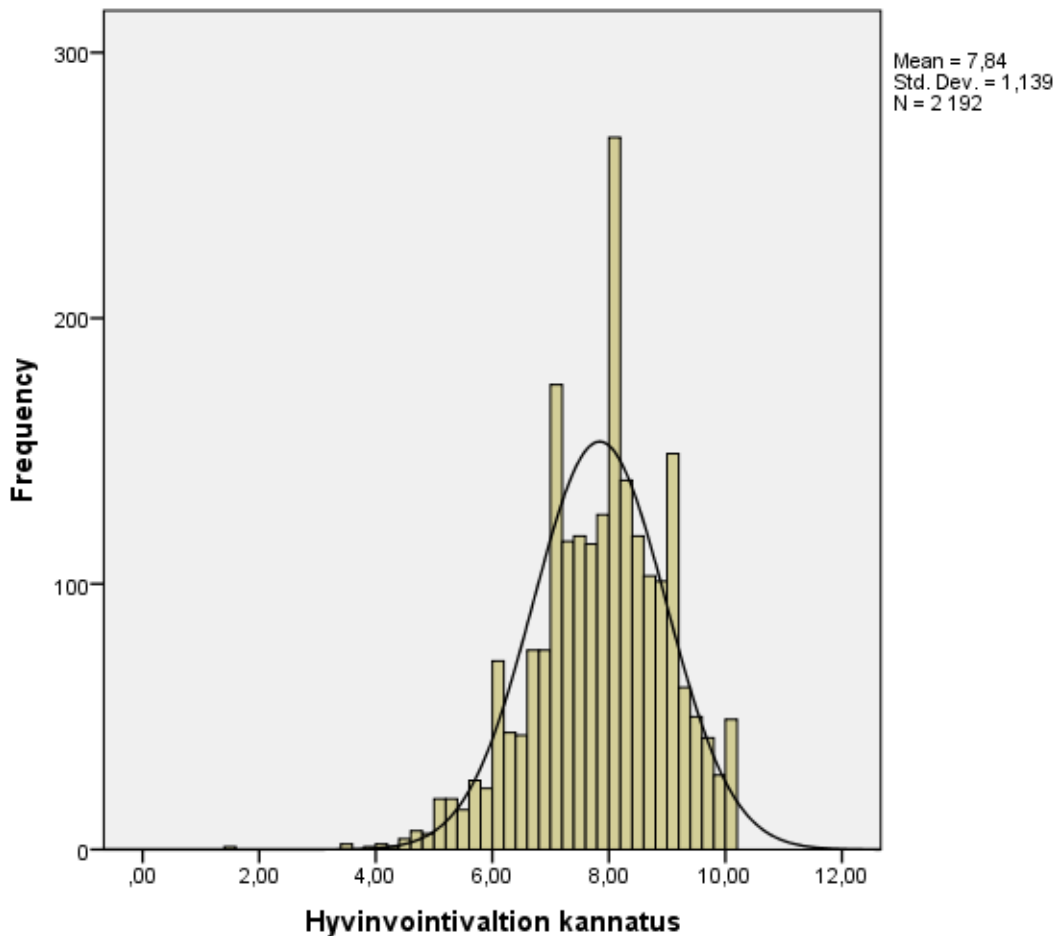
Taulukosta 2 nähdään, että puuttuvien arvojen määrä on varsin vähäinen. Vastausten keskiarvot vaihtelevat 6,6–8,6 välillä, joten jakaumat ovat painottuneet oikealle. Jokaisen kysymyksen kohdalla vastaajat siis painottavat suurta valtion vastuuta kysytyjen asioiden hoitamisessa. Keskihajonnalla kuvataan havaintojen hajaantuneisuutta keskiarvon ympärillä. Keskihajonnat ovat muutamissa vastausjakaumissa melko suuria: vastausasteikon koko skaala on siis käytössä. Kun jakaumia tarkastellaan histogrammissa, ne kuitenkin asettuvat melko kauniisti normaalijakauman mukaisesti.

Summamuuttujan rakentaminen aloitettiin korrelaatioiden tutkimisella. Kysymykset korreloivat keskenään tilastollisesti erittäin merkitsevästi: korrelaatiot vaihtelevat 0.278–0.639 välillä. Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa korrelaatiota välillä 0.20–0.40 pidetään selvänä ja vahvana, ja x:n voidaan katsoa selittävän olennaisesti y:n vaihtelua (Jokivuori ja Hietala 2007, 37). Summamuuttujan konsistenssia tarkasteltiin Cronbachin alfan avulla. Tulos on hyvä: 0.79. Yleensä alfa-kertoimen alarajana pidetään arvoa 0.6 (Holopainen yms. 2004, 129). Kertoimen maksimiarvo on yksi ja minimiarvo nolla. Minkään muuttujan poistaminen ei juurikaan muuta alfaa, joten kaikki muuttujat on mielekästä sisällyttää summamuuttujaan. Faktorianalyysi osoittaa, että kysymykset

latautuvat yhdelle faktorille. Cronbachin alfan ja faktorianalyysi tulokset viittaavat siihen, että kysymykset mittaavat samaa asiaa.

Summamuuttujan voidaan katsoa mittaavan mielipidettä siitä, kuinka laaja tulisi julkisen sektorin vastuun olla hyvinvoinnin järjestämisessä; mittari mittaa hyvinvointivaltion laajuuden kannatusta. Mittarin vaihteluväli on 0,00–10,00. Nolla tarkoittaa suppean hyvinvointivaltion kannattamista, kymmenen laajan hyvinvointivaltion kannattamista. Vastausjakauma nähdään kuviosta 2.

Kuvio 2. Hyvinvointivaltio kannatuksen laajuus Suomessa. 0,00=suppea hyvinvointivaltio, 10,00=laaja hyvinvointivaltio.

Suurin osa suomalaisista kannattaa laajaa hyvinvointivaltiota. Vastausten minimi on 1,5; vastausjakauma ei siis edes ala nollostakaan. Jakauman keskiarvo on 7,8 ja keskihajonta 1,1. Jakauma ei siis ole täydellisen symmetrinen normaalijakauma, vaan mittari on selvästi painottunut skaalan keskipisteen (5,00) oikealle puolelle. Vastaajien lukumäärä on 2 192. Asteikon keskikohdan alapuolelle sijoittuu vain yksi prosentti vastaajista. Yli puolet vastaajista (51 prosenttia) sijoittuu asteikolla kahdeksan ja kymmenen välille. Mielipiteet

siis painottuvat asteikon loppupäähän, eli suurin osa vastaajista katsoo, että julkisella vallalla tulisi olla paljon vastuuta hyvinvoinnin järjestämisessä. Suomalaiset kannattavat nykyisenkaltaista, laajaa hyvinvointivaltiota. Samanlainen tulos on saatu monissa aikaisemmissa hyvinvointivaltiomieliopiditutkimuksissa (ks. esim. Sihvo ja Uusitalo 1993; Forma 1998; Kallio 2010).

Hyvinvointivaltion kannatuksen laajuuden mittari on tässä tutkimuksessa selitettävä muuttuja. Mieliopidettä hyvinvointivaltion laajuudesta pyritään seuraavaksi selittämään erilaisten taustamuuttujien avulla. Mitkä taustamuuttajat vaikuttavat vastaajien mieliopiteeseen hyvinvointivaltion laajuudesta?

Taustamuuttujien yhteys hyvinvointivaltiomieliopiteeseen

Tässä luvussa kuvaillaan tutkimukseen valittuja taustamuuttujia ja niiden yhteyttä selitettävään muuttuajaan. Tutkittavat taustamuuttajat on valittu aikaisempien tutkimusten sekä teoriakirjallisuuden perusteella. Tässä tutkimuksessa tutkitaan 14 eri taustamuuttujan vaikutusta mieliopiteeseen hyvinvointivaltion laajuudesta. Taustamuuttajat ovat sukupolvi, sukupuoli, tulot, koulutus, puoluekanta, ideologia, työskentelysektori, perhetyyppi, pääasiallinen toiminta, pääasiallinen toimeentulon lähde, terveydentila, sosiaalisen riskin toteutumisen todennäköisyys, sosiaalinen luottamus ja instituutioita kohtaan koettu luottamus.

Tarkastellaan aluksi taustamuuttujien suhdetta selitettävään muuttuajaan Pearsonin korrelaatiokertoimen ja keskiarvovertailun avulla.

Pearsonin korrelaatiokerrointa voidaan käyttää vähintään välimatka-asteikollisten muuttujien välisen yhteyden tarkasteluun. Lisäksi muuttujien välisen yhteyden on oltava lineaarista. (Holopainen ym. 2004, 173, 175.) Korrelaatiokertoimella tarkastellaan jatkuvien taustamuuttujien yhteyttä selitettävään muuttuajaan: ideologian, sosiaalisen riskin, sosiaalisen luottamuksen ja instituutioita kohtaan koetun luottamuksen yhteyttä mieliopiteeseen hyvinvointivaltion laajuudesta. Lisäksi terveydentilaa käsitellään jatkuvana muuttujana, ja myös sille lasketaan korrelaatiokerroin.

Keskiarvovertailu soveltuu Pearsonin korrelaatiokerrointa paremmin luokitteluasteikollisten taustamuuttujien tarkasteluun. Korrelaatiokertoimista ei olisi mahdollista tehdä järkevää tulkintaa, jos tarkasteltavana olisi luokitteluasteikollisia muuttujia, joita ei ole mahdollista laittaa loogiseen järjestykseen. Keskiarvovertailu

tehdään muuttujille sukupuoli, sukupolvi, koulutus, tulot, työskentelysektori, puoluekanta, pääasiallinen toimeentulon lähde, perhetyyppi ja pääasiallinen toiminta.

Aloitetaan korrelaatiokertoimilla. Kertoimet ja tilastolliset merkitsevyydet näkyvät taulukosta 3.

Taulukko 3. Taustamuuttujien ja hyvinvointivaltion kannatuksen välinen korrelaatio. Pearsonin korrelaatiokerroin.

	Hyvinvointivaltion kannatus
Ideologia (oik.-vas.)	
Pearson Correlation	.152**
Sig. (2-tailed)	.000
N	2086
Sos. riskin toteutuminen (lo-hi)	
Pearson Correlation	.065**
Sig. (2-tailed)	.002
N	2191
Sosiaalinen luottamus (lo-hi)	
Pearson Correlation	.112**
Sig. (2-tailed)	.000
N	2192
Luottamus instituutioihin (lo-hi)	
Pearson Correlation	.086**
Sig. (2-tailed)	.000
N	2191
Terveydentila (lo-hi)	
Pearson Correlation	-.088**
Sig. (2-tailed)	.000
N	2192

Taulukosta 3 nähdään, että sekä ideologia, sosiaalisen riskin toteutuminen, sosiaalinen luottamus, luottamus instituutioihin, sukupuoli, työskentelysektori ja terveydentila ovat yhteydessä mielipiteeseen hyvinvointivaltion laajuudesta. Korrelaatiot vaihtelevat 0.065–0.152 välillä. Korkeimman kertoimen saa ideologia, matalimman sosiaalisen riskin toteutuminen. Sosiaalisen riskin toteutumisen tilastollinen merkitsevyys on taulukon alhaisin, .002. Lähes kaikkien muuttujien korrelaatiokertoimen etumerkki on positiivinen, joten ominaisuuden kasvaessa myös hyvinvointivaltion kannatus kasvaa. Esimerkiksi jos henkilö uskoo sosiaalisen riskin toteutumisen olevan kohdallaan hyvin todennäköistä, hän kannattaa laajempaa hyvinvointivaltiota kuin henkilö, joka ei usko riskin toteutumiseen kohdallaan. Terveydentilan kohdalla kertoimen etumerkki on

negatiivinen, eli mitä huonommaksi henkilö kokee terveytensä, sitä laajempaa hyvinvointivaltiota hän kannattaa.

Tarkastellaan seuraavaksi keskiarvovertailun tuloksia. Testillä nähdään vain, ovatko muuttajat tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä selitettävään muuttujaan, mutta yhteyden suuntaa ei nähdä.

Keskiarvovertailun perusteella kaikki taustamuuttajat ovat tilastollisesti merkittävässä yhteydessä selitettävään muuttujaan. Sukupuoli, sukupolvi, tulot, työskentelysektori, puoluekanta, ja pääasiallinen toiminta ovat tilastollisesti erittäin merkitsevästi yhteydessä selitettävään muuttujaan. Koulutuksen, pääasiallisen tulonlähteen ja perhetyypin osalta tilastollinen merkitsevyys on vähäisempää. Muuttujien tilastollinen merkitsevyys vaihtelee välillä .000–.014.

Valittujen taustamuuttujien sisällyttäminen monimuuttujamenetelmiin on siis perusteltua. Voimme olettaa, että kyseisillä taustamuuttujilla on yhteys henkilön mielipiteeseen hyvinvointivaltion laajuudesta. Taustamuuttujilla on selitysvoimaa, eli ne vaikuttavat henkilön mielipiteeseen hyvinvointivaltion laajuudesta.

Korrelaatiomatriisista nähdään yhteyden suunta suoralla kuvattuna, mutta korrelaatiokertoimet eivät paljasta muuttujien luokkien välisiä eroja. Jotta selittävien muuttujien yhteydestä selitettävään muuttujaan saataisiin tarkempi, alustava kuva, tarkastellaan seuraavaksi eri taustamuuttujien luokkien saamia keskiarvoja hyvinvointivaltion laajuuden kannatuksen suhteen.

Taulukosta 4 näkyvät eri luokkien hyvinvointivaltiomielen keskiarvojen lisäksi luokkien havaintomäärät. Jatkuvien muuttujien osalta ilmoitetaan muuttujan keskiarvo sekä korrelaation suunnan havaitsemiseksi Pearsonin korrelaatiokerroin ja myös tilastollinen merkitsevyys.

Taulukko 4. Taustamuuttujien luokkien saamat keskiarvot tai korrelaatiokertoimet selitettävän muuttujan suhteen, tilastollinen merkitsevyys ja havaintomäärät.

Muuttuja	Keskiarvo ja Sig.	% (N)
Sukupuoli	7,8	Valid 2195 Missing 0
Mies	7,7	49,1% (1077)
Nainen	8,0	50,1% (1118)
Sukupuolvi	7,8 / Sig. .000	Valid 2195 Missing 0
20-luvulla ja sitä ennen syntyneet	7,9	5,6% (124)
30-luvulla syntyneet	7,8	9,5% (209)
40-luvulla syntyneet	8,0	16,5% (363)
50-luvulla syntyneet	8,0	17,9% (393)
60-luvulla syntyneet	7,8	16,6% (365)
70-luvulla syntyneet	7,7	13,6% (299)
80-luvulla syntyneet	7,6	14,5% (318)
90-luvulla syntyneet	7,6	5,6% (124)
Koulutus	7,8 / Sig. .007	Valid 2194 Missing 1
Vähemmän kuin perus- tai kansakoulu	7,6	1,5% 32
Perus- tai kansakoulu	7,9	30,1% 660
Keskitason koulutus	7,9	37,8% 830
Opisto- tai korkeakoulututkinto	7,7	30,6% 672
Tulot	7,9 / Sig. .000	Valid 2015 Missing 180
alle 900 eur-1199 eur	8,0	14,1% 310
1200-1799 eur	8,0	15,2% 334
1800-2599 eur	7,8	20,1% 441
2600-3699 eur	7,9	22,4% 492
3700-vähintään 4600 eur	7,7	20,9% 438
Pääasiallinen toimeentulon lähde	7,8 / Sig. .001	Valid 2182 Missing 13
Palkkatulot, tulot omasta yrityksestä tai maatilalta, sijoitustulot, säästöt, pääomatulot	7,8	68,3% 1499
Työttömyysturva tai muu sosiaalietuus	7,9	5,4% 119
Eläketulot	8,0	25,7% 564
Pääasiallinen toiminta	7,8 / Sig. .000	Valid 2175 Missing 20
Ansiotyö	7,8	51,3% 1126
Opiskelija tai varusmies	7,6	12,3% 271
Työtön	8,0	3,6% 78
Pysyvästi sairas tai työkyvytön	8,1	1,5% 34
Eläkeläinen	8,0	26,9% 591
Kotona hoitotyössä	8,0	3,4% 75
Työskentelysektori	7,8	Valid 2012 Missing 183
Julkinen	8,0	32,3% 708
Yksityinen	7,8	59,4% 1304
Perhetyyppi	7,8 / Sig. .014	Valid 2195 Missing 0
Yksineläjä	7,9	24,0% 527
Kahden hengen kotitalous	7,9	38,6% 847
Perhe	7,6	37,4% 821
Puoluekanta	7,9 / Sig. .000	Valid 1368 Missing 827
Kansallinen Kokoomus	7,5	16,4% 359

Ruotsalainen Kansanpuolue	7,8	3,4% 74
Suomen Keskusta	7,9	13,5% 296
Perussuomalaiset	8,1	2,5% 54
Suomen Kristillisdemokraatit	8,0	2,0% 44
Vihreä Liitto	8,0	6,0% 131
Sosialidemokraattinen Puolue	8,1	14,4% 315
Vasemmistoliitto	8,2	4,3% 95
Terveydentila	7,8 / Sig. .000	Valid 2195 Missing 0
Hyvä	7,8	65,3% 1434
Kohtuullinen	8,0	29,5% 647
Huono	8,2	5,2% 114
Ideologia (oik-vas; 0-10)	Keskiarvo 4,3 Korrelaatio .152 Sig. .000	Valid 2086 Missing 109
Sosiaalinen luottamus (lo-hi; 0-10)	Keskiarvo 6,3 Korrelaatio .112 Sig. .000	Valid 2194 Missing 1
Luottamus instituutioihin (lo-hi; 0-10)	Keskiarvo 6,1 Korrelaatio .086 Sig. .000	Valid 2193 Missing 2
Sosiaalisen riskin toteutumisen todennäköisyys (lo-hi; 1-4)	Keskiarvo 1,7 Korrelaatio .065 Sig. .002	Valid 2194 Missing 1

Taulukosta nähdään korrelaatiomatriisia havainnollisemmin luokkien väliset mielipide-erot. Mielenkiintoisia eroja havaitaan sukupolven, koulutuksen, tulojen, pääasiallisen toimeentulon lähteen, pääasiallisen toiminnan, perhetyypin ja puoluekannan osalta.

Sukupolvi-muuttujan osalta huomataan, että mitä nuorempi henkilö on, sitä suppeampaa hyvinvointivaltiota hän kannattaa. Tulos on yllättävä, sillä aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu, että nuoret kannattavat useimmin laajaa julkista hyvinvointivastuuta kuin vanhat (ks. esim. Sihvo ja Uusitalo 1993, 49; Forma 1998, 72). Sukupolven ja hyvinvointivaltiomieliapiteen välinen yhteys on melkein lineaarinen. Hyvinvointivaltion kannatus on korkeinta 40- ja 50-luvulla syntyneiden joukossa, josta kannatus laskee alimmilleen 90-luvulla syntyneiden kohdalla. Käyrä ei tosin ole täysin suora, sillä 20- ja 30-luvulla syntyneet kannattavat suppeampaa hyvinvointivaltiota kuin 40-luvulla syntyneet. Sukupolvi-muuttujan ja selitettävän muuttujan välisen yhteyden tarkastelu korrelaatiokertoimella olisi peittänyt näkyvistä sen, että kahden vanhimman sukupolven mielipiteet ovat negatiivisempia kuin 40-luvulla syntyneiden. Toisaalta kahden vanhimman sukupolven mielipiteet voivat selittyä luokkien alhaisella havaintomäärällä: 20-luvulla syntyneitä on vain 124, ja 30-luvulla syntyneitäkin vain 209, kun muiden

luokkien osalta havaintomäärät ovat lähellä 300:aa tai reilusti sen yli (90-luvulla syntyneitä lukuun ottamatta, N=123).

Koulutuksen osalta vähiten koulutettujen joukossa hyvinvointivaltion kannatus on vähäisintä. Kannatus nousee korkeimmilleen peruskoulutuksen ja keskitason koulutuksen saaneiden joukossa, mutta laskee korkeakoulutettujen kohdalla.

Tulojen osalta hyvinvointivaltion kannatus laskee melkein suoraviivaisesti tulojen kasvaessa. Kannatus kuitenkin kasvaa aavistuksen verran toiseksi ylimmässä tuloluokassa, mutta on silti alimmillaan ylimmässä tuloluokassa.

Pääasiallisen toimeentulon osalta nähdään, että kannatus on laajinta eläkkeensaajien joukossa. Alimmillaan kannatus on niiden joukossa, joiden tulot eivät riipu yhteiskunnasta: palkansaajat ja ne, joilla on yritys- tai pääomatuloja tai säästöjä. Työttömyysturvan tai muun sosiaalietuuden varassa elävien joukossa kannatus on lähes yhtä korkeaa kuin eläkkeensaajien joukossa.

Pääasiallisen toiminnan osalta nähdään yllättävä tulos: opiskelijat ja varusmiehet kannattavat hyvinvointivaltiota vähiten. Toisaalta tulos on linjassa sen kanssa, että nuorimmat sukupolvet kannattavat suppeaa hyvinvointivaltiota; varusmiesten ja opiskelijoiden voidaan olettaa edustavan nuorimpia sukupolvia. Kannatus on korkeinta pysyvästi sairaiden ja työkyvyttömien joukossa. Toisaalta kyseisen luokan osalta tulosta ei tule liioitella, sillä havaintomäärä on varsin alhainen. Eläkeläiset ja kotona hoitotyötä tekevät kannattavat lähestulkoon yhtä laajaa hyvinvointivaltiota kuin pysyvästi sairaat. Eläkeläisten kohdalla havaintomäärä antaa mahdollisuuden yleistyksien vetämiseen, mutta kotona hoitotyötä tekeviä on pysyvästi sairaiden tavoin varsin vähän.

Myös perhetyypin osalta nähdään yllättävä tulos: perheet kannattavat hyvinvointivaltiota vähiten. Ero on huomattava: yksineläjät ja kahden hengen taloudet saavat keskiarvon 7,9, kun se perheiden kohdalla on vain 7,6.

Puolueiden keskiarvojen puolesta voidaan päätellä, että perussuomalaiset asettuvat hyvinvointivaltiomielipiteidensä kannalta ideologiaaltaan enemmän vasemmalle kuin oikealle: hyvinvointivaltion kannatuksen keskiarvo on jopa 8,1. Korkeinta kannatus on vasemmistoliiton joukossa (8,2), alinta kokoomuslaisten joukossa (7,5). Keskustassakin kannatus on melko laajaa (8,0).

Muiden muuttujien osalta keskiarvotarkastelu ei tuota lisätietoa. Korrelaatiokertoimen paljastama yhteyden suunta näyttäisi pitävän paikkansa.

Keskiarvotaulukosta nähdään, että väestöryhmien väliltä ei löydy suuria mielipide-eroja: keskiarvo on kaikkien muuttujien kaikissa luokissa lähellä kahdeksaa. Suomalaiset siis kannattavat yhtenä rintamana, yksimielisesti vahvaa ja laajaa hyvinvointivaltiota.

Jatkuvien muuttujien eli ideologian, sosiaalisen luottamuksen, instituutioita kohtaan koetun luottamuksen ja sosiaalisen riskin toteutumisen todennäköisyyden osalta keskiarvosta nähdään, miten suomalaiset keskimäärin asettuvat näille mittareille.

Ideologialtaan suomalaiset ovat enemmän kallellaan oikealle kuin vasemmalle. Mittarin keskiarvo on 4,3. Asteikko on 0–10, jossa 0 tarkoittaa oikeistoa, 10 vasemmistoa. Molempien luottamus-mittareiden keskiarvoista nähdään, että suomalaiset luottavat sekä kanssaihmiin että instituutioihin. Sosiaalisen luottamuksen keskiarvo 6,3 on yli mittarin keskikohdan (5). Samoin instituutioita kohtaan koetun luottamuksen keskiarvo menee reilusti yli mittarin keskikohdan. Sosiaalisen riskin toteutumiseen omalla kohdallaan suomalaiset eivät juurikaan usko. Mittarin asteikko on 1–4, jossa 1 tarkoittaa alhaista todennäköisyyttä ja 4 suurta todennäköisyyttä. Mittarin keskiarvo on 1,7, eli varsin alhainen.

Esitellyt tulokset ovat vasta alustavia, sillä yhteyksiä tarkasteltiin vakioimattomassa tilanteessa. Taustamuuttujien yhteys selitettävään muuttujaan saattaa muuttua, kun tilanne vakioidaan. Seuraavassa luvussa tarkastellaan, säilyvätkö yhteydet ennallaan, kun tarkasteluun otetaan samanaikaisesti useita eri muuttujia, jotka vakioidaan toistensa suhteen.

Logistinen regressioanalyysi

Miten eri yhteiskuntaryhmät suhtautuvat hyvinvointivaltion laajuuteen? Kategorisia muuttujia tarkastellaan logistisella regressioanalyysillä, joka mahdollistaa muuttujien eri luokkien välisen vertailun. Analyysissä asetetaan kustakin selittävästä muuttujasta ensimmäinen arvo vertailutasoksi, jota vasten tarkastellaan saman tekijän muita luokkia. Tuloksia tarkastellaan vertaamalla, kuinka paljon selittävässä muuttujassa tapahtuva yhden luokan muutos kasvattaa "riskiä" kuulua selitettävän muuttujan suurempiin luokkaan. (Jokivuori ja Hietala 2007, 56.) Mallilla ennustetaan todennäköisyyttä kuulua laajaa hyvinvointivaltiota kannattavien joukkoon.

Analyyisin tulokset nähdään taulukosta 5.

Taulukko 5. Logistisen regressioanalyysin tulokset.

Muuttuja	Sig.	Exp(B)	Muuttuja	Sig.	Exp(B)
Sukupuoli Nainen	.003	1.456	Työskentelysektori Julkinen	.009	1.410
Sukupuolvi 30-luvulla ja sitä ennen syntyneet	.536		Pääasiallinen toiminta Ansiotyö	.801	
40-luku	.220	1.319	Opiskelija/varusmies	.659	1.174
50-luku	.211	1.481	Työtön	.217	1.647
60-luku	.810	1.085	Pysyvästi sairas/työkyvytön	.951	1.039
70-luku	.441	1.304	Eläkeläinen	.992	1.003
80- ja 90-luku	.589	1.228	Kotona hoitotyössä	.447	.778
Tulot Alle 900e-1199e	.810		Pääasiallinen toimeentulon lähde Palkka. yritys-.	.624	
1200-1799e	.936	1.021	sijoitus-. pääomatulot tai säästöt		
1800-2599e	.596	.863	Työttömyysturva tai muu sosiaalietuus	.389	1.487
2600-3699e	.395	.774	Eläke	.743	.909
3700-väh. 4600e	.458	.790			
Koulutus Vähemmän kuin perus- tai kansakoulu	.021		Puoluekanta Kokoomus	.000	
Perus- tai kansakoulu	.389	1.604	Ruotsalainen kansanpuolue	.049	1.743
Keskitason koulutus	.540	1.406	Keskusta	.005	1.651
Opisto- tai korkeakoulututkinto	.918	0.944	Perussuomalaiset	.020	2.098
			Kristillisdemokraatit	.004	2.896
			Vihreä Liitto	.000	2.640
			Sosialidemokraattinen puolue	.000	2.042
			Vasemmistoliitto	.000	2.902
Terveydentila Huono	.294		Perhetyyppi Yksineläjä	.218	
Kohtuullinen	.149	.623	Kahden hengen kotitalous	.108	1.363
Hyvä	.118	.597	Perhe	.108	1.414
Selitysaste Cox ja Snell R square ja Nagelkerke R square 8-11%					
Overall percentage 62%					

Taulukosta nähdään, että joidenkin selittävien muuttujien vaikutus hyvinvointivaltiomielipiteeseen muuttuu, kun muuttujat vakioidaan. Alustavien yhteyksien antama kuva muuttuu sukupolven, koulutuksen, tulojen, pääasiallisen toimeentulon lähteen, perhetyypin ja pääasiallisen toiminnan kohdalla.

Sukupolvien suhtautuminen hyvinvointivaltioon näyttää vakioidussa tilanteessa hieman erilaiselta kuin vakioimattomassa tilanteessa. Korrelaatiokertoimia ja ryhmien

saamia keskiarvoja tarkastelemalla näytti siltä, että nuoret kannattaisivat suppeampaa hyvinvointivaltiota kuin vanhat. Kun muiden muuttujien vaikutus vakioidaan, nähdään, että nuorimpien sukupolvien todennäköisyys kuulua laajaa hyvinvointivaltiota kannattavaan ryhmään onkin vanhempi sukupolvi suurempi tai ainakin lähes yhtä suuri. Matalinta hyvinvointivaltion kannatus on vanhimman sukupolven, 30-luvulla ja sitä ennen syntyneiden, joukossa, korkeinta 50-luvulla syntyneiden joukossa. 50-luvulla syntyneiden todennäköisyys kannattaa laajaa hyvinvointivaltiota on 1.48-kertainen 30-luvulla tai sitä ennen syntyneisiin verrattuna. Nuoret sukupolvet eivät kuitenkaan suuresti poikkea 50-luvulla syntyneistä: 70-luvulla syntyneiden riskiluku on 1,30, ja 80- ja 90-luvulla syntyneiden hieman matalampi (1.23). 60-luvulla syntyneiden hyvinvointivaltiomielipide on lähellä vertailuryhmän, eli vanhimman sukupolven mielipidettä.

On kuitenkin huomattava, että erot kaikkien ryhmien välillä ovat varsin pieniä, eivätkä tilastollisesti merkittäviä. Kaikki kertoimet ovat melko lähellä yhtä (kertoimet vaihtelevat 1.09–1.48 välillä). Voimme siis todeta, ettei sukupolvien välillä ole kovin merkittävää eroa suhtautumisessa hyvinvointivaltion laajuuteen. Riskiluvun perusteella voidaan katsoa, että 50-luvulla syntyneiden osalta sukupolvi hieman selittää hyvinvointivaltiomielipidettä. Myös 40- ja 70-luvulla syntyneiden riskiluvun voidaan katsoa poikkeavan vertailuluvusta 1 sen verran, että sukupolven voidaan katsoa selittävän mielipide-eroja.

Koulutuksen suhteen hyvinvointivaltion kannatus on alhaisinta kaikkein korkeimmin koulutettujen joukossa. Toisaalta vertailuryhmän, eli vähiten koulutettujen, mielipiteet hyvinvointivaltion laajuudesta ovat melko lähellä korkeakoulutettujen mielipiteitä: luokkien saamien riskilukujen erotus on vain 0.06. Alustavassa tarkastelussa vaikutti siltä, että vähiten koulutetut kannattaisivat aavistuksen verran vähemmän laajaa hyvinvointivaltiota kuin korkeakoulutetut. Vakioidussa tarkastelussa tilanne kääntyy toisinpäin. Eniten hyvinvointivaltiota kannattavat perus- tai kansakoulun käyneet. Sukupolven tavoin koulutuksen osalta on kuitenkin huomioitava, että riskilukujen väliset erot ovat pieniä, eivätkä ne ole tilastollisesti merkitseviä. Toisaalta perus- ja kansakoulun käyneet saavat riskiluvun 1.6, ja keskitason koulutuksen saaneet riskiluvun 1.41, joiden voidaan jo katsoa eroavan hiukan merkittävästi vertailuluvusta 1.

Tuloluokkia tarkastelemalla nähdään, että laajan hyvinvointivaltion kannatus on alhaisinta toiseksi ylimmässä tuloluokassa, ja korkeinta kannatus on toiseksi alimmassa tuloluokassa. Vakioimattomassa keskiarvotarkastelussa kannatus oli korkeinta kahdessa

alimmassa tuloluokassa ja alinta ylimmässä tuloluokassa. Sekä riskilukujen että keskiarvojen väliset erot tosin ovat hyvin pieniä. Voimme todeta, että vakioidussa tilanteessa hyvinvointivaltion kannatus on laajinta alimmissa tuloluokissa ja suppeinta ylimmissä tuloluokissa. Yleisesti voidaan sanoa, että hyvinvointivaltion kannatus laskee tulojen kasvaessa.

Pääasiallisen toimeentulon lähteen vaikutus hyvinvointivaltiomieliapiteeseen muuttuu vakioidussa tilanteessa. Aluksi vaikutti siltä, että eläkeläiset kannattaisivat laajempaa hyvinvointivaltiota kuin työttömyysturvan tai jonkin muun sosiaalietuuden saajat. Alhaisinta kannatus oli keskiarvojen perusteella palkansaajien joukossa. Vakioidussa tilanteessa luokkien paikat vaihtuvat: sosiaaliturvan varassa elävien todennäköisyys kannattaa laajaa hyvinvointivaltiota on 1.50-kertainen ja eläkeläisten 0.91-kertainen palkansaajiin verrattuna. Eläkeläiset siis kannattavat vähiten hyvinvointivaltiota, sosiaaliturvan varassa elävät eniten. Tosin tämänkään muuttujan kohdalla riskiluvut eivät ole kovin suuria, eivätkä erot ole tilastollisesti merkittäviä. Ainoastaan työttömyysturvan tai muun sosiaalietuuden varassa elämisen voidaan riskiluvun perusteella katsoa vaikuttavan mieliapiteeseen hyvinvointivaltiosta. Eläkeläisten ja palkansaajien mieliapiteet ovat hyvin lähellä toisiaan.

Perhetyypin yhteys hyvinvointivaltiomieliapiteeseen kääntyy vakioimisen myötä täysin päinvastaiseksi vakioimattomaan tilanteeseen verrattuna. Alustavassa tarkastelussa hyvinvointivaltion kannatus laskee kotitaloudessa asuvien henkilöiden määrän kasvaessa. Vakioidussa tilanteessa hyvinvointivaltion kannatus kasvaa sitä mukaa kun perhe kasvaa. Korkeinta hyvinvointivaltion kannatus on sellaisissa kotitalouksissa, joissa asuu enemmän kuin kaksi henkilöä (riskiluku 1.41). Perhetyypin voidaan katsoa vaikuttavan mieliapiteeseen hyvinvointivaltion laajuudesta. Tilastolliset merkitsevyydet eivät kuitenkaan täytä raja-arvoja.

Pääasiallisen toiminnan vaikutus mieliapiteeseen hyvinvointivaltion laajuudesta muuttuu huomattavasti, kun muiden muuttujien vaikutus vakioidaan. Vakioimattomassa tilanteessa hyvinvointivaltion kannatus näytti vähäisimmältä opiskelijoiden ja varusmiesten keskuudessa. Vakioidussa tilanteessa opiskelijat kannattavat toiseksi eniten laajaa hyvinvointivaltiota. Korkeinta kannatus on työttömien joukossa. Vertailuryhmänä ovat ansiotyössä olevat, joihin verrattuna työttömien todennäköisyys kannattaa laajaa hyvinvointivaltiota on 1.65-kertainen, opiskelijoiden 1.17-kertainen. Yllättäen vähäisintä kannatus on kotona hoitotyötä tekevien joukossa (riskiluku 0.78). Pysyvästi sairaat ja

työkyvyttömät näyttivät alustavassa tarkastelussa antavan vahvan tuen hyvinvointivaltiolle, mutta vakioidussa tilanteessa kyseisen ryhmän mielipiteet asettuvat hyvin lähelle palkansaajien mielipiteitä. Myös eläkeläisten saama riskiluku on lähellä vertailuryhmän arvoa 1. Tilastolliset merkitsevyydet jäävät huonoiksi, mutta riskilukujen perusteella työttömät ja kotona hoitotyötä tekevät poikkeavat mielipiteiltään muista ryhmistä.

Terveydentilan vaikutus hyvinvointivaltiomieliopiteeseen noudattaa korrelaatiokertoimen antamaa kuvaa: mitä huonommaksi henkilö terveytensä kokee, sitä todennäköisemmin hän kannattaa laajaa hyvinvointivaltiota. Riskiluku laskee 0.60:een terveytensä hyväksi kokevien joukossa. Erot eivät ole tilastollisesti merkitseviä, mutta riskilukujen perusteella voidaan olettaa, että terveydentilan perusteella voidaan ennustaa henkilön mielipidettä hyvinvointivaltion laajuudesta.

Tilastollisten merkitsevyyksien kannalta sukupuoli, työskentelysektori ja puoluekanta selittävät parhaiten henkilön mielipidettä hyvinvointivaltion laajuudesta. Jokaisen muuttujan jokaisen luokan p-arvo on selvästi pienempi kuin raja-arvona pidetty 0.05. Myös riskiluvut nousevat merkittävän korkeiksi.

Sukupuolten väliset erot mielipiteissä ovat tilastollisesti merkittäviä (p-arvo=.003). Naisten saamasta riskiluvusta nähdään, että naisten todennäköisyys kuulua laajaa hyvinvointivaltiota kannattavien ryhmään on 1.46-kertainen miehiin verrattuna. Vakioitu tulos ei eroa vakioimattoman korrelaatiokertoimen antamasta alkuoletuksesta.

Myös työskentelysektori erottelee mielipiteitä tilastollisesti merkittävästi (p-arvo=.009). Julkisella sektorilla työskentelevät saavat riskiluvun 1.41, joten heidän todennäköisyytensä kannattaa laajaa hyvinvointivaltiota on suurempi kuin yksityisellä sektorilla työskentelevien.

Joihinkin puolueisiin kuuluminen erottelee hyvinvointivaltiomieliopiteitä tilastollisesti erittäin merkitsevästi. Kokoomus, vihreä liitto, Suomen sosialidemokraattinen puolue ja vasemmistoliitto saavat p-arvon.000. Muiden puolueiden kohdalla p-arvo vaihtelee.004–.049 välillä. Riskilukujen tarkastelussa vertailuryhmänä on kokoomus. Korkeinta hyvinvointivaltion kannatus on vasemmistoliiton keskuudessa: riskiluku on 2.90. Kristillisdemokraattien todennäköisyys kannattaa laajaa hyvinvointivaltiota on hyvin lähellä vasemmistoliiton saamaa riskilukua. Myös vihreä liitto saa varsin korkean riskiluvun, 2.64. Sosialidemokraattien ja perussuomalaisen todennäköisyys kannattaa laajaa hyvinvointivaltiota on kaksinkertainen kokoomukseen verrattuna. Muihin

puolueisiin verrattuna kokoomus erottuikin selvästi negatiivisemmalla suhtautumisella laajaan hyvinvointivaltioon, sillä minkään puolueen saama riskiluku ei mene alle yhden. Kokoomusta lukuun ottamatta alimman riskiluvun – joka sekin on reilusti yli yhden – saa keskusta.

Selvästi korkeinta hyvinvointivaltion kannatus on siis vasemmistoliiton piirissä. Kristillisdemokraatit ovat hyvin lähellä vasemmistoliittolaisten mielipiteitä, eikä vihreä liittokaan ole kaukana jäljessä. Sosialidemokraattien ja perussuomalaisten mielipiteet hyvinvointivaltion laajuudesta ovat hyvin lähellä toisiaan: hyvinvointivaltion kannatus on kaksinkertaista kokoomukseen verrattuna, mutta hieman alhaisempaa vasemmistoliittoon ja kristillisiin verrattuna. Ruotsalaisen kansanpuolueen ja keskustan mielipiteet hyvinvointivaltion laajuudesta ovat niin ikään lähellä toisiaan, mutta laajan hyvinvointivaltion kannatus selvästi vähäisempää kuin sosialidemokraattien ja perussuomalaisten joukossa. Selvästi alinta laajan hyvinvointivaltion kannatus on kokoomuslaisten joukossa.

Regressiomallin selitysaste nähdään taulukon viimeiseltä riviltä. Selityskertoimen eli -asteen avulla mitataan ennusteen tarkkuutta. Kerroin määritellään yleensä Pearsonin korrelaatiokertoimen toisen potenssin avulla, ja se on aina nollan ja ykkösen välillä. Selitysaste ilmoittaa kuinka suuri osa selitettävän muuttujan vaihtelusta voidaan selittää selittävien muuttujien avulla. (Holopainen ym. 2004, 185.)

Logistisessa regressioanalyysissä ei kuitenkaan ole mahdollista saada täsmällistä mallin selitysastetta. Selitysasteesta saadaan tästä huolimatta melko hyvä arvio käyttämällä kahta testiä. Cox ja Snell R square ja Nagelkerke R square ovat tulkinnaltaan yhteneväisiä perinteisen lineaarisen regressioanalyysin selitysasteen kanssa. Tässä mallissa selitysaste on melko hyvä, 8–10 prosenttia. Mallin hyvyttä voidaan myös arvioida tarkastelemalla, kuinka suuren osan havainnoista se kykenee luokkitelemaan oikein. Viimeisestä sarakkeesta "overall percentage" nähdään, että annettujen selittävien muuttujien avulla malli luokittelee oikein 62 prosenttia havainnoista ryhmässä "kannattaa laajaa hyvinvointivaltiota". Malli tuntuu siis selittävän melko hyvin vastaajien hyvinvointivaltiomielipidettä.

8–10 prosenttiin yltävä selitysaste saattaa kuulostaa matalalta, mutta ihmistieteissä sitä voi pitää hyvänä. Ihmistieteellisten tutkimusten sisältämät korrelaatiot ovat usein melko vaatimattomia, vaikka tutkijat pitävät niitä vahvoina. Kahden muuttujan

välinen lineaarinen yhteys jää usein melko vähäiseksi siitä syystä, että sosiaalinen todellisuus on varsin monimutkainen, eikä ihmisten toimintaa ja asenteita voida selittää vain yhden (tai edes kahden tai useamman) tekijän avulla. Kahden ilmiön välisen yhteyden selitysaste ei siis ihmistieteissä yleensä ole kovin suuri. Monimuuttujamenetelmät suurentavat selitysastetta, koska niissä tarkastellaan samanaikaisesti usean muuttujan yhteyttä selitettävään muuttujaan. (Jokivuori ja Hietala 2007, 37–38.)

Lineaarinen regressioanalyysi

Logistinen regressioanalyysi soveltuu hyvin kategoristen muuttujien tarkasteluun. Osa tämän tutkimuksen selittävästä muuttujista on kuitenkin jatkuvia muuttujia, joiden tarkasteluun soveltuu logistista regressioanalyysiä paremmin lineaarinen regressioanalyysi.

Lineaarilla regressioanalyysillä tarkastellaan ideologian, sosiaalisen riskin kokemisen, sosiaalisen luottamuksen ja instituutioita kohtaan koetun luottamuksen vaikutusta hyvinvointivaltiomielipiteeseen.

Lineaarisen regressioanalyysin tulokset näkyvät taulukosta 6.

Taulukko 6. Lineaarinen regressioanalyysi.

Muuttuja	Sig.	Standardisoitu beta-kerroin
Ideologia (oik.-vas.)	.000	.170
Sosiaalinen riski (lo-hi)	.001	.070
Luottamus instituutioihin (lo-hi)	.000	.087
Sosiaalinen luottamus (lo-hi)	.000	.115
Selitysaste R ² 5.1%		
F-testi Sig. .000		

Standardisoiduista beta-kertoimista nähdään, että malliin sisällytetyistä muuttujista voimakkaimmin hyvinvointivaltiomielipidettä selittää ideologia. Vaikutus on tilastollisesti erittäin merkitsevä. Yhteys on alustavien korrelaatiokertoimien mukainen: ideologialtaan vasemmistolaiset kannattavat laajempaa hyvinvointivaltiota kuin oikeistoon itsensä sijoittavat.

Seuraavaksi voimakkaimmin hyvinvointivaltiomieliä selittää sosiaalinen luottamus. Myös tämän muuttujan yhteys selitettävään muuttuunaan on tilastollisesti erittäin merkitsevä. Regressiokertoimen etumerkki on positiivinen, joten mitä enemmän henkilö luottaa kanssaihmiisiinsä, sitä laajempaa hyvinvointivaltiota hän kannattaa.

Myös luottamus instituutioihin lisää hyvinvointivaltion kannatusta. Mitä enemmän henkilö luottaa eri instituutioihin, kuten eduskuntaan, poliisiin ja poliitikoihin, sitä laajempaa hyvinvointivaltiota hän kannattaa. Muuttujan tilastollinen merkitsevyys on tilastollisesti erittäin merkitsevä.

Samaten usko sosiaalisen riskin toteutumiseen omalla kohdalla lisää hyvinvointivaltion kannatusta. Muuttujan tilastollinen merkitsevyys ei ole niin korkea kuin muiden analyysiin sisällytettyjen muuttujien, mutta se täyttää silti raja-arvot.

Regressioanalyysin tulos on yhteneväinen alustavien korrelaatioiden tarkastelun kanssa. Kaikki jatkuvat muuttujat säilyttävät tilastollisesti merkittävän yhteyden selitettävään muuttuunaan, vaikka muuttujat on vakioitu keskenään. Korrelaatioiden suunta on yhteneväinen alustavan tarkastelun kanssa, ja myös tilastolliset merkitsevyydet säilyvät melko lailla ennallaan.

Viimeisestä sarakkeesta nähdään mallin selitysaste, joka on logistisen regressioanalyysin luokkaa, 8,5 prosenttia. Malliin sisällytetyt taustamuuttujat siis selittävät 8,5 prosenttia vastaajien hyvinvointivaltiomieliä; mielihyvän vaihtelusta 8,5 prosenttia voidaan selittää mallissa olevilla neljällä taustamuuttujalla. Logistisen regressioanalyysin kohdalla käydyn pohdinnan tavoin voidaan todeta, että selitysaste on hyvä.

F-testi puolestaan kertoo, voidaanko analyysissa olevilla taustamuuttujilla selittää selitettävän muuttujan vaihtelua ollenkaan. Testin tulos on erittäin merkitsevä (Sig.=.000). Malli siis selittää hyvinvointivaltiomieliä tilastollisesti erittäin merkitsevästi.

YHTEENVETO

Tässä tutkimuksessa on kolme tutkimuskysymystä: hyvinvointivaltion kannatuksen laajuuden selvittäminen, kannatukseen vaikuttavien ja sitä ennustavien taustamuuttujien tunnistaminen ja sen tarkasteleminen, kuinka pirstoutunut tai yhtenäinen suomalaisten hyvinvointivaltiomieli on. Seuraavaksi vedetään yhteen tutkimuksen keskeiset tulokset, jotka näkyvä myös taulukosta 7.

Taulukko 7. Tutkimuskysymykset ja tulokset.

Tutkimuskysymys	Tulos
1. Kuinka laajaa on hyvinvointivaltion kannatus Suomessa?	Hyvinvointivaltion kannatus on todella laajaa Suomessa.
2. Mitkä tekijät selittävät tai ennustavat mielipidettä hyvinvointivaltion laajuudesta?	Taustatekijät eivät erottele mielipiteitä kovin voimakkaasti. Voidaan kuitenkin sanoa, että tilastollisesti merkittävimpiä väestöryhmien väliset mielipide-erot ovat sukupuolen, sukupolven, ideologian, puoluekannan, työskentelysektorin, instituutioita kohtaan koetun luottamuksen, sosiaalisen luottamuksen ja sosiaalisen riskin kohdalla.
3. Kuinka pirstoutunut tai yhtenäinen suomalaisten hyvinvointivaltiomieli on?	Kuten 2. tutkimuskysymyksen vastaus osoittaa, väestöryhmien väliset erot koskien mielipidettä hyvinvointivaltion laajuudesta ovat hyvin pienet. Kansalaisten mielipide on hyvin yhtenäinen; suomalaiset kannattavat laajaa hyvinvointivaltiota.

Laaja hyvinvointivaltio saa Suomessa laajaa kannatusta. Kannatusta tutkittiin summamuuttujalla, jonka asteikko on 0,00–10,00. 0,00 tarkoittaa suppean hyvinvointivaltion kannattamista, 10,00 laajan hyvinvointivaltion kannattamista. 51 prosenttia vastaajista sijoittuu asteikolla välille 8,00–10,00, ja vastausjakauman keskiarvo on 7,8. Noin puolet suomalaisista siis kannattaa hyvin laajaa hyvinvointivaltiota. Asteikon keskikohdan (5,00) alapuolelle sijoittuu vain yksi prosentti vastaajista. Havaintomäärä on 2 192, joten tulokset voidaan yleistää koskemaan perusjoukkoa.

Hyvinvointivaltioajattelu elää suomalaisissa vahvana. Enemmistö suomalaisista kannattaa tutkimusten mukaan sosiaali- ja terveystalouden julkista tuotantoa (Forma ym. 2007; Forma ja Saarinen 2008). Myös EVAn arvo- ja asennetutkimuksessa (Haavisto ym. 2007) huomataan, että kansalaiset haluavat varsin monien hyvinvointitavoitteiden

painottuvan tulevaisuudessa nykyistä enemmän. Tutkimuksessa valtaenemmistö vaatii muun muassa kuntien talouden ja palvelujen turvaamista, maaseudun ja syrjä-alueiden ongelmien helpottamista sekä sosiaaliturvan kehittämistä yleensä.

On kuitenkin muistettava, että rakennetut mittarit vaikuttavat tuloksiin. Kansalaismielipide riippuu paljolti siitä, mitä etuutta tai palvelua tarkastellaan. Esimerkiksi sosiaali- ja terveystaloudellisia palveluita kannatetaan enemmän kuin tulonsiirtoja, ja universaaleihin palveluihin ja tulonsiirtoihin suhtaudutaan myönteisemmin kuin tarveharkintaisiin. (Kallio 2010, 61.) Tässä tutkimuksessa hyvinvointivaltiomieliä tarkastellaan yleisellä tasolla. Kallion (2010, 61) mukaan yleiset kysymykset näyttävät ihmisistä solidaarisen puolen, mutta yksityiskohtaisemmat kysymykset vetoavat vastaajan itsekäämpään minään. Yksityiskohtaisesti eri etuuksia tarkastelemalla päästäisiin pureutumaan tarkemmin suomalaisten mielipiteisiin hyvinvointivaltiosta ja sen eri osa-alueista. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella voidaan kuitenkin väittää, että yleisellä tasolla hyvinvointivaltio saa suomalaisten kannatuksen.

Entä mitkä taustamuuttujat vaikuttavat mielipiteeseen hyvinvointivaltion laajuudesta? Tässä tutkimuksessa tarkastellaan 14 taustamuuttujan vaikutusta mielipiteeseen hyvinvointivaltion laajuudesta. Tuloksista nähdään, että tilastollisesti merkittävimpiä ryhmien väliset mielipide-erot ovat sukupuolen, sukupolven, ideologian, puoluekannan, työskentelysektorin, instituutioita kohtaan koetun luottamuksen, sosiaalisen luottamuksen ja sosiaalisen riskin kohdalla. Näiden muuttujien voidaan katsoa selittävän mielipide-eroja. Regressiokertoimet eivät välttämättä ole kaikkein korkeimpia näiden muuttujien kohdalla, mutta luokkien väliset erot logistisessa mallissa ja selittävän ja selitettävän muuttujan väliset yhteydet lineaarisessa mallissa ovat tilastollisesti merkitseviä. Seuraavaksi kyseisten muuttujien vaikutuksia mielipiteeseen tarkastellaan lähemmin.

Naiset kannattavat laajempaa hyvinvointivaltiota kuin miehet. Mistä sukupuolten välinen mielipide-ero johtuu? Taustalta löytyy ainakin työskentelysektoriin liittyvä, intresseihin pohjautuva selitys. Työskentelysektorin vaikutus hyvinvointivaltion kannatukseen on voimakas: julkisen sektorin työntekijät kannattavat julkista sektoria hyvinvoinnin tuottajana, yksityisellä sektorilla työskentelevät puolestaan kannattavat suppeampaa roolia valtiolle (Forma 1998). Julkisella sektorilla työskentelee huomattavasti enemmän naisia kuin miehiä. Tämän tutkimuksen aineistossa julkisen sektorin työntekijöistä 64 prosenttia on naisia. Naisten hyvinvointivaltiomieliä taustalla

voidaan siis nähdä intressiin pohjautuva peruste: naiset työskentelevät miehiä useammin julkisen sektorin palveluksessa, joten ymmärrettävästi he kannattavat laajaa roolia omalle työnantajalleen, eli valtiolle. Sama ilmiö näkyy Forman (1998, 69) tutkimuksessa käänteisenä: julkisen sektorin työntekijät suhtautuvat hyvin kielteisesti yksityiseen sektoriin sosiaali- ja terveystalouden tuottajana.

Sukupuolella on kuitenkin myös omaa, sukupuoleen liittyvää selitysvoimaa, sillä sukupuolen vaikutus mielipiteeseen säilyy tilastollisesti merkittävänä myös työskentelysektorin suhteen vakioidussa tilanteessa. Taustalta löytyvät naisten ja miesten erilaiset roolit yhteiskunnassa. Vapaaehtoisen hoivatyön keskiössä ovat keski-ikäiset, työssäkäyvät naiset (Muuri 2008, 66). Lisäksi naiset käyttävät miehiä enemmän julkisia hyvinvointipalveluja. Hyvinvointivaltio on osittain vapauttanut naiset epävirallisesta hoivataakasta, ja lisäksi tulonsiirrot ovat tehneet naisista taloudellisesta entistä riippumattomammiksi. (Kallio 2010, 44.) Hoivapalvelut voidaan nähdä ikään kuin naisten liittolaisina, koska naiset hyötyvät niistä sekä käyttäjinä että työntekijöinä (Muuri 2008, 48).

Mielipide-eroa voidaan selittää myös erilaisella arvomaailmalla. Naiset kannattavat universalistisempia arvoja kuin miehet, jotka puolestaan suosivat omiin tarpeisiinsa läheisesti liittyviä arvoja (Suhonen 1988, 98; Pohjanheimo 2005, 250). Myös EVAn kansallisessa arvo- ja asennetutkimuksessa (Haavisto ym. 2007) ilmenee sukupuolten välisiä arvoeroja. Erot keskittyvät neljään arvoasettamukseen. Naiset tähdentävät miehiä useammin etenkin sosiaalista tasa-arvoa, mutta myös perinteisiä arvoja sekä moniarvoisuutta ja suvaitsevaisuutta. Miehisenä painotuksena taas nousee esille valmius rohkeisiin uudistuksiin. (Haavisto ym. 2007, 52.)

Naiset ovat kuitenkin viime aikoina kritisoineet tulonsiirto- ja palvelujärjestelmää. Tutkimustulosten mukaan naisten kriittisyys hyvinvointivaltiota kohtaan on lisääntynyt (Muuri 2008, 48). Anu Muurin (2008) tutkimuksessa naiset olivat kriittisempiä järjestelmää kohtaan kuin miehet: runsas viidesosa naisista oli täysin tai jokseenkin eri mieltä siitä, että sosiaalipalvelujärjestelmä toimisi hyvin. Lisäksi naisten on havaittu suhtautuvan miehiä myönteisemmin yksityiseen palvelutuotantoon. Toisaalta naiset ovat halukkaita lisäämään resursseja sosiaaliturvan nykyisen tason korjaamiseksi. Tästä näkökulmasta katsottuna kriittisyys näyttää enemmän sosiaaliturvan tukemisena kuin vaatimuksena purkaa nykyinen järjestelmä. (Kallio 2010, 44.)

Myös ikä erottelee mielipiteitä hyvinvointivaltio laajuudesta. Aikaisemmissa hyvinvointivaltiotutkimuksissa ikä on todettu mielipiteitä vahvasti erottelevaksi taustatekijäksi, joten iän vaikutus ei ole yllätys. Toisaalta vaikutuksen voimakkuus tässä tutkimuksessa ei ole yksiselitteinen. Logistisessa regressioanalyysissä sukupolvi ei ole tilastollisesti merkitsevä tekijä mielipiteen selittäjänä, eivätkä regressiokertoimet nouse kovin suuriksi (korkein kerroin on 1.48). Toisaalta lineaarisessa regressioanalyysissä sukupolvi-muuttujan yhteys hyvinvointivaltiomielipiteeseen on tilastollisesti merkitsevä, mutta tässäkin analyysissä kerroin ei nouse korkeaksi (-.078). Tämän tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että iällä on jonkin verran vaikutusta mielipiteeseen hyvinvointivaltion laajuudesta, mutta vaikutusta ei tule liioitella. Pohditaan iän vaikutusta kuitenkin hieman tarkemmin.

Lineaarisen regressioanalyysin perusteella nuoret kannattavat laajempaa hyvinvointivaltiota kuin vanhat. Logistisen regressioanalyysin tuloksista nähdään, ettei kuva ole näin yksiselitteinen. Kannatus on laajinta 50-luvulla syntyneiden keskuudessa, toiseksi laajinta 40-luvulla syntyneiden joukossa. Nuorimpien, 70–90-luvulla syntyneiden, mielipiteet ovat kuitenkin melko lähellä 40-luvulla syntyneiden mielipidettä. Alhaisinta kannatus on 60- ja 20–30-luvulla syntyneiden joukossa.

Aikaisemmissa tutkimuksissa nuoret kannattavat useimmin laajaa julkista hyvinvointivastuuta kuin vanhat (ks. esim. Sihvo ja Uusitalo 1993, 49; Forma 1998, 72). Toisaalta 2000-luvulla tehtyjen tutkimusten mukaan nuoret suhtautuvat vanhoja kriittisemmin julkisten palvelujen toimivuuteen, tuloerojen tasoittamiseen, verotukseen ja työttömyysturvaan (Muuri 2007; Forma 2006). 40- ja 50-luvulla syntyneiden myönteisempi suhtautuminen laajaan hyvinvointivaltioon 70–90-luvulla syntyneiden mielipiteeseen verrattuna tuntuu loogiselta, kun asiaa tarkastellaan elinvaiheen kautta. Ihminen elää eri elinvaiheita eri-ikäisenä, ja arvot ja tarpeet muuttuvat elinvaiheen mukana: esimerkiksi opiskelijan arvot ja näkemykset todennäköisesti muuttuvat, kun hän siirtyy työelämään, ostaa kenties oman asunnon ja perustaa perheen. Kallion (2010, 45) mukaan ikäryhmien väliset mielipide-erot ovat selitettävissä lähinnä elinvaiheeseen liittyvillä intresseillä. Yksilön riippuvaisuus hyvinvointivaltiosta liittyy elinvaiheeseen.

1950- ja 1940-luvulla syntyneet ovat nyt noin 60–70-vuotiaita, joten he nauttivat mitä todennäköisimmin eläkettä, joutuvat kenties ikänsä vuoksi käyttämään nuoria enemmän erilaisia julkisia hyvinvointipalveluja, ja he saattavat hyötyä erilaisista ikään liittyvistä tulonsiirroista kuten kansaneläkkeestä, eläkkeensaajan asumistuesta, eläkettä

saavan hoitotuesta tai kuntoutustuesta. Lisäksi he ovat eläneet hyvinvointivaltion rakennusvaiheen ja kukoistuskauden, ja nauttineet koko elämänsä ajan hyvinvointivaltion tuotoksista. He ovat saaneet lapsilisää, päässeet hyötymään sairausvakuutuslaista, ja tulonsiirroista. He siis tietävät tulonsiirtojen ja julkisten palveluiden merkityksen omassa elämässä.

Nuorilta puuttuvat laajat omakohtaiset kokemukset julkisten palveluiden ja etuuksien hyödyistä ja vaikutuksista omaan henkilökohtaiseen elämään. Lisäksi nuorimmat sukupolvet ovat kasvaneet hyvinvointivaltion karsimisen aikakaudella, eli hyvin toisenlaisessa tilanteessa kuin vanhemmat sukupolvet. Pienten karsintojen jatkuminen on saattanut valmistella nuoret hyväksymään suppeammat julkiset palvelut ja etuudet. Toisaalta hyvinvointivaltio etuuksineen ja palveluineen on aina ollut nuorille itsestäänselvyys; hyvinvointivaltion tuotoksia ei ehkä siksi osata erikseen arvostaa, tai toivoa laajempaa hyvinvointivaltiota. (Kallio 2010, 45; Sihvo ja Uusitalo 1993, 101.)

Iän vaikutusta voidaan siis selittää sekä elinvaiheen että sukupolven avulla. Toisaalta on myös osoitettu, että nuorten ja vanhojen arvot eroavat toisistaan. Perinteisten arvojen, yhdenmukaisuuden ja yhteiskunnan tasolla liikkuvien arvojen kunnioittaminen korostuu vanhemmiten (Haavisto ym. 2007, 52; Pohjanheimo 2006, 250). Pohjanheimon (2005, 250, ks. tämä tutkimus s. 18) mukaan nuoret sukupolvet arvostavat vanhoja enemmän yksilöllisyyttä, kunnianhimoa ja hedonistisia arvoja.

On kuitenkin toistettava, että sukupolvien väliset mielipide-erot eivät tässä tutkimuksessa ole kovin suuria. Sukupolvella voidaan katsoa olevan oma, pieni vaikutuksensa mielipiteeseen hyvinvointivaltion laajuudesta, mutta vaikutusta ei tule liioitella.

Puoluekanta ja ideologia sen sijaan vaikuttavat voimakkaasti mielipiteeseen hyvinvointivaltion laajuudesta. Muuttujien vaikutukset ovat samansuuntaiset: mitä vasemmalle vastaaja itsensä sijoittaa ideologialtaan ja puoluekannaltaan, sitä laajempaa hyvinvointivaltiota hän kannattaa. Muuttujien selitysvoima on tilastollisesti merkitsevä ja saadut regressiokertoimet analyysien korkeimpia.

Useissa tutkimuksissa ideologiaa on mitattu puoluekannalla, ja molempien on todettu olevan yksiä merkittävimmistä hyvinvointivaltioasenteita määrittävistä tekijöistä (Kallio 2010; Forma ym. 2007). Vasemmistopuolueita kannattavien on todettu suhtautuvan

sosiaalipolitiikkaan myönteisemmin kuin oikeistopuolueita kannattavien (Forma 1998; Forma ym. 2007).

EVAn arvo- ja asennetutkimuksen (Haavisto ym. 2007) mukaan puolueiden edustamien arvojen väliltä löytyy merkittäviä eroja. Vahvimmin toisistaan poikkeavat kokoomus ja vasemmistoliitto, aivan kuten tässäkin tutkimuksessa. Puolueiden ideologiset arvostuserot painottuvat EVAn tutkimuksessa kahdelle dimensiolle: yksilöllis-liberalistiselle ja kollektiivis-sosiaaliselle. Ensin mainitussa ulottuvuudessa korostuu kilpailun ja yrittämisen vapaus, jälkimmäisessä yhteiskunnan vastuu ja huolenpito yksilöstä.

Kokoomuksen kannattajat korostavat yksilöllis-liberaalisuutta, eikä kollektiivis-sosiaalisuus saa suurta painoarvoa. Vasemmistoliitto puolestaan sijoittuu kentälle juuri päinvastoin: kollektiivis-sosiaalisuus on vahvaa ja yksilöllis-liberaalisuus heikkoa. Spd ja keskusta sijoittuvat näiden kahden välimaastoon siten, että spd on lähempänä vasemmistoliittoa kuin keskusta. EVAn tutkimuksen tulokset noudattelevat tämän tutkimuksen tuloksia: kokoomuslaiset kannattavat suppeinta hyvinvointivaltiota, vasemmistoliittolaiset korkeinta. Sdp:n joukossa kannatus on laajempaa kuin keskustan piirissä.

Myös kristillisdemokraatit, vihreä liitto ja perussuomalaiset nousevat tässä tutkimuksessa esiin voimakkaiden, hyvinvointivaltiota puolustavien mielipiteidensä vuoksi. Sihvon ja Uusitalon (1993, 37) tutkimuksessa vihreät suhtautuvat kielteisesti yksityiseen sektoriin sosiaaliturvan tuottajana. Toisaalta Forman (1998, 69, 73) tutkimuksessa vihreät suhtautuvat melko myönteisesti yksityiseen sektoriin ja aavistuksen negatiivisesti julkiseen sektoriin sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajana. Forman tutkimuksessa tulokset eivät kuitenkaan ole tilastollisesti merkitseviä. Tässä tutkimuksessa vihreät sijoittuvat selkeästi hyvinvointivaltion puolustajien joukkoon. Kristillisten ja perussuomalaisten mielipiteitä voidaan selittää puolueiden traditionaalisuudella. Kun EVAn arvotutkimuksessa tutkittiin, painottavatko puolueiden jäsenet moniarvoisuutta ja suvaitsevaisuutta vai perinteitä, niin kristillisten ja perussuomalaisten joukossa perinteisten arvojen kunnioittaminen oli kaikkein voimakkainta.

Puoluekanta siis vaikuttaa hyvinvointivaltiomieliteeseen arvojen kautta. Eri puolueiden kannattajat tuntuvat todella kannattavan erilaisia arvoja. Mitä vasemmalle henkilö itsensä sijoittaa, sitä kollektiivisempia ja sosiaalisempia hänen arvonsa ovat, ja sitä

kautta hän kannattaa laajempaa hyvinvointivaltiota kuin ideologialtaan oikeistoon kuuluva henkilö.

Myös luottamus vaikuttaa mielipiteeseen hyvinvointivaltiosta. Sekä sosiaalisen luottamuksen että instituutioita kohtaan koetun luottamuksen havaitaan olevan tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä hyvinvointivaltiomielipiteeseen: mitä enemmän ihminen luottaa kanssaihmiin ja instituutioihin, sitä laajempaa hyvinvointivaltiota hän kannattaa. Luottamuksen vaikutusta hyvinvointivaltiomielipiteeseen ei juuri ole tarkasteltu aikaisemmissa hyvinvointivaltiomielipidetutkimuksissa, joten sen vaikutusmekanismin pohdinnassa ei ole mahdollista käyttää aikaisempia tutkimustuloksia tukena.

On esitetty, että hyvinvointivaltion kannatus on vahvistunut sosiaalipolitiikan laajenemisen myötä. Palveluista on tullut ikään kuin "sosiaalinen infrastruktuuri", jota ilman ei voida olla. (Muuri 2008, 34.) Vaikka instituutioita kohtaan koettu luottamus ei mittaa sosiaalipolitiikkaa kohtaan koettua luottamusta suoraan, niin sellaiset instituutiot kuin eduskunta, poliitikot ja poliittiset puolueet ovat kuitenkin vastuussa sosiaalipolitiikan suunnasta. Luottamuslause sosiaalipolitiikasta vastaaville instituutioille on välillisesti luottamuslause myös harjoitetulle sosiaalipolitiikalle. Mitä enemmän henkilö luottaa sosiaalipolitiikasta ja -turvasta vastaaviin instituutioihin, sitä enemmän hän tämän tutkimuksen tulosten perusteella myös kannattaa hyvinvointivaltiota.

Tulos on looginen, kun tarkastellaan sosiaaliturvamallin vaikutusta hyvinvointivaltiomielipiteisiin. Väestön kokemukset universaaleista sosiaalipalveluista lisäävät luottamusta systeemiä kohtaan, mutta harkinnanvaraiset etuudet vähentävät luottamusta (Kumlin ja Rothstein 2005 Muurin 2008, 35 mukaan). Suomessa valtiollisten instituutioiden luomaa ja ylläpitämää "sosiaalista infrastruktuuria" voidaan kuvailla universaaliksi. Universaali sosiaaliturvamalli vaikuttanee siihen, että ihmiset luottavat myös sosiaaliturvan rakentaneisiin instituutioihin. Toisaalta voidaan katsoa, että jos henkilö luottaa yleisesti yhteiskunnan eri instituutioihin, hän myös luottaa yleisesti yhteiskunnan, tässä tapauksessa hyvinvointivaltion, toimintaan. Tätä kautta hän myös kannattaa hyväksi kokemaansa, nykyisenkaltaista systeemiä.

Sosiaalinen luottamus puolestaan liittyy sosiaaliseen pääomaan. Sosiaalista pääomaa koskevat tutkimukset ovat osoittaneet, että olosuhteet, joissa erilaiset ihmiset voivat kohdata toisensa, ovat avain menestykseen ja hyvinvointiin. Sosiaalista pääomaa mitataan sellaisilla kysymyksillä kuin "Ovatko yhteisön ja yhteiskunnan pelisäännöt

kunnossa?" tai "Vallitseeko yhteisössä luottamuksen ilmapiiri?". (Kajanoja, 2005.) Aivan kuten instituutioita kohtaan koetun luottamuksen kohdalla, myös sosiaalinen luottamus on tavallaan luottamusta koko yhteisön ja sitä kautta yhteiskunnan toimintaa kohtaan. Jos ihminen kokee järjestelmän (instituutiot) ja siinä toimivat henkilöt (sosiaalinen luottamus) luottamuksen arvoisiksi, on loogista, että hän kannattaa koko järjestelmää.

Lopuksi myös sosiaalisen riskin toteutumisen todennäköisyys vaikuttaa tilastollisesti merkittävästi hyvinvointivaltiomieliopiteeseen. Mitä todennäköisempänä henkilö pitää sosiaalisen riskin toteutumista omalla kohdallaan, sitä laajempaa hyvinvointivaltiota hän kannattaa. Tulos on looginen, sillä mitä enemmän yksilö käyttää ja tarvitsee sosiaaliturvaa, sitä enemmän hän sitä kannattaa (Kallio 2010, 41). Tutkimustulosten mukaan todennäköisyys oman taloudellisen tilanteen heikkenemisestä, työsuhteen päättymisestä tai terveyden menettämisestä selittää hyvinvointivaltiomieliopiteitä (Boeri ym. 2001).

Sosiaalisen riskin vaikutus mieliopiteeseen hyvinvointivaltiosta liittyy kahteen eri ajattelutapaan. Henkilö voi kannattaa laajaa hyvinvointivaltiota, koska hän jo on köyhä, sairas tai työtön, joten hän hyötyy hyvinvointivaltion etuuksista. Toisaalta kannatus voi perustua ajatukseen vakuutuksesta: vaikka henkilö voisi kyseisellä hetkellä hyvin, hän kannattaa hyvinvointivaltiota, koska joskus tulevaisuudessa hän saattaa tarvita valtion tarjoamia etuuksia ja palveluja. (Kallio 2010, 40–41.)

Toisaalta Forman ynnä muiden (2007, 46) tutkimuksessa henkilön itsensä kokemalla terveydentilalla tai työttömyysriskillä ei ole vaikutusta asenteisiin valtion talouspolitiikasta. Tutkimuksessa havaittiin kuitenkin, että työttömät haluavat ei-työttömiä parempaa toimeentulotukea. Työttömät yhdessä vasemmistopuolueita äänestäneiden kanssa myös kannattavat eniten tukien korottamista. Sosiaalisen riskin toteutumisen todennäköisyyden lisääntymisen voidaan siis katsoa lisäävän hyvinvointivaltion kannatusta.

Nämä ajatukset saavat tukea myös, kun huomioidaan logistisen regressioanalyysin tuloksissa eräiden yksittäisten luokkien saamia riskilukuja. Pääasiallisesti työttömät, toimeentulonsa työttömyysturvan tai muun sosiaalietuuden varaan rakentavat ja vain perus- tai kansakoulun käyneet saavat huomattavan korkeita riskilukuja (1.49–1.60). Kyseisiin ryhmiin kuuluvat ihmiset siis kannattavat vertailuryhmää huomattavasti enemmän laajaa hyvinvointivaltiota. Sosiaalisesti heikommassa asemassa olevat,

yhteiskunnan turvaverkkoon nojaavat ihmiset siis todella kannattavat voimakkaammin hyvinvointivaltiota kuin omalla toiminnallaan toimeentulevat. (Työttömien vertailuryhmä on ansiotyötä tekevät; sosiaalietuuksilla toimeentulevien vertailuryhmä on toimeentulonsa palkka-, yritys-, sijoitus- tai pääomatuloista saavat; koulutus-luokan vertailuryhmä on vähemmän kuin perus- tai kansakoulun käyneet.)

Entä sitten tutkimuksen viimeinen tutkimuskysymys: mitä voidaan sanoa suomalaisen arvomaailman yhtenäisyydestä tai pirstoutuneisuudesta tämän tutkimuksen valossa?

Hyvinvointivaltiomieliapiteen suhteen suomalaiset näyttäisivät olevan melko lailla samaa mieltä: 51 prosenttia suomalaisista kannattaa laajaa hyvinvointivaltiota, ja vain yksi prosentti kannattaa selvästi suppeaa hyvinvointivaltiota. Regressioanalyseissä väestöryhmien väliltä ei löydy jyrkkiä eroja. Ainoastaan puoluekanta erottelee vastaajat selkeästi hyvinvointivaltion kannattajiin ja hyvinvointivaltiota vähemmän kannattaviin. Muiden taustamuuttujien luokkien väliltä löytyy eroja jonkin verran, mutta kertoimet jäävät kuitenkin melko pieniksi. Tämän tutkimuksen perusteella ei löydy perusteluja Esa Pohjanheimon (2005, 255, 238) väitteille suomalaisen arvomaailman sirpaloitumisesta tai kallistumisesta yksilöllisten arvojen suuntaan.

Shalom Schwartzin (1992) arvoulottuvuksilla suomalaisten arvot tuntuvat tämän tutkimuksen perusteella sijoittuvan kollektiivisten arvojen – säilyttämisen ja itsensä ylittämisen – puolelle. Ensimmäisellä ulottuvuudella ovat vastakkain avoimuus muutokselle ja säilyttäminen. Koska suurin osa suomalaisista, taustastaan riippumatta, kannattaa perinteistä ja turvallista hyvinvointivaltiota, suomalaisten arvot näyttävät kallistuvan enemmän säilyttämisen kuin itsensä ylittämisen puolelle. Toisella arvoulottuvuudella taas voidaan katsoa, että yhteisestä hyvästä ja kanssaihminen hyvinvoinnista huolehtivan järjestelmän kannattaminen heijastelee enemmän itsensä ylittämistä kuin sille vastakkaista itsensä korostamista.

On kuitenkin otettava huomioon, ettei tämä tutkimus ole arvotutkimus. Pelkän hyvinvointivaltiomieliapiteen perusteella ei voida vetää kovin luotettavia johtopäätöksiä suomalaisesta arvoilmastosta. Tässä tutkimuksessa voidaan kuitenkin todeta, että ainakin hyvinvointivaltion kannatuksen suhteen suomalaiset ovat varsin yksimielinen joukko. Jonkinlainen kollektiivisia arvoja ja yhteistä hyvinvointia korostava arvoilmapiiri Suomessa vallitsee, sillä jos suomalainen yhteiskunta olisi todella muuttunut

yksilökeskeisemmäksi tai arvoiltaan sirpaleisemmaksi, niin henkilökohtaisia uhrauksia muiden hyväksi muun muassa verojen muodossa vaativa, universaali hyvinvointijärjestelmä tuskin saisi taakseen näin laajaa tukijoukkoa.

KESKUSTELU

Tämän tutkimuksen tulos ei ole yllätys. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että suomalaiset ovat varsin yksimielisiä hyvinvointivaltiosta: yli puolet suomalaisista kannattaa todella laajaa hyvinvointivaltiota. Uskallan väittää, että lähes kaikissa suomalaisten hyvinvointivaltiomieliä koskevissa tutkimuksissa tulos on ollut vastaava (ks. esim. Sihvo ja Uusitalo 1993; Kangas, 1996; Forma 1996, 1998; Forma ym. 2007; Muuri 2007, 2008). Tämä tutkimus siis vahvistaa aikaisempia tutkimustuloksia ja osoittaa, että hyvinvointivaltion kannatus Suomessa on säilynyt voimakkaana vuosikymmenien kuluessa, huolimatta maailman muuttumisesta.

On mahdollista erotella erilaisia hyvinvointivaltiomalleja sen mukaan, kuka on vastuussa hyvinvoinnin tuottamisesta. Gøsta Esping-Andersen (1990) jaottelee hyvinvointivaltiot sen mukaan, onko hyvinvoinnista vastuussa valtio, markkinat vai perhe. Liberaalissa mallissa, esimerkiksi Yhdysvalloissa, markkinoilla on keskeinen vastuu. Konservatiivisessa mallissa, kuten esimerkiksi Etelä-Euroopan maissa, puolestaan on perheen vastuulla huolehtia yksilön hyvinvoinnista.

Kolmas malli Esping-Andersenin mukaan on pohjoismainen hyvinvointivaltio. Suomessa ja muissa Pohjoismaissa harjoitettu laaja-alainen sosiaalipolitiikka on onnistunut muita sosiaalipoliittisia malleja paremmin köyhyden poistamisessa ja taloudellisen tasa-arvon toteuttamisessa. Järjestelmän kannatuspohja on, ja on ollut laaja. (Kangas 1996, 6.) Kallion (2010, 15) mukaan kannatus perustuu siihen, että lähes kaikilla kansalaisissa on intressejä sekä systeemin rahoittajana että edunsaajana. Pohjoismaisen mallin kulmakivenä onkin ajatus perusturvasta, joka on taattava kaikille kansalaisille (Kangas 1996, 3).

Suomalainen hyvinvointivaltio on kuitenkin muuttumassa tai on jo muuttunut. Hyvinvointivaltiossa on siirrytty kasvusta karsinnan ja sopeuttamisen aikaan (Julkunen 2001, 11). Talouspolitiikassa korostuvat tällä hetkellä säästöt, leikkaukset ja huoli pitää julkiset menot kurissa. Nämä tavoitteet näyttävät kuitenkin olevan kansalaismielipiteen vastaisia. Hyvinvointivaltion kannatus on Suomessa vankalla pohjalla, ja enemmistö kansalaisista olisi valmis jopa pieniin veronkorotuksiin, jos korotukset käytettäisiin sosiaaliturvan parantamiseen. (Forma ym. 2007, 50–51.) Kansalaiset myös haluavat, että kuntien talous ja palvelut turvataan ja että sosiaaliturvaa kehitetään (Haavisto ym. 2007, 30).

Universaalien etuuskien saatavuus on heikentynyt ja yksityisten palvelujen ja vakuutusten käyttö lisääntynyt (Kallio 2010,15). Onkin mielenkiintoista seurata, kääntyykö kansalaismielipide lopulta nykyistä hyvinvointivaltiojärjestelmää vastaan. Mediassa esitetään, että tällainen kansallinen vastakkainasettelu laajan hyvinvointivaltion kannattajien ja vastustajien välillä on parhaillaan käynnissä. Tämän tutkimuksen tulokset kuitenkin näyttävät toisenlaisen kuvan kansasta, joka seisoo laajan sosiaaliturvan takana; hyvinvointivaltion vastustaminen on hyvin marginaalista.

LÄHDELUETTELO

Ahokas, Marja, Lähteenoja, Susanna, Myllyniemi, Rauni, Myyry, Liisa ja Pirttilä-Backman, Anna-Maija: Johdanto. Teoksessa Pirttilä-Backman, Anna-Maija ym. (toim.): Arvot, moraali ja yhteiskunta: sosiaalipsykologisia näkökulmia yhteiskunnan muutokseen. Gaudeamus, Helsinki 2005, s.7–12.

Allardt, Erik: Sosiologia. 1. WSOY, Porvoo 1983.

Beck, Ulrich: Risk society: towards a new modernity. Sage, London 1992.

Blinder, Alan S., Krueger Alan B.: What does the public know about economic policy and how does it know it? Brookings Papers on Economic Activity 2004, 1, s. 327–397.

Boeri, Tito, Börsch-Supan, Axel ja Tabellini, Guido: Would you like to shrink the welfare state? A survey of European citizens. Economic Policy 2001, 32, s. 9–50.

Esping-Andersen, Gøsta: The three worlds of welfare capitalism. Polity, Cambridge 1990.

European Social Survey 2008: Suomen aineisto [elektroninen aineisto]. FSD2463, versio 1.1 (2010-12-01), 2008. Tilastokeskus [aineistonkeruu], 2009. Jowell, Roger ja Central Co-ordinating Team, European Social Survey ja Turun yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos [tuottajat]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2010.

European Social Survey 2008b: Suomen aineisto. Kyselylomake. [Verkkodokumentti]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. < http://www.fsd.uta.fi/fi/aineistot/luettelo/FSD2463/quF2463_fin.pdf> [haettu 1.1.2011]. Kyselylomake on osa aineistoa European Social Survey 2008: Suomen aineisto [elektroninen aineisto]. FSD2463, versio 1.1 (2010-12-01), 2008. Tilastokeskus [aineistonkeruu], 2009. Jowell, Roger ja Central Co-ordinating Team, European Social Survey ja Turun yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos [tuottajat]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2010.

Forma, Pauli: Kohdistava, perusturva vai pohjoismainen? Hyvinvointivaltiomallien kannatus Suomessa. Teoksessa Kangas, Olli (toim.): Hyvinvointivaltiomallit, niiden toiminta ja kannatusperusta. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 1996, 5, s. 126–171.

Forma, Pauli: Mielipiteiden muutos ja pysyvyys. Suomalaisten mielipiteet hyvinvointivaltiosta, sosiaaliturvasta ja hyvinvointipalveluista vuosina 1992 ja 1996.

Raportteja. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 222. Gummerus, Saarijärvi 1998.

Forma, Pauli: Interests, Institutions and the Welfare State. Studies on Public Opinion Towards the Welfare State. Tutkimuksia. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 102. Gummerus, Helsinki 1999.

Forma Pauli: Niin hyvinä kuin huonoinakin aikoina. Suomalaisten sosiaalipolitiikkaa koskevat mielipiteet vuonna 2004. Teoksessa: Kautto, Mikko (toim.): Suomalaisten hyvinvointi 2006. Stakes, Helsinki 2006, s. 160–184.

Forma, Pauli, ym.: Kuinka hyvinvointivaltio pelastetaan? Tutkimus kansalaisten sosiaaliturvaa koskevista mielipiteistä ja valinnoista. Kela, Helsinki 2007.

Forma, Pauli ja Saarinen, Arttu: Väestön mielipiteet sosiaaliturvasta vuonna 2006. Teoksessa Moisio, Pasi, Karvonen, Sakari, Simpura, Jussi ja Heikkilä, Matti (toim.): Suomalaisten hyvinvointi 2008. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Helsinki 2008, s. 162–177.

Haavisto, Ilkka, Kiljunen, Pentti, Nyberg, Martti: Satavuotias kuntotestissä: EVAn kansallinen arvo- ja asennetutkimus 2007. Taloustieto Oy, Helsinki 2007.

Heikkilä, Matti, Moisio, Pasi, Karvonen, Sakari ja Simpura, Jussi: Hyvinvointipolitiikan tavoitteet. Teoksessa Moisio, Pasi, Karvonen, Sakari, Simpura, Jussi ja Heikkilä, Matti (toim.): Suomalaisten hyvinvointi 2008. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Helsinki 2008, s. 142–145.

Helkama, Klaus: Arvojen ja ihmiskuvan murros. Teoksessa Hämäläinen, Timo J. (toim.): Murroksen aika: selviääkö Suomi rakennemuutoksesta? WSOY, Helsinki 1997, s. 241–264.

Holopainen, Martti, Tenhunen, Lauri, Vuorinen, Pertti: Tutkimusaineiston analysointi ja SPSS. Yrityssanoma, Järvenpää 2004.

Ilmonen, Kaj: Luottamus paikallisiin instituutioihin ja sosiaalisiin verkostoihin. Teoksessa Ruuskanen, Petri (toim.): Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi: näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Otava, Keuruu 2002, s. 136–160.

Jokivuori, Pertti: Sitoutuminen työorganisaatioon ja ammattijärjestykseen: kilpailevia vai täydentäviä? Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 2002.

Jokivuori, Pertti ja Hietala, Risto: Määrällisiä tarinoita: monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta. WSOY, Porvoo 2007.

Julkunen, Raija: Suunnanmuutos: 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa. Vastapaino, Tampere 2001.

Julkunen, Raija: Hyvinvointivaltion uusi politiikka – Paul Piersonin historiallinen institutionalismi. Teoksessa Saari, Juho (toim.): Hyvinvointivaltio. Suomen mallia analysoimassa. Yliopistopaino, Helsinki 2005, s. 332–359.

Julkunen, Raija: Vastamyrkkyä pelon kulttuurille – Ulrich Beck ja riskiyhteiskunnan diagnoosi. Teoksessa Saari, Juho (toim.): Hyvinvointivaltio. Suomen mallia analysoimassa. Yliopistopaino, Helsinki 2005, s. 228–254.

Kajanoja, Jouko: Sosiaalinen pääoma ja yhteiskunnalliset jaot. Teoksessa Piirainen, Timo ja Saari, Juho (toim.): Yhteiskunnalliset jaot – 1990-luvun perintö? Gaudeamus, Helsinki 2002, s. 160–178.

Kajanoja, Jouko: Hyvinvointi ja hyvinvointivaltio – Len Doyalin ja Ian Goughin hyvinvointiteoria. Teoksessa Saari, Juho (toim.): Hyvinvointivaltio. Suomen mallia analysoimassa. Yliopistopaino, Helsinki 2005, s. 93–121.

Kallio, Johanna: Hyvinvointipalvelujärjestelmän muutos ja suomalaisten mielipiteet 1996–2006. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia, 108. Kela, Helsinki 2010.

Kangas, Olli: Hyvinvointivaltiomallit, niiden toiminta ja kannatusperusta. Teoksessa Kangas, Olli (toim.): Hyvinvointivaltiomallit, niiden toiminta ja kannatusperusta. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 1996, 5, s. 1–8.

Kangas, Olli: Oikeudenmukaisuutta tietämättömyyden verhon takana – John Rawls ja suomalainen hyvinvointivaltio. Teoksessa Saari, Juho (toim.): Hyvinvointivaltio. Suomen mallia analysoimassa. Yliopistopaino, Helsinki 2005, s. 66–92.

Karisto, Antti, Takala, Pentti ja Haapola, Ilkka: Matkalla nykyaikaan. WSOY, Helsinki 1998.

Kleinman, Mark: A European Welfare State? Europea Union Social Policy in Context. Palgrave, Basingstoke 2002.

Laitinen-Kuikka, Sini: Euroopan sosiaalinen malli – Gøsta Esping-Andersen ja tulevaisuuden hyvinvointivaltio. Teoksessa Saari, Juho (toim.): Hyvinvointivaltio. Suomen mallia analysoimassa. Yliopistopaino, Helsinki 2005, s. 302–331.

Muuri, Anu: Vaikuttaako palveluiden käyttö mielipiteisiin sosiaalipalvelujärjestelmästä? Yhteiskuntapolitiikka 2007, 72 (1), s. 22–34.

Muuri, Anu: Sosiaalipalveluja kaikille ja kaiken ikää? Tutkimus suomalaisten mielipiteistä ja kokemuksista sosiaalipalveluista sekä niiden suhteesta legitimizeettiin. Tutkimuksia. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 178. Gummerus, Helsinki 2008.

Moisio, Pasi, Karvonen, Sakari, Simpura, Jussi ja Heikkilä, Matti: Johdanto. Teoksessa Moisio, Pasi, Karvonen, Sakari, Simpura, Jussi ja Heikkilä, Matti (toim.): Suomalaisten hyvinvointi 2008. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Helsinki 2008, s. 14–27.

Pierson, Paul: Coping with permanent austerity. Welfare state restructuring in affluent democracies. Teoksessa: Pierson, Paul (toim.): The new politics of the welfare state. Oxford University Press, New York 2001, s. 410–456.

Pierson, Paul: Introduction. Investigation he Welfare State at Century's end. Teoksessa: Pierson, Paul (toim.): The new politics of the welfare state. Oxford University Press, New York 2001b, s. 1–16.

Piirainen, Timo ja Saari, Juho: Johdanto. Teoksessa: Piirainen, Timo ja Saari, Juho (toim.): Yhteiskunnalliset jaot - 1990-luvun perintö? Gaudeamus, Helsinki 2002, s. 9–26.

Pohjanheimo, Esa: Pysyvää ja eriytyvää: Arvomuutoksia Suomessa 1970-luvulta nykypäivään. Teoksessa Pirttilä-Backman, Anna-Maija ym. (toim): Arvot, moraalit ja yhteiskunta: sosiaalipsykologisia näkökulmia yhteiskunnan muutokseen. Gaudeamus, Helsinki 2005, s. 237–257.

Saari, Juho: Reformismi: sosiaalipolitiikan perusteet 2000-luvun alussa. Gaudeamus, Helsinki 2001.

Saari, Juho: Hyvinvointivaltio ja sosiaalipolitiikka. Teoksessa Saari, Juho (toim.): Hyvinvointivaltio. Suomen mallia analysoimassa. Yliopistopaino, Helsinki 2005, s. 13–64.

Saari, Juho: Sosiaalipolitiikka. Teoksessa Saari, Juho (toim.): Suomen malli: murroksesta menestykseen? Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia, 61. Yliopistopaino, Helsinki 2006, s. 227–261.

Saari, Juho: Suomen mallin tulevat haasteet. Teoksessa Saari, Juho (toim.): Suomen malli: murroksesta menestykseen? Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia, 61. Yliopistopaino, Helsinki 2006b, s. 326–378.

Schwartz, Shalom H.: Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests in 20 countries. Teoksessa Mark P. Zanna (toim.): Advances in experimental social psychology, 25. Academic Press, San Diego 1992, s. 1–65.

Seligman, Adam B: The problem of trust. Princeton University Press, Princeton 1997.

Sihvo, Tuire ja Uusitalo, Hannu: Mielipiteiden uudet ulottuvuudet. Suomalaisten hyvinvointivaltiota, sosiaaliturvaa sekä sosiaali- ja terveyspalveluja koskevat asenteet vuonna 1992. Tutkimuksia. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 33. Gummerus, Jyväskylä 1993.

Suhonen, Pertti: Suomalaisten arvot ja politiikka. WSOY, Juva 1988.

THL 2009: Sosiaalimenot ja rahoitus 2007 [online]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastoraportti 2:2009. [viitattu 1.2.2012] Saatavilla [www-muodossa](http://www.stakes.fi):

<URL: http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2009/Tr02_09.pdf>

THL 2010: Sosiaalimenot ja rahoitus 2008 [online]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastoraportti 2:2010. [viitattu 1.2.2012] Saatavilla [www-muodossa](http://www.stakes.fi):

<URL: http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2010/Tr02_10.pdf>

Tilastokeskus 2012: Suomi lukuina [online]. [viitattu 3.4.2012] Saatavilla [www-muodossa](http://www.stat.fi)
<URL:<http://www.stat.fi/tup/suoluk/index.html>>

LITTEET

Liite 1. Tutkimusta varten muokatut taustamuuttujien vastausasteikot.

Taustamuuttujien vastausasteikot

1. Sukupuoli: 1 = mies
2 = nainen
2. Sukupolvi: Kahdeksan luokkaa.
1 = 30-luvulla ja sitä ennen syntyneet
2 = 40-luvulla syntyneet
3 = 50-luvulla syntyneet
4 = 60-luvulla syntyneet
5 = 70-luvulla syntyneet
6 = 80- ja 90-luvulla syntyneet
3. Koulutus: Neljä luokkaa.
1 = vähemmän kuin perus- tai kansakoulu
2 = perus- tai kansakoulu
3 = keskitason koulutus
4 = opisto- tai korkeakoulututkinto
4. Tulot: Viisi luokkaa.
1 = alle 900 eur–1199 eur
2 = 1200–1799 eur
3 = 1800–2599 eur
4 = 2600–3699 eur
5 = 3700–vähintään 4600 eur

5. Puoluekanta: Yhdeksän luokkaa eli puoluetta.

1 = Kansallinen Kokoomus

2 = Ruotsalainen Kansanpuolue

4 = Suomen Keskusta

5 = Perussuomalaiset

6 = Suomen Kristillisdemokraatit

7 = Vihreä Liitto

8 = Suomen Sosialidemokraattinen Puolue

9 = Vasemmistoliitto

6. Ideologia: Jatkuva muuttuja, asteikko 0–10.

0 = oikeisto

10 = vasemmisto

7. Terveystila: Kolme luokkaa.

1 = Huono

2 = Kohtuullinen

3 = Hyvä

8. Työskentelysektori: Kaksi luokkaa.

1 = Yksityinen

2 = Julkinen

9. Luottamus ihmisiin: Jatkuva muuttuja, asteikko 0–10.

0 = ei luottamusta

10 = paljon luottamusta

10. Luottamus instituutioihin: Jatkuva muuttuja, asteikko 0–10.

0 = ei luottamusta

10 = paljon luottamusta

11. Pääasiallinen toimeentulon lähde: Kolme luokkaa.

1 = Palkkatulot, tulot omasta yrityksestä tai maatilalta, sijoitustulot, säästöt, pääomatulot

2 = Työttömyysturva tai muu sosiaalietuus

3 = Eläketulot

12. Riskit: Jatkuva muuttuja, asteikko 1–4.

1 = Riskin toteutuminen ei ollenkaan todennäköistä

4 = Riskin toteutuminen on hyvin todennäköistä

13. Perhetyyppi: Kolme luokkaa

1 = Yksineläjä

2 = Kahden hengen talous

3 = Perhe

14. Pääasiallinen toiminta: Kuusi luokkaa.

1 = Ansiotyö

2 = Opiskelija tai varusmies

3 = Työtön

4 = Pysyvästi sairas tai työkyvytön

5 = Eläkeläinen

6 = Kotona hoitotyössä

Liite 2. European Social Survey 2008 -kyselylomake.

KYSELYLOMAKE

Tämä kyselylomake on osa Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon arkistoitua tutkimusaineistoa

FSD2463 European Social Survey 2008: Suomen aineisto

Kyselomaketta hyödyntävien tulee viitata siihen asianmukaisesti lähdeviitteellä.

Lisätiedot: <http://www.fsd.uta.fi/>

QUESTIONNAIRE

This questionnaire is part of the following dataset, archived at the Finnish Social Science Data Archive:

FSD2463 European Social Survey 2008: Finnish Data

If this questionnaire is used or referred to in any publication, the source must be acknowledged by means of an appropriate bibliographic citation.

More information: <http://www.fsd.uta.fi/>

SUOMI EUROOPASSA 2008 - HAASTATTELULOMAKE

TIEDOTUSVÄLINEET

Intro.

Ensimmäiset kysymykset koskevat tiedotusvälineiden seuraamista. Pyrkikää koko haastattelun ajan vastaamaan spontaanisti (liikojä miettimättä) ja melko nopeasti sen vaihtoehdon mukaan, joka ensimmäisenä tuntuu oikealta.

A1. Kortti 1. Kuinka paljon yhteensä käytätte aikaa television katsomiseen tavallisina arkipäivinä?
MA-PE LOMA-AJAN ULKOPUOLELLA, AKTIIVISTA TV:N SEURAAMISTA.

En ollenkaan	0	--> A3
Alle ½ tuntia	1	
½ - 1 tuntia	2	
Yli tunnin, mutta korkeintaan 1 ½ tuntia	3	
Yli 1 ½ tuntia, mutta korkeintaan 2 tuntia	4	
Yli 2 tuntia, mutta korkeintaan 2 ½ tuntia	5	
Yli 2 ½ tuntia, mutta korkeintaan 3 tuntia	6	
Yli 3 tuntia	7	

A2. Vielä kortti 1. Kuinka paljon yhteensä katsotte television uutislähetyksiä tai politiikkaa ja ajankohtaisia tapahtumia käsitteleviä ohjelmia tavallisina arkipäivinä?

HALLINTO, YHTEISKUNTAPOLITIikka TAI IHMISET, JOTKA LIITTYVÄT NIIHIN.

En ollenkaan	0
Alle ½ tuntia	1
½ - 1 tuntia	2
Yli tunnin, mutta korkeintaan 1 ½ tuntia	3
Yli 1 ½ tuntia, mutta korkeintaan 2 tuntia	4
Yli 2 tuntia, mutta korkeintaan 2 ½ tuntia	5
Yli 2 ½ tuntia, mutta korkeintaan 3 tuntia	6
Yli 3 tuntia	7

A3. Vielä kortti 1. Kuinka paljon yhteensä käytätte aikaa radion kuunteluun tavallisina arkipäivinä?
MA-PE LOMA-AJAN ULKOPUOLELLA, AKTIIVISTA RADION KUUNTELUA.

En ollenkaan	0	--> A5
Alle ½ tuntia	1	
½ - 1 tuntia	2	
Yli tunnin, mutta korkeintaan 1 ½ tuntia	3	
Yli 1 ½ tuntia, mutta korkeintaan 2 tuntia	4	
Yli 2 tuntia, mutta korkeintaan 2 ½ tuntia	5	
Yli 2 ½ tuntia, mutta korkeintaan 3 tuntia	6	
Yli 3 tuntia	7	

A4. Vielä kortti 1. Entä kuinka paljon kuuntelette radion uutislähetyksiä tai politiikkaa ja ajankohtaisia tapahtumia käsitteleviä ohjelmia tavallisina arkipäivinä?
HALLINTO, YHTEISKUNTAPOLITIikka TAI IHMISET, JOTKA LIITTYVÄT NIIHIN.

En ollenkaan	0	
Alle ½ tuntia	1	
½ - 1 tuntia	2	
Yli tunnin, mutta korkeintaan 1 ½ tuntia	3	
Yli 1 ½ tuntia, mutta korkeintaan 2 tuntia	4	
Yli 2 tuntia, mutta korkeintaan 2 ½ tuntia	5	
Yli 2 ½ tuntia, mutta korkeintaan 3 tuntia	6	
Yli 3 tuntia	7	

A5. Vielä kortti 1. Kuinka paljon yhteensä käytätte aikaa sanomalehtien lukemiseen tavallisina arkipäivinä?
KAIKKI SANOMALEHDET, MUKAAN LUKIEN ILTAPÄIVÄLEHDET JA ILMAISJAKELULEHDET.

En ollenkaan	0	--> A7
Alle ½ tuntia	1	
½ - 1 tuntia	2	
Yli tunnin, mutta korkeintaan 1 ½ tuntia	3	
Yli 1 ½ tuntia, mutta korkeintaan 2 tuntia	4	
Yli 2 tuntia, mutta korkeintaan 2 ½ tuntia	5	
Yli 2 ½ tuntia, mutta korkeintaan 3 tuntia	6	
Yli 3 tuntia	7	

A6. Vielä kortti 1. Kuinka paljon tästä lehtien lukemiseen käyttämästänne ajasta luette lehdistä politiikkaa ja ajankohtaisia tapahtumia koskevia juttuja?

En ollenkaan	0
Alle ½ tuntia	1
½ - 1 tuntia	2
Yli tunnin, mutta korkeintaan 1 ½ tuntia	3
Yli 1 ½ tuntia, mutta korkeintaan 2 tuntia	4
Yli 2 tuntia, mutta korkeintaan 2 ½ tuntia	5
Yli 2 ½ tuntia, mutta korkeintaan 3 tuntia	6
Yli 3 tuntia	7

A7. Kortti 2. Kuinka usein käytätte Internetiä, World Wide Webiä tai sähköpostia töissä tai kotona omiin henkilökohtaisiin asioihinne?

INTERNETIN KÄYTTÖ KIRJASTOSSA, OPPILAITOKSESSA TAI NETTIKAHVILOISSA LASKETAAN MUKAAN.

Töissä tai kotona ei ole Internetiä	0
En koskaan	1
Harvemmin kuin kerran kuukaudessa	2
Kerran kuukaudessa	3
Useita kertoja kuukaudessa	4
Kerran viikossa	5
Useita kertoja viikossa	6
Joka päivä	7

SOSIAALINEN LUOTTAMUS

A8. (M) Kortti 3. Voiko mielestänne ihmisiin luottaa, vai onko niin, ettei ihmisten suhteen voi olla liian varovainen. Kertokaa mielipiteenne asteikolla nolasta kymmeneen, jossa nolla tarkoittaa, ettei ihmisten kanssa voi olla liian varovainen ja 10, että useimpiin ihmisiin voi luottaa?

EI VOI OLLA LIIAN VAROVAINEN 0 10 USEIMPIIN IHMISIIN VOI LUOTTAA

A9. (M) Kortti 4. Oletteko sitä mieltä, että useimmat ihmiset tilaisuuden tullen yrittäisivät käyttää Teitä hyväkseen vai luuletteko, että ihmiset yrittäisivät olla reiluja?

USEIMMAT IHMISET YRITTÄISIVÄT KÄYTTÄÄ MINUA HYVÄKSEEN 0 10 USEIMMAT IHMISET YRITTÄISIVÄT OLLA REILUJA

A10. (M) Kortti 5. Katsotteko, että useimmiten ihmiset pyrkivät olemaan auttavaisia toisia kohtaan vai että enimmäkseen he ajattelevat vain omaa etuaan?

IHMISET AJATTELEVAT ENIMMÄKSEEN ITSEÄÄN 0 10 IHMISET YRITTÄVÄT ENIMMÄKSEEN OLLA AUTTAVAISIA

POLITIikka

B1. (M) Kuinka kiinnostunut olette politiikasta:

Erittäin kiinnostunut	1
Melko kiinnostunut	2
Ette kovin kiinnostunut	3
Ette lainkaan kiinnostunut?	4

B2. (M) **Kortti 6.** Kuinka usein Teistä tuntuu siltä, että politiikka on niin monimutkaista, että ette oikein ymmärrä, mistä on kyse?

Ei koskaan	1
Harvoin	2
Joskus	3
Toisinaan	4
Usein	5

B3. (M) **Kortti 7.** Kuinka vaikeaa tai helppoa Teidän on muodostaa mielipiteenne politiikkaa koskevista kysymyksistä?

Erittäin vaikeaa	1
Vaikeaa	2
Ei vaikeaa eikä helppoa	3
Helppoa	4
Erittäin helppoa	5

Kortti 8.

Kertokaa asteikolla nollassa kymmeneen, kuinka paljon **henkilökohtaisesti** luotatte seuraavaksi luettelemiini tahoihin. Nolla tarkoittaa sitä, että ette luota ollenkaan kyseiseen tahoon ja 10 sitä, että luotatte erittäin vahvasti kyseiseen tahoon:

B4. (M) Eduskunta?

B5. (M) Oikeusjärjestelmä (mm. käräjäoikeus, hovioikeus, korkein oikeus)?

B6. (M) Poliisi?

B7. (M) Poliitikot?

B8. (M) Poliittiset puolueet?

B9. (M) Euroopan parlamentti?

B10. (M) YK (Yhdistyneet Kansakunnat)?

EN LUOTA OLLENKAAN 0 _____ 10 LUOTAN TÄYSIN

B11. Jotkut ihmiset jättävät nykyään syystä tai toisesta äänestämättä. Äänestittekö Te viime eduskuntavaaleissa maaliskuussa 2007?

ÄÄNIOIKEUTETTU 18-VUOTTA VIIMEISTÄÄN VAALIPÄIVÄNÄ 18.3.2007.

Kyllä	1	
En	2	--> B13
Ei äänioikeutettu	3	--> B13
(EOS)		--> B13

B12. Mitä puoluetta äänestitte?

Kansallinen Kokoomus	1
Ruotsalainen Kansanpuolue	2
Liberaalit	3
Suomen Keskusta	4
Perussuomalaiset	5
Suomen Kristillisdemokraatit	6
Vihreä liitto	7
Suomen Sosialidemokraattinen Puolue	8
Vasemmistoliitto	9
Suomen Kommunistinen Puolue	10
Kommunistinen Työväenpuolue	11
Jokin muu	12

B12_1. Jokin muu, mikä? _____

On olemassa erilaisia keinoja parantaa Suomen asioita tai estää asioiden kehittymistä huonoon suuntaan. Oletteko viimeisten 12 kuukauden aikana tehnyt mitään seuraavista:

B13. Ottanut yhteyttä poliitikkoon tai valtion tai kunnan virkamieheen?

HENKILÖKOHTAISTEN ASIOIDEN HOITO EI KUULU KYSYMYKSEN PIIRIIN.

B14. Toiminut jossakin puolueessa tai poliittisessa ryhmässä?

B15. Toiminut jossakin muussa järjestössä tai yhdistyksessä?

B16. Käyttänyt tai pitänyt esillä kampanjatuotteita, kuten rintamerkkejä, tarroja tms.?

B17. Allekirjoittanut kansalaisadressin tai -vetoomuksen?

(Kansalaisadressi tai -vetoomus on nimilista, johon on kerätty suuri määrä allekirjoituksia siinä tarkoituksessa, että vaikutetaan päätöksentekijöihin.)

B18. Osallistunut lailliseen mielenosoitukseen?

B19. Boikotoinut, eli kieltäytynyt tai välttänyt ostamasta tiettyjä tuotteita?

Kyllä	1
En	2

B20a. (M) Tuntuuko jokin poliittinen puolue Teistä läheisemmältä kuin muut puolueet? (Puolue, jonka kanta on lähimpänä näkemyksiänne riippumatta siitä, mitä puoluetta äänestätte).

Kyllä	1	
Ei	2	--> B21
(EOS)		--> B21

B20b. Mikä puolue?

Kansallinen Kokoomus	1
Ruotsalainen Kansanpuolue	2
Liberaalit	3
Suomen Keskusta	4
Perussuomalaiset	5
Suomen Kristillisdemokraatit	6
Vihreä liitto	7
Suomen Sosialidemokraattinen Puolue	8
Vasemmistoliitto	9
Suomen Kommunistinen Puolue	10
Kommunistinen Työväenpuolue	11
Jokin muu	12
(EOS)	--> B21

B20b_1. Jokin muu, mikä? _____

B20c. (M) Kuinka läheiseksi tunnette kyseisen puolueen:

Erittäin läheiseksi	1
Melko läheiseksi	2
Ette läheiseksi	3
Ette lainkaan läheiseksi?	4

B21. Oletteko jonkin poliittisen puolueen jäsen?

Kyllä	1	
En	2	--> B23
(EOS)		--> B23

B22. Minkä puolueen?

Kansallinen Kokoomus	1
Ruotsalainen Kansanpuolue	2
Liberaalit	3
Suomen Keskusta	4
Perussuomalaiset	5
Suomen Kristillisdemokraatit	6
Vihreä liitto	7
Suomen Sosialidemokraattinen Puolue	8
Vasemmistoliitto	9
Suomen Kommunistinen Puolue	10
Kommunistinen Työväenpuolue	11
Jokin muu	12
(EOS)	--> B21

B22_1. Jokin muu, mikä? _____

B23. (M) **Kortti 9.** Poliitikassa puhutaan joskus vasemmistosta ja oikeistosta. Mihin kohtaan sijoittaisitte itsenne asteikolla nolasta kymmeneen, kun nolla tarkoittaa vasemmistoa ja kymmenen oikeistoa?

VASEMMISTO 0 _____ 10 OIKEISTO

Kortti 10.

B24. (M) Yleisesti ottaen, kuinka tyytyväinen olette elämäänne nykyisin. Käyttäkää korttia 10, jossa 0 tarkoittaa äärimmäisen tyytymätöntä ja 10 äärimmäisen tyytyväistä?

B25. (M) Kuinka tyytyväinen kaiken kaikkiaan olette tämän hetkiseen taloudelliseen tilanteeseen Suomessa?

B26. (M) Kuinka tyytyväinen olette siihen, miten Suomen nykyinen hallitus hoitaa tehtävänsä?

B27. (M) Kuinka tyytyväinen olette siihen, kuinka demokratia toimii Suomessa?

ÄÄRIMMÄISEN TYTYMÄTÖN 0 _____ 10 ÄÄRIMMÄISEN TYTYVÄINEN

Kortti 11.

B28. (M) Mitä mieltä olette Suomen nykyisestä koulutusjärjestelmästä (tai koulutuksen tasosta)?
MIKÄ TAHANSA ARVOSTELUPERUSTE KELPAA.

B29. (M) Mitä mieltä olette Suomen terveystalouden tasosta nykyisin?
MIKÄ TAHANSA ARVOSTELUPERUSTE KELPAA.

ÄÄRIMMÄISEN HUONO 0 _____ 10 ÄÄRIMMÄISEN HYVÄ

Kortti 12.

Oletteko samaa vai eri mieltä seuraavien väittämien kanssa:

B30. (M) Valtiovallan pitäisi ryhtyä toimenpiteisiin tuloerojen vähentämiseksi?

B31. (M) Homoilla ja lesboilla pitäisi olla vapaus elää elämäänsä haluamallaan tavalla?

B32. (M) Poliittiset puolueet, jotka pyrkivät kaatamaan demokratian, pitäisi kieltää?

B33. (M) Nykyaikaiseen tieteseen voi luottaa ympäristöongelmien ratkaisussa?

Täysin samaa mieltä	1
Samaa mieltä	2
En samaa enkä eri mieltä	3
Eri mieltä	4
Täysin eri mieltä	5

B34. (M) **Kortti 13.** Kun ajatellaan Euroopan Unionia, jotkut ihmiset sanovat, että Euroopan yhdentymistä pitäisi viedä pidemmälle. Toisten mielestä se on jo mennyt liian pitkälle. Mikä numero asteikolla parhaiten kuvaa Teidän mielipidettänne?

YHDENTYMINEN ON JO MENNYT LIIAN PITKÄLLE 0 _____ 10 YHDENTYMISTÄ PITÄISI VIEDÄ PIDEMMÄLLE

C3. (M) Onko Teillä ketään, jonka kanssa voitte keskustella kaikkein henkilökohtaisimmistakin asioistanne?

Kyllä	1
Ei	2

C4. (M) **Kortti 20.** Verrattuna muihin ikäsiin ihmisiin, kuinka usein osallistutte erilaisiin sosiaalisiin tapahtumiin tai vapaa-ajan toimintaan?
(Sosiaalisilla tapahtumilla tarkoitetaan kanssakäymistä toisten ihmisten kanssa muissa kuin virallisissa asioissa.)

Paljon harvemmin kuin useimmat	1
Harvemmin kuin useimmat	2
Suurin piirtein saman verran	3
Useammin kuin useimmat	4
Paljon useammin kuin useimmat	5

VÄKIVALLAN JA TERRORISMIN UHKA

C5. Oletteko itse tai onko joku kotitaloutenne jäsenistä joutunut varkauden tai väkivallan uhriksi viimeisten viiden vuoden aikana?

VÄKIVALLALLA TARKOITETAAN FYYSISETÄ VÄKIVALTA.

Kyllä	1
Ei	2

C6. (M) Kuinka turvalliseksi tunnette – tai tuntisitte – olonne kävellessänne yksin illalla asuinalueellanne:

Erittäin turvalliseksi	1
Turvalliseksi	2
Turvattomaksi	3
Erittäin turvattomaksi?	4

C7. (M) **Kortti 21.** Kuinka usein, jos koskaan Teitä huolestuttaa se, että kotiinne murtaudutaan?

Kaiken aikaa tai lähes kaiken aikaa	1
Toisinaan	2
Harvoin	3
Ei koskaan	4
(EOS)	--> C9
	--> C9

C8. (M) Vaikuttaako huoli siitä, että kotiinne murtaudutaan, elämäenne laatuun:

Voimakkaasti	1
Jonkin verran	2
Ei juurikaan?	3

C9. (M) **Vielä kortti 21.** Kuinka usein, jos koskaan Teitä huolestuttaa se, että joudutte väkivallan uhriksi?

VÄKIVALLALLA TARKOITETAAN FYYSISETÄ VÄKIVALTA.

Kaiken aikaa tai lähes kaiken aikaa	1
Toisinaan	2
Harvoin	3
Ei koskaan	4
(EOS)	--> C11
	--> C11

C10. (M) Vaikuttaako huoli siitä, että joudutte väkivallan uhriksi, elämänne laatuun:

Voimakkaasti	1
Jonkin verran	2
Ei juurikaan?	3

C11. (M) Kuinka todennäköistä mielestänne on, että jossain päin Eurooppaa tapahtuu terroristi-isku seuraavan kahdentoista kuukauden aikana:

C12. (M) Kuinka todennäköistä mielestänne on, että Suomessa tapahtuu terroristi-isku seuraavan kahdentoista kuukauden aikana:

Erittäin todennäköistä	1
Todennäköistä	2
Ei kovin todennäköistä	3
Ei lainkaan todennäköistä?	4

Kortti 22.

Missä määrin olette samaa tai eri mieltä seuraavien väittämien kanssa:

C13. (M) Jos henkilöä epäillään terroristi-iskun suunnittelemisesta Suomessa, poliisilla pitäisi olla oikeus pidättää hänet kunnes selviää, että hän ei ole sekaantunut asiaan?

C14. (M) Vankien kiduttaminen Suomessa ei ole koskaan oikeutettua, vaikka kiduttamalla voitaisiin saada tietoja terroristi-iskun estämiseksi?

Täysin samaa mieltä	1
Samaa mieltä	2
Ei samaa eikä eri mieltä	3
Eri mieltä	4
Täysin eri mieltä	5

TERVEYDENTILA

C15. (M) Mikä on Teidän terveydentilanne yleensä ottaen:

Erittäin hyvä	1
Hyvä	2
Kohtuullinen	3
Huono	4
Erittäin huono?	5

C16. Vaikeuttaako päivittäistä elämää jokin pitkäaikainen sairaus, vamma tai mielenterveyden ongelma?

JOS KYLLÄ: Paljon vai jossain määrin?

Kyllä, paljon	1
Kyllä, jossain määrin	2
Ei	3

USKONTO

C17. (M) Katsotteko kuuluvanne johonkin tiettyyn uskontokuntaan tai uskonnolliseen yhteisöön?

Kyllä	1	
En	2	--> C19
(EOS)		--> C19

C18. (M) Mihin uskontokuntaan?

JOS KUULUU USEAMPAAN KUIN YHTEEN, MERKITÄÄN SE, JONKA VASTAAJA KOKEE ITSELLEEN LÄHEISIMMÄKSI.

Evangelisluterilainen kirkko	1
Ortodoksinen kirkko	2
Katolinen kirkko	3
Helluntaisuus	4
Vapaakirkko	5
Adventtikirkko	6
Jehovan todistajat	7
Mormonit	8
Juutalaisuus	9
Islam	10
Muu protestanttinen suuntaus	11
Muu kristitty	12
Itämaiset uskonnot	13
Muu ei-kristitty	14

C19. (M) Oletteko **koskaan** aikaisemminkaan katsonut kuuluvanne johonkin tiettyyn uskontokuntaan tai uskonnolliseen yhteisöön?

Kyllä	1	
Ei	2	--> C21
(EOS)		--> C21

C20. (M) Mihin?

Evangelisluterilainen kirkko	1
Ortodoksinen kirkko	2
Katolinen kirkko	3
Helluntaisuus	4
Vapaakirkko	5
Adventtikirkko	6
Jehovan todistajat	7
Mormonit	8
Juutalaisuus	9
Islam	10
Muu protestanttinen suuntaus	11
Muu kristitty	12
Itämaiset uskonnot	13
Muu ei-kristitty	14

C21. (M) **Kortti 23.** Riippumatta siitä kuulutteko johonkin uskonnolliseen yhteisöön, kuinka uskonnollinen mielestänne olette?

EN LAINKAAN
USKONNOLLINEN

0

10

ERITTÄIN
USKONNOLLINEN

Kortti 24.

C22. (M) Jos ei huomioida erityistilanteita, kuten häitä tai hautajaisia, kuinka usein käytte uskonnollisissa tilaisuuksissa?

C23. (M) Uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistumisen lisäksi, kuinka usein rukoulette?

Joka päivä	1
Useammin kuin kerran viikossa	2
Kerran viikossa	3
Vähintään kerran kuukaudessa	4
Vain erityisinä pyhäpäivinä	5
Harvemmin	6
En koskaan	7

SOSIAALINEN SYRJINTÄ

C24. (M) Kuulutteko mielestänne johonkin syrjityssä asemassa olevaan ryhmään tässä maassa?

Kyllä	1	
En	2	--> C26
(EOS)		--> C26

C25. (M) Millä perusteella ryhmääänne syrjitään?
MERKITÄÄN KAIKKI MAHDOLLISET VAIHTOEHDOT.

Ihonväri tai rotu	1
Kansallisuus	2
Uskonto	3
Kieli	4
Etninen alkuperä	5
Ikä	6
Sukupuoli	7
Sukupuolinen suuntautuminen	8
Vammaisuus	9
Jokin muu	10

C25_1. (M) Jokin muu, mikä? _____

KANSALLISUUS JA KIELI

C26. Oletteko Suomen kansalainen?

Kyllä	1	--> C28
En	2	

C27. Minkä maan kansalainen olette? _____
(koodisto: ISO 3166-1)

C28. Oletteko syntynyt Suomessa?

Kyllä	1	--> C31
En	2	
(EOS)		--> C31

C29. Missä maassa olette syntyneet? _____
(koodisto: ISO 3166-1)

C30. Kortti 25. Kuinka kauan aikaa sitten muutitte ensi kertaa asumaan Suomeen?

Alle vuosi sitten	1
1-5 v. sitten	2
6-10 v. sitten	3
11-20 v. sitten	4
yli 20 v. sitten	5

C31. Mitä kieltä tai kieliä puhutte useimmiten kotona?

VALITAAN KORKEINTAAN 2 KIELTÄ. _____
(koodisto: ISO 639-2)

C32. Kuulutteko Suomessa johonkin etniseen vähemmistöryhmään?

Ohje: Etnisellä ryhmällä tarkoitetaan rotunsa tai syntyperänsä suhteen erottuvaa ryhmää. Tarkoitetaan ryhmään samaistumista tai ryhmän varsinaista jäsenyyttä.

Kyllä	1
En	2

C33. Onko/oliko isänne syntynyt Suomessa?

Kyllä	1	--> C35
Ei	2	
(EOS)		--> C35

C34. Missä maassa isänne on/oli syntynyt? _____
(koodisto: ISO 3166-1)

C35. Onko/oliko äitinne syntynyt Suomessa?

Kyllä	1	--> D1
Ei	2	
(EOS)		--> D1

C36. Missä maassa äitinne on/oli syntynyt? _____
(koodisto: ISO 3166-1)

HYVINVOINTI

Oletteko samaa vai eri mieltä seuraavien väittämien kanssa:

Kortti 26.

- D1.** (M) Suuret tuloerot ovat hyväksyttäviä, jotta erot ihmisten lahjakkuudessa ja ahkeruudessa voidaan palkita?
- D2.** (M) Koulussa pitää opettaa lapset kunnioittamaan auktoriteetteja?
- D3.** (M) Naisen pitäisi olla perheensä vuoksi valmis vähentämään ansiotyössä käyntiään?
- D4.** (M) Jotta yhteiskunta olisi oikeudenmukainen, erot ihmisten elinoloissa tulisivat olla pienet?
- D5.** (M) Rikollisille pitäisi antaa paljon nykyistä kovempia rangaistuksia?
- D6.** (M) Kun työpaikoista on pulaa, miehillä pitäisi olla suurempi oikeus työhön kuin naisilla?

Täysin samaa mieltä	1
Samaa mieltä	2
En samaa enkä eri mieltä	3
Eri mieltä	4
Täysin eri mieltä	5

Kortti 27.

- D7.** (M) Kuinka moni sadasta Suomessa asuvasta työikäisestä on työtön työnhakija?
- D8.** (M) Entä kuinka moni sadasta Suomessa asuvasta työikäisestä on pitkäaikaissairas tai työkyvytön?
- D9.** (M) Entä kuinka monella sadasta Suomessa asuvasta työikäisestä ei ole tarpeeksi rahaa perustarpeidensa tyydyttämiseen?
- D10.** (M) Entä kuinka moni sadasta Suomessa asuvasta työikäisestä on syntynyt ulkomailla?

0-4	01
5-9	02
10-14	03
15-19	04
20-24	05
25-29	06
30-34	07
35-39	08
40-44	09
45-49	10
50 tai enemmän	11

D35. (M) Kortti 34. Kuvitelkaa kahta ihmistä, joista toinen ansaitsee kaksinkertaisesti verrattuna toiseen. Mikä näistä kolmesta vaihtoehdosta vastaa parhaiten mielipidettänne siitä, kuinka heitä pitäisi verottaa?

Heidän kummankin tulisi maksaa sama osuus (%-osuus) veroja ansioistaan jolloin henkilö, joka ansaitsee kaksinkertaisesti, maksaa verojakin kaksinkertaisen määrän	1
Enemmän ansaitsevan tulisi maksaa suurempi osuus (%-osuus) veroja ansioistaan jolloin henkilö, joka ansaitsee kaksinkertaisesti, maksaa veroja enemmän kuin kaksinkertaisesti	2
Heidän molempien tulisi maksaa sama rahallinen määrä veroja huolimatta eroista heidän ansiotasoiissaan	3
(Ei mikään näistä)	4

D36. (M) Kortti 35. Joidenkin mielestä **paljon ansaitsevien** tulisi saada suurempaa vanhuuseläkettä, koska he maksavat enemmän veroja ja eläkemaksuja. Toisten mielestä **vähän ansaitsevien** tulisi saada suurempaa eläkettä, koska he ovat suuremmassa tuen tarpeessa. Mikä näistä kolmesta vaihtoehdosta on lähinnä mielipidettänne?

Enemmän ansaitsevien tulisi saada suurempi eläke	1
Enemmän ja vähemmän ansaitsevien tulisi saada yhtä suuri eläke	2
Vähemmän ansaitsevien tulisi saada suurempi eläke	3
(Ei mikään näistä)	4

D37. (M) Kortti 36. Joidenkin mielestä **paljon ansaitsevien** tulisi saada suurempaa työttömyyskorvausta, jos he jäävät tilapäisesti työttömiksi, koska he ovat maksaneet enemmän veroja. Toisten mielestä taas **vähän ansaitsevien** tulisi saada enemmän, koska he ovat suuremmassa tuen tarpeessa. Mikä näistä kolmesta vaihtoehdosta on lähinnä omaa mielipidettänne?

Enemmän ansaitsevien tulisi saada suurempi työttömyyskorvaus, jos he jäävät tilapäisesti työttömiksi	1
Enemmän ja vähemmän ansaitsevien tulisi saada yhtä suuri työttömyyskorvaus	2
Vähemmän ansaitsevien tulisi saada suurempi työttömyyskorvaus, jos he jäävät tilapäisesti työttömiksi	3
(Ei mikään näistä)	4

D38. (M) Kortti 37. Kun maahanmuuttajat tulevat Suomeen, kuinka nopeasti heidän pitäisi saada samat oikeudet kuin Suomen kansalaisilla on. Valitkaa vaihtoehto, joka on lähimpänä mielipidettänne?

Heti saavuttuaan	1
Kun he ovat asuneet Suomessa vuoden riippumatta siitä, ovatko he käyneet töissä vai eivät	2
Vasta kun he ovat käyneet töissä ja maksaneet veroja vähintään vuoden ajan	3
Kun he ovat saaneet Suomen kansalaisuuden	4
Heidän ei tulisi koskaan saada samoja oikeuksia	5

D39. (M) Kortti 38. Monet maahanmuuttajat ovat töissä, maksavat veroja ja käyttävät sosiaalietuuksia ja palveluita. Uskotteko, että maahanmuuttajat saavat yhteiskunnalta enemmän tukea kuin maksavat yhteiskunnalle veroja vai että he maksavat enemmän veroja yhteiskunnalle kuin saavat itse tukea? Tällä kortilla nolla tarkoittaa saavat paljon enemmän ja 10 tarkoittaa antavat paljon enemmän.

SAAVAT PALJON ENEMMÄN 0 ————— 10 ANTAVAT PALJON ENEMMÄN

Kortti 39.

Oletteko samaa vai eri mieltä seuraavien väittämien kanssa:

D40. (M) Suurin osa työttömistä ei tosissaan etsi töitä?

D41. (M) Monet pienituloiset ihmiset käyttävät vähemmän etuuksia kuin mihin he olisivat oikeutettuja?

D42. (M) Monet ihmiset käyttävät etuuksia ja palveluita, joihin he eivät ole oikeutettuja?

D43. (M) Suomessa etuudet ovat liian pieniä todellisessa tarpeessa olevien ihmisten auttamiseen?

D44. (M) Usein palkansaajat teeskentelevät olevansa sairaita voidakseen jäädä kotiin?

Täysin samaa mieltä	1
Samaa mieltä	2
En samaa enkä eri mieltä	3
Eri mieltä	4
Täysin eri mieltä	5

D45. (M) Kortti 40. Julkisen terveydenhuollon kustannuksista puhutaan paljon nykyisin. Jos ajatellaan tilannetta **kymmenen vuoden kuluttua**, mikä näistä vaihtoehdoista tuntuu todennäköisimmältä?

Suomella ei ole varaa ylläpitää julkisen terveydenhuollon nykyistä tasoa	1
Suomella on varaa ylläpitää julkisen terveydenhuollon nykyistä tasoa, mutta ei parantaa sitä	2
Suomella on varaa parantaa julkisen terveydenhuollon palveluita	3

D46. (M) Kortti 41. Myös eläkekustannuksista puhutaan nykyisin Suomessa paljon. Jos ajattelette tilannetta **kymmenen vuoden kuluttua**, minkä seuraavista kuvauksista uskotte toteutuvan?

Suomella ei ole varaa ylläpitää eläkkeiden nykyistä tasoa	1
Suomella on varaa ylläpitää eläkkeet nykyisellä tasolla, mutta ei korotata niitä	2
Suomella on varaa korottaa eläkkeitä	3

Seuraavissa kysymyksissä Teitä pyydetään pohtimaan, mitä **seuraavien 12 kuukauden aikana** mahdollisesti tapahtuu.

D47. (M) Kortti 42. Kuinka todennäköisenä pidätte sitä, että seuraavien 12 kuukauden aikana jäätte työttömäksi ja etsitte työtä vähintään kuukauden ajan?

Ei ollenkaan todennäköistä	1	
Ei kovin todennäköistä	2	
Todennäköistä	3	
Hyvin todennäköistä	4	
(Ei ole koskaan ollut töissä / ei enää töissä <u>eikä</u> etsi töitä)	5	--> D49

Vielä kortti 42.

D48. (M) Kuinka todennäköistä on, että seuraavien 12 kuukauden aikana Teidän on tehtävä ansiotyötä vähemmän kuin haluaisitte, koska Teidän on huolehdittava perheenjäsenestänne tai sukulaisestanne?

D49. (M) Kuinka todennäköistä on, että ajoittain seuraavien 12 kuukauden aikana Teillä ei ole tarpeeksi rahaa kotitalouden perusmenoja varten?

D50. (M) Kuinka todennäköistä on, että seuraavien 12 kuukauden aikana ette saa tarvitsemaanne terveydenhoitoa, jos sairastutte?

Ei ollenkaan todennäköistä	1	
Ei kovin todennäköistä	2	
Todennäköistä	3	
Hyvin todennäköistä	4	

Seuraavaksi kysymyksiä koskien 20-30-vuotiaita.

Kortti 46.

Kertokaa asteikolla nollassa kymmeneen, kuinka huolestuttavia seuraavat asiat Teistä itsestänne ovat. 0 tarkoittaa, että asia ei ole ollenkaan huolestuttava ja 10, että se on hyvin huolestuttava. Kuinka huolestuttava asia mielestänne on:

E8. (M) 20-30 -vuotiaiden nykyisin tekemät rikokset?

E9. (M) Se, että työnantajat ottavat töihin mieluummin 20-30 -vuotiaita kuin yli 40 -vuotiaita?

EI LAINKAAN HUOLESTUTTAVA 0 _____ 10 HYVIN HUOLESTUTTAVA

E10. (M) **Kortti 47.** Onko Teidän mielestänne 20-30-vuotiailla hyvä vai huono vaikutus suomalaisiin tapoihin ja elämäntapaan? Valitkaa vaihtoehto 0, jos vaikutus on mielestänne erittäin kielteinen ja 10, jos vaikutus on mielestänne erittäin myönteinen.

ERITTÄIN HUONO VAIKUTUS 0 _____ 10 ERITTÄIN HYVÄ VAIKUTUS

Ei mitään vaikutusta=55

E11. (M) **Kortti 48.** Onko 20-30 -vuotiaiden antama taloudellinen panos yhteiskunnalle mielestänne nykyisin suuri vai pieni? Tällä kortilla 0 tarkoittaa hyvin pientä ja 10 hyvin suurta taloudellista panosta.

HYVIN PIENI PANOS 0 _____ 10 HYVIN SUURI PANOS

Ei mitään vaikutusta=55

Seuraavaksi kysymyksiä koskien yli 70-vuotiaita.

E12. (M) **Kortti 49.** Ovatko yli 70 -vuotiaat mielestänne taakka Suomen terveystaloukselle. 0 tarkoittaa, että he eivät ole ja 10, että ovat suuri taakka?

EIVÄT OLE TAAKKA 0 _____ 10 OVAT SUURI TAAKKA

E13. (M) **Kortti 50.** Onko yli 70 -vuotiailla hyvä vai huono vaikutus suomalaisiin tapoihin ja elämäntapaan? Valitkaa 0, jos vaikutus on mielestänne erittäin kielteinen ja 10, jos vaikutus on mielestänne erittäin myönteinen.

ERITTÄIN HUONO VAIKUTUS 0 _____ 10 ERITTÄIN HYVÄ VAIKUTUS

E14. (M) **Kortti 51.** Onko yli 70 -vuotiaiden antama taloudellinen panos yhteiskunnalle mielestänne nykyisin suuri vai pieni? 0 tarkoittaa hyvin pientä taloudellista panosta ja 10 hyvin suurta taloudellista panosta.

HYVIN PIENI PANOS 0 _____ 10 HYVIN SUURI PANOS

Seuraavaksi kysytään lisää siitä, kuinka Teidän mielestänne **suurin osa suomalaisista** ajattelee eri ikäisistä ihmisistä.

Kortti 52. Kuinka todennäköistä Teidän mielestänne on, että **useimmat suomalaiset** pitävät 20-30 -vuotiaita:

- E15. (M) Ystävällisinä?
- E16. (M) Osaavina?
- E17. (M) Korkean moraalin omaavina?
- E18. (M) Kunnioitettavina?

EI OLLENKAAN 0 _____ 4 ERITTÄIN
TODENNÄKÖISTÄ TODENNÄKÖISTÄ

Vielä kortti 52. Ajatelkaa seuraavaksi yli 70 -vuotiaita henkilöitä. Kuinka todennäköistä Teidän mielestänne on, että **useimmat suomalaiset** pitävät yli 70 -vuotiaita:

- E19. (M) Ystävällisinä?
- E20. (M) Osaavina?
- E21. (M) Korkean moraalin omaavina?
- E22. (M) Kunnioitettavina?

EI OLLENKAAN 0 _____ 4 ERITTÄIN
TODENNÄKÖISTÄ TODENNÄKÖISTÄ

Kortti 53.

- E23. (M) Uskotteko, että **suurin osa suomalaisista** hyväksyisi sen, että heidän esimiehekseen valittaisiin tehtävään pätevä 30 -vuotias? 0 tarkoittaa, että suurin osa ei hyväksyisi sitä ollenkaan ja 10, että suurin osa hyväksyisi sen täysin.
- E24. (M) Uskotteko, että **suurin osa suomalaisista** hyväksyisi sen, että heidän esimiehekseen valittaisiin tehtävään pätevä yli 70 -vuotias henkilö?

EI HYVÄKSYISI OLLENKAAN 0 _____ 10 HYVÄKSYISI TÄYSIN

Kortti 54.

Kuinka arvelette, että **useimmat ihmiset Suomessa** suhtautuvat 20-30 -vuotiaisiin. Kuinka todennäköistä on, että 20-30 -vuotiaita kohtaan tunnetaan:

- E25. (M) Kateutta?
- E26. (M) Sääliä?
- E27. (M) Ihailua?
- E28. (M) Halveksuntaa?

EI OLLENKAAN 0 _____ 4 ERITTÄIN
TODENNÄKÖISTÄ TODENNÄKÖISTÄ

Vielä kortti 54.

Entä kuinka todennäköistä on, että yli 70 -vuotiaita kohtaan tunnetaan:

E29. (M) Kateutta?

E30. (M) Sääliä?

E31. (M) Ihailua?

E32. (M) Halveksuntaa?

EI OLLENKAAN
TODENNÄKÖISTÄ

0

4

ERITTÄIN
TODENNÄKÖISTÄ

Kortti 55.

Seuraavat kysymykset koskevat Teidän **omia** näkemyksiänne eri ikäisistä ihmisistä.

E33. (M) Kuinka kielteisesti tai myönteisesti Te itse suhtaudutte 20-30 -vuotiaisiin yleisesti ottaen? Kertokaa vastauksenne asteikolla nolasta kymmeneen, jossa 0 tarkoittaa hyvin kielteisesti ja 10 hyvin myönteisesti.

E34. (M) Entä kuinka myönteisesti tai kielteisesti Te suhtaudutte yli 70 -vuotiaisiin?

HYVIN KIELTEISESTI

0

10

HYVIN MYÖNTEISESTI

Kortti 56.

Kuinka usein viimeisen vuoden aikana Teitä kohtaan on osoitettu ennakkoluuloja tai Teitä on kohdeltu epäoikeudenmukaisesti:

E35. Ikänne vuoksi?

E36. Sukupuolenne vuoksi?

E37. Rodun tai etnisen taustanne vuoksi?

EI KERTAAKAAN

0

4

HYVIN USEIN

Vielä kortti 56.

E38. Kuinka usein viimeisen vuoden aikana **Teitä on kohdeltu epäkunnioittavasti ikänne vuoksi** esimerkiksi siten, että Teitä ei ole otettu huomioon tai Teihin on suhtauduttu holhoavasti?

E39. Kuinka usein viimeisen vuoden aikana **Teitä on kohdeltu huonosti ikänne vuoksi** esimerkiksi siten, että Teitä on loukattu, kohdeltu väärin tai kieltäydytty palvelemasta?

EI KERTAAKAAN

0

4

HYVIN USEIN

Seuraavat kysymykset koskevat ensin ystäviänne ja sen jälkeen sukulaisianne.

E40. Kortti 57. Kuinka monta alle 30 -vuotiasta ystävää Teillä suunnilleen on lukuun ottamatta perheenjäseniä?

Ei yhtään	1	--> E42
1	2	
2-5	3	
6-9	4	
10 tai enemmän	5	

E41. (M) Kortti 58. Voitteko puhua henkilökohtaisista asioistanne jonkun näiden ystävienne kanssa?

Voin puhua kaikista henkilökohtaisista asioistani	1
Voin puhua melkein kaikista henkilökohtaisista asioistani	2
Voin puhua suurimmasta osasta henkilökohtaisia asioitani	3
Voin puhua jonkin verran henkilökohtaisista asioistani	4
Voin puhua harvoista henkilökohtaisista asioistani	5
En voi puhua mistään henkilökohtaisista asioistani	6

E42. Kortti 59. Kuinka monta yli 70 -vuotiasta ystävää Teillä suunnilleen on lukuun ottamatta perheenjäseniä?

Ei yhtään	1	--> E44
1	2	
2-5	3	
6-9	4	
10 tai enemmän	5	

E43. (M) Kortti 60. Voitteko puhua henkilökohtaisista asioistanne jonkun näiden ystävienne kanssa?

Voin puhua kaikista henkilökohtaisista asioistani	1
Voin puhua melkein kaikista henkilökohtaisista asioistani	2
Voin puhua suurimmasta osasta henkilökohtaisia asioitani	3
Voin puhua jonkin verran henkilökohtaisista asioistani	4
Voin puhua harvoista henkilökohtaisista asioistani	5
En voi puhua mistään henkilökohtaisista asioistani	6

E44. Kuinka vanha olette?

Korkeintaan 29	1	--> E47
30 tai vanhempi	2	

E45. Onko Teillä lapsia tai lapsenlapsia, jotka ovat 15-30 -vuotiaita?

Kyllä	1	
Ei	2	--> E47
(EOS)		--> E47

E46. (M) **Vielä kortti 60.** Voitteko puhua henkilökohtaisista asioistanne jonkun näiden lastenne tai lapsenlastenne kanssa?

Voin puhua kaikista henkilökohtaisista asioistani	1
Voin puhua melkein kaikista henkilökohtaisista asioistani	2
Voin puhua suurimmasta osasta henkilökohtaisia asioitani	3
Voin puhua jonkin verran henkilökohtaisista asioistani	4
Voin puhua harvoista henkilökohtaisista asioistani	5
En voi puhua mistään henkilökohtaisista asioistani	6

E47. Onko Teillä yli 70 -vuotiaita perheenjäseniä?
PERHEENJÄSENIIN LUETAAN MYÖS LÄHISUKULAISET.

Kyllä	1	
Ei	2	--> E49
(EOS)		--> E49

E48. (M) **Vielä kortti 60.** Voitteko puhua henkilökohtaisista asioistanne jonkun näiden yli 70 -vuotiaiden perheenjäsentenne kanssa?

Voin puhua kaikista henkilökohtaisista asioistani	1
Voin puhua melkein kaikista henkilökohtaisista asioistani	2
Voin puhua suurimmasta osasta henkilökohtaisia asioitani	3
Voin puhua jonkin verran henkilökohtaisista asioistani	4
Voin puhua harvoista henkilökohtaisista asioistani	5
En voi puhua mistään henkilökohtaisista asioistani	6

E49. Oletteko viimeisen kuukauden aikana ollut töissä tai vapaaehtoistyössä?
JOS KYLLÄ: vain ansiotyötä, vain vapaaehtoistyötä vai molempia?

Kyllä; ansiotyötä	1	
Kyllä, vapaaehtoistyötä	2	
Kyllä, sekä palkka- että vapaaehtoistyötä	3	
Ei kumpaakaan	4	--> E52
(EOS)		--> E52

Kortti 61.

E50. Kuinka suuren osan tästä ajasta teitte näitä töitä 20-30 -vuotiaiden työtovereiden kanssa?

E51. Kuinka suuren osan tästä ajasta teitte näitä töitä yli 70 -vuotiaiden työtovereiden kanssa?
E50-51: KOSKEE SEKÄ ANSIOTYÖTÄ ETTÄ VAPAAEHTOISTYÖTÄ

En ollenkaan	1
Jonkin aikaa	2
Suurimman osan aikaa	3
Lähes koko ajan	4
(Ei työskentele muiden ihmisten kanssa)	5

E52. (M) **Kortti 62.** Millä tavalla näette 20-30 -vuotiaat ja yli 70 -vuotiaat Suomessa nykyisin?

Näen alle 30 -vuotiaat ja yli 70 -vuotiaat:

Yhtenä ryhmänä	1
Kahtena erillisenä ryhmänä, jotka kuuluvat samaan yhteiskuntaan	2
Kahtena erillisenä ryhmänä, jotka eivät kuulu samaan yhteiskuntaan	3
Mieluummin yksilöinä kuin ryhminä	4

Kortti 63.

E53. (M) Kuinka tärkeätä Teistä on, että olette ennakkoluuloton eri ikäryhmiin kuuluvia ihmisiä kohtaan? Käyttäkää tätä korttia, jossa 0 tarkoittaa että se ei ole Teille ollenkaan tärkeätä ja 10, että se on Teille erittäin tärkeätä.

E54. (M) Kuinka tärkeää Teille on, että Teitä pidetään ihmisenä, jolla ei ole ennakkoluuloja eri ikäisiä ihmisiä kohtaan?

EI OLLENKAAN TÄRKEÄÄ 0 _____ 10 HYVIN TÄRKEÄÄ

E55. (M) **Kortti 64.** Kuinka vakavaa mielestänne nuoriin tai vanhoihin kohdistuva ikäsyrjintä Suomessa on?

Hyvin vakavaa	1
Melko vakavaa	2
Ei kovin vakavaa	3
Ei ollenkaan vakavaa	4
(Riippuu asiayhteydestä)	5
(Suomessa ei ole lainkaan ikäsyrjintää)	6

KOTITALOUDEN JÄSENET

F1. Teidät itsenne mukaan laskettuna, kuinka monta henkeä lapset mukaan lukien asuu vakituisesti kotitaloudessanne?

KOTITALOUS: KAIKKI SAMAAN RUOKAKUNTAAN KUULUVAT, JOTKA ASUVAT VIRALLISESTI SAMASSA OSOITTEESSA, EIVÄT KUITENKAAN NE, JOTKA KÄYTÄNNÖSSÄ ASUVAT MUUALLA.

ApuA

Voitteko luetella **muut** kotitalouden jäsenet etunimeltä vanhimmasta nuorimpaan?
F2-F4 JOKAISESTA KOTITALOUDEN JÄSENESTÄ.

F2. MERKITSE SUKUPUOLI JÄSENEEN NIMEN MUKAAN. 1 = mies, 2 = nainen

F3. Mikä on *jäsenen nimi*:n syntymävuosi?
MIELUUMMIN HYVÄ ARVIO KUIN EOS.

F4. Kortti 65. Mikä on *jäsenen nimi*:n sukulaisuussuhde Teihin?

Mies/vaimo/kumppani	1
Poika/tytär (mukaan lukien lapsipuoli, adoptiolapsi, sijaislapsi, puolison lapsi)	2
Vanhempi/appivanhempi/avopuolison vanhempi/äiti- tai isäpuoli	3
Veli/sisko (mukaan lukien veli-/siskopuoli, adoptoidut ja sijaisveli/-sisko)	4
Muu sukulainen	5
Muu ei-sukulainen	6

Nimi	Sukupuoli	Syntymävuosi	Sukulaisuussuhde
1. _____	_____	_____	_____
2. _____	_____	_____	_____
3. _____	_____	_____	_____
4. _____	_____	_____	_____
5. _____	_____	_____	_____ jne.

ASUINYMPÄRISTÖ

F5. Kortti 66. Mikä luonnehdinnoista parhaiten kuvaa asuin ympäristöänne?
ALLE 20 000 ASUKKAAN KAUPUNGIT KUULUVAT LUOKKAAN 4.

Suuri kaupunki (yli 100 000 asukasta)	1
Suuren kaupungin lähiö tai lähiseutu (suuren kaupungin vaikutusalueella / työssäkäyntialueella)	2
Pieni tai keskikokoinen kaupunki tai kunta (20 000-100 000 as.)	3
Pienempi taajama tai kunta (alle 20 000 asukasta)	4
Maaseutu (haja-asutusalue)	5

VASTAAJAN KOULUTUS

F6. Kortti 67. Mikä on koulutuksenne. Valitkaa kortista 67 korkein koulutusaste, jonka olette suorittanut?

Vähemmän kuin peruskoulun ala-aste tai vähemmän kuin kansakoulu	0	--> F7
Peruskoulun ala-aste (1-6 luokat), kansakoulu	1	
Peruskoulun yläaste (7-9/10 luokat), keskikoulu	2	
Lukio, ylioppilas- tai ammatillinen tutkinto	3	
Opisto- tai korkeakoulututkinto	5	
Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto (EOS)	6	--> F7

F6a. Kortti 68. Miltä näistä aloista **korkein** hankkimanne koulutus on?
JOS VASTAAJAN KORKEIN KOULUTUS ON **USEAMMALLA** KUIN YHDELLÄ ALALLA, MERKITÄÄN 1.

Yleissivistävä koulutus tai ei erityistä alaa	1
Taiteellinen koulutus - kuvataide tai taideteollisuus	2
Humanistinen ala - kielet, kirjallisuus, historia, teologia jne.	3
Tekninen ala (mukaan lukien arkkitehtuuri ja suunnittelu, teollisuus, tekninen käsityöala, rakennusala)	4
Maa- ja metsätalous	5
Opetusala	6
Luonnontieteet, matematiikka, tietojenkäsittely jne.	7
Lääketieteellinen, terveys- tai sosiaalialan koulutus	8
Taloustieteellinen, mainos- tai kaupallinen ala	9
Yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellinen ala, hallinto, viestintä, kulttuuri, urheilu ja vapaa-aika	10
Oikeustieteellinen ala	11
Palveluala (mukaan lukien ravintola, suurkeittiö, myös kampaamo, parturi ja muut henkilökohtaiset palvelut)	12
Turvallisuusala - poliisi, puolustusvoimat, pelastusala, vartiointi	13
Liikenne, kuljetus ja tietoliikenne	14

F7. Kuinka monta vuotta yhteensä olette ollut koulussa tai opiskelemassa kokopäiväisesti tai osa-aikaisesti?

OSA-AIKAINEN OPISKELU LASKETAAN SITEN, ETTÄ VUOSIMÄÄRÄ VASTAA KOKOPÄIVÄISTÄ OPISKELUA. MUKAAN LASKETAAN MYÖS OPPIVELVOLLISUUS. VASTAUS PYÖRISTETÄÄN KOKONAISIKSI VUOSIKSI.

PERUSKOULU	9-10 VUOTTA
AMMATTIKOULU TAI LUKIO	3 VUOTTA (YHT. 9+3=12)
AMMATILLINEN OPISTO TAI AMMATTIKORKEAKOULU	3 VUOTTA (YHT. 9+3+3=15)
KORKEAKOULU	6 VUOTTA (YHT. 9+3+6=18)
KANSAKOULU	6-8 VUOTTA
AMMATTIKOULU	2 VUOTTA (YHT. 6+2=8)
KESKIKOULU	5 VUOTTA (YHT. 4+5=9)
LUKIO TAI AMMATILLINEN OPISTO	3 VUOTTA (YHT. 4+5+3=12)
KORKEAKOULU	6 VUOTTA (YHT. 4+5+3+6=18)

PÄÄASIALLINEN TOIMINTA JA ANSIOTYÖ

F8a. Kortti 69. Mitkä seuraavista kuvauksista sopivat siihen, mitä olette tehnyt viimeisten seitsemän päivän aikana?

JOS VASTAAJA ON OSA-AIKAELÄKELÄINEN, MERKITÄÄN 1 (ANSIOTYÖSSÄ) JA 6 (ELÄKKEELLÄ).
JOS IKÄÄNTYNYT TYÖTÖN VASTAAJA EI TIEDÄ TAI OSAA PÄÄTTÄÄ ONKO HÄN JO ELÄKKEELLÄ
VAI EI, HÄNET MERKITÄÄN ELÄKELÄISEKSI.

Ansiotyössä tai tilapäisesti pois ansiotyöstä (työntekijä, yrittäjä, maanviljelijä, avustava perheenjäsen jne.)	1
Opiskelija (ei työnantajan maksama koulutus, ml. lomalla)	2
Työtön, hakee aktiivisesti työtä	3
Työtön, haluaa töihin, mutta ei aktiivisesti hae työtä	4
Pysyvästi sairas tai työkyvytön	5
Eläkkeellä	6
Varusmies- tai siviilipalvelussa	7
Kotiäiti tai -isä, omaishoitaja tms., hoitaa lapsia tai muuta henkilöä / muita henkilöitä	8
Joku muu	9

F8b. MERKINTÄ:

1. JOS USEAMPI KUIN YKSI F8A:SSA --> F8C
2. MUUTEN --> F8D

F8c. Vielä kortti 69. Entä mikä seuraavista kuvauksista **parhaiten** sopii siihen, mitä olette tehnyt viimeisten seitsemän päivän aikana? Valitkaa vain yksi vaihtoehto.

JOS VASTAAJA ON OSA-AIKAELÄKELÄINEN, VASTAAJA VALITSEE ITSE VAIHTOEHTOJEN 1 JA 6
VÄLILLÄ. IKÄÄNTYNEET TYÖTTÖMÄT, JOTKA EIVÄT PALAA ENÄÄ TYÖELÄMÄÄN
(ELÄKEPUTKESSA OLEVAT) LASKETAAN ELÄKELÄISIKSI.

Ansiotyössä tai tilapäisesti pois ansiotyöstä (työntekijä, yrittäjä, maanviljelijä, avustava perheenjäsen jne.)	1
Opiskelija (ei työnantajan maksama koulutus, ml. lomalla)	2
Työtön, hakee aktiivisesti työtä	3
Työtön, haluaa töihin, mutta ei aktiivisesti hae työtä	4
Pysyvästi sairas tai työkyvytön	5
Eläkkeellä	6
Varusmies- tai siviilipalvelussa	7
Kotiäiti tai -isä, omaishoitaja tms., hoitaa lapsia tai muuta henkilöä/muita henkilöitä	8
Joku muu	9

F8d. MERKINTÄ F8A MUKAAN:

1. ANSIOTYÖSSÄ F8A:SSA (KOODI 1) --> F12
2. MUUT --> F9

F9. Oletteko tehnyt ansiotyötä (vähintään yhden tunnin ajan) viimeisten seitsemän päivän aikana?

Kyllä	1	--> F12
Ei	2	

F10. Oletteko koskaan ollut ansiotyössä?
TARCOITETAAN MYÖS TILAPÄISTÖITÄ.

Kyllä	1	
Ei	2	--> F27
(EOS)		--> F27

F11. Minä vuonna olitte viimeksi ansiotyössä?

JOS VASTAAJA ON TÄLLÄ HETKELLÄ TYÖSSÄ (F8a TAI F9), KYSY F12 – F25 TÄMÄN HETKISESTÄ TYÖSTÄ. JOS VASTAAJA EI TYÖSSÄ TÄLLÄ HETKELLÄ, MUTTA ON AIKAISEMMIN OLLUT TYÖSSÄ (F10 =1), KYSY F12 – F25a VIIMEISIMMÄSTÄ TYÖSTÄ.

F12. Oletteko/olitteko pääasiallisessa työssänne:

palkansaaja	1	--> F14
yrittäjä	2	
työssä perheyrittäjä, maatilalla tai avustava perheenjäsen? (EOS)	3	--> F14 --> F14

F13. Kuinka monta palkattua työntekijää (jos yhtään) yrityksessänne/maatilallanne on/oli?

--> F15

F14. Onko/oliko työnne:

TYÖNANTAJAN JA TYÖNTEKIJÄN VÄLISESSÄ KIRJALLISESSA TAI SUULLISESSA TYÖSOPIMUKSESSA SOVITAAN MM. SIITÄ, ONKO TYÖSUHDE VOIMASSA TOISTAISEKSI VAI MÄÄRÄAJAN.

vakituinen	1
määräaikainen	2
vai eikö Teillä ole/ollut työsopimusta?	3

F15. Kuinka monta ihmistä työpaikallanne työskentelee/työskenteli teidät itsenne mukaan laskien: TARKOITETAAN FYYSISTÄ TYÖPAIKKAA, SITEN KUIN HAASTATELTAVA SEN ITSE MIELTÄÄ TAI MÄÄRITTELEE. EPÄSELVÄSSÄ TAPAUKSESSA VALITAAN MIELUUMMIN ISOMPI KUIN PIENEMPI YKSIKKÖ.

Alle 10	1
10 - 24	2
25 - 99	3
100 - 499	4
500 tai enemmän?	5

F16. Onko/oliko Teillä päätyössänne alaisia tai kuuluiko tehtäviinne ohjata muiden tekemää työtä eli oletteko/olitteko esimiesasemassa?

Kyllä	1	
Ei	2	--> F18
(EOS)		--> F18

F17. Kuinka monta alaista Teillä on/oli?

KYSY KAIKILTA, JOTKA OVAT TÖISSÄ TÄLLÄ HETKELLÄ TAI OVAT AIEMMIN OLLEET TÖISSÄ.

Kortti 70.

Luen seuraavaksi työelämään liittyviä asioita. Käyttäkää korttia 70 ja kertokaa, kuinka paljon työpaikkanne johto antaa/antoi Teidän:

F18. (M) Päättää siitä, kuinka päivittäinen työnne järjestetään/järjestettiin?

F19. (M) Vaikuttaa organisaation toiminnasta tehtäviin periaateratkaisuihin?

EN VOI/VOINUT VAIKUTTAA OLLENKAAN	0	————	10	VOIN PÄÄTTÄÄ KOKONAAN ITSE
--------------------------------------	---	------	----	-------------------------------

- F20.** Mikä on/oli säännöllinen viikkotyöaika (päätyössä, joko työsopimuksessa määritelty tai käytännössä muotoutunut) pois lukien palkalliset ja palkattomat ylityöt?
- F21.** Riippumatta sovitusta työajasta, kuinka monta tuntia työskentelette/työskentelite (päätyössänne) tavallisesti normaalin viikon aikana mukaan lukien kaikki palkalliset ja palkattomat ylityöt?
 JOS VASTAAJALLA EI OLE/EI OLE OLLUT SÄÄNNÖLLISTÄ TYÖAIKAA, PYYDÄ ARVIOIMAAN KESKIMÄÄRÄINEN TYÖAIKA. JOS SE EI ONNISTU, MERKITSE EOS.

____ MERKITSE TÄYSINÄ TUNTEINA.

- F22.** Mitä yritys tai organisaatio, jossa olette työssä pääasiassa tekee/olitte työssä pääasiassa teki?
-

- F23. Kortti 71.** Minkätyyppisen työnantajan palveluksessa olette tai olitte?
 Valitkaa yksi vaihtoehto.

Keskus- tai paikallishallinto	1
Muu julkinen sektori (esim. koulutuspalvelut tai terveystyö)	2
Julkisen sektorin omistama yritys	3
Yksityinen yritys	4
Yksityisyrittäjä	5
Muu	6

- F24.** Mikä on/oli ammattinimikkeenne päätyössänne?

 KIRJOITA + KOODAA.

- F25.** Mitkä ovat/olivat pääasialliset tehtävänne päätyössänne?
 KYSYTÄÄN VAIN NIILTÄ, JOIDEN AMMATTIKOODI ON ”TUNTEMATON”.
-

- F25a.** Mitä koulutusta ja pätevyysvaatimuksia työhonne edellyttää/edellytti?
 KYSYTÄÄN VAIN NIILTÄ, JOIDEN AMMATTIKOODI ON ”TUNTEMATON”.
-

- F26.** Oletteko viimeisen 10 vuoden aikana ollut ansiotyössä ulkomailla vähintään 6 kuukauden pituisen jakson?

Kyllä	1
Ei	2

- F27.** Oletteko **koskaan** ollut työttömänä työnhakijana yhtäjaksoisesti yli kolmen kuukauden pituisen jakson?

Kyllä	1	
Ei	2	--> F30
(EOS)		--> F30

- F28.** Onko mikään näistä jaksoista kestänyt 12 kuukautta tai kauemmin?

Kyllä	1
Ei	2

F29. Onko jokin näistä jaksoista ollut viimeisten viiden vuoden aikana?
VIITATAAN YLI 3 KK:N JAKSOIHIN (F27).

Kyllä	1
Ei	2

F30. Oletteko nykyisin tai oletteko joskus ollut jonkin ammattiliiton tai vastaavan jäsen?
JOS KYLLÄ, KYSY: Nykyään vai aiemmin?

Kyllä, olen tällä hetkellä	1
Kyllä, olen aiemmin ollut	2
En	3

TALOUDELLINEN TILANNE

F31. Kortti 72. Jos mietitte koko kotitaloutenne jäsenten tuloja, mikä on kotitaloutenne **pääasiallisin** toimeentulon lähde?

Palkkatulot	1
Tulot omasta yrityksestä (ei maatilalta)	2
Tulot maatilalta	3
Eläketulot	4
Työttömyysturva	5
Muut sosiaalietuudet tai määrärahat / tuet	6
Sijoitustulot, säästöt, pääomatulot	7
Muut tulot	8

F32. Kortti 73. Jos laskette yhteen kotitaloutenne **kaikki** tulot, kuinka paljon kotitaloutenne **nettotulot** eli tulot verojen jälkeen yhteensä kuukaudessa ovat. Jos ette tiedä tarkkaa lukua, voitte kertoa arviolanne?

VASTAAJA ILMOITTAO AO. TULODESILIN KIRJAIMEN. MERKITSE KIRJAINTA VASTAAVA NRO.

J (alle 900 eur)	1
R (900-1199 eur)	2
C (1200-1499 eur)	3
M (1500-1799 eur)	4
F (1800-2199 eur)	5
S (2200-2599 eur)	6
K (2600-3099 eur)	7
P (3100-3699 eur)	8
D (3700-4599 eur)	9
H (vähintään 4600 e)	10

F33. (M) Kortti 74. Mikä kortilla 74 olevista kuvauksista on lähimpänä sitä, minkälaiset kotitaloutenne tulot ovat tällä hetkellä?

Nykyisillä tuloilla elää mukavasti	1
Nykyisillä tuloilla tulee toimeen	2
Nykyisillä tuloilla on vaikeuksia tulla toimeen	3
Nykyisillä tuloilla on hyvin vaikea tulla toimeen	4

F34. (M) Kortti 75. Jos jostakin syystä joutuisitte vakaviin taloudellisiin ongelmiin ja joutuisitte lainaamaan rahaa selvitäksenne menoistanne, niin miten helppoa tai vaikeaa se olisi?

Hyvin vaikeata	1
Melko vaikeata	2
Ei helppoa mutta ei vaikeatakaan	3
Melko helppoa	4
Hyvin helppoa	5

F35. MERKINTÄ F4:N MUKAAN:

1. VASTAAJA ASUU YHDESSÄ PUOLISON TAI KUMPPANIN KANSSA --> F36
2. EI ASU YHDESSÄ --> F49

PUOLISON KOULUTUS JA ANSIOTYÖ

F36. Kortti 76. Mikä on korkein koulutus, jonka puolisonne/kumppaninne on suorittanut?

Vähemmän kuin peruskoulun ala-aste tai vähemmän kuin kansakoulu	0
Peruskoulun ala-aste (1-6 luokat), kansakoulu	1
Peruskoulun yläaste (7-9/10 luokat), keskikoulu	2
Lukio, ylioppilas- tai ammatillinen tutkinto	3
Opisto- tai korkeakoulututkinto	5
Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto	6

F37a. Kortti 77. Mitkä kortilla 77 esitetyistä kuvauksista sopivat siihen, mitä hän on tehnyt viimeisten seitsemän päivän aikana?

IKÄÄNTYNEET TYÖTTÖMÄT, JOTKA EIVÄT PALAA ENÄÄ TYÖELÄMÄÄN (ELÄKEPUTKESSA OLEVAT) LASKETAAN ELÄKELÄISIKSI.

Ansiotyössä tai tilapäisesti pois ansiotyöstä (työntekijä, yrittäjä, maanviljelijä, avustava perheenjäsen jne.)	1
Opiskelija (ei työnantajan maksama koulutus, ml. lomalla)	2
Työtön, hakee aktiivisesti työtä	3
Työtön, haluaa töihin, mutta ei aktiivisesti hae työtä	4
Pysyvästi sairas tai työkyvytön	5
Eläkkeellä	6
Varusmies- tai siviilipalvelussa	7
Kotiäiti tai -isä, omaishoitaja tms. hoitaa lapsia tai muuta henkilöä/muita henkilöitä	8
Joku muu	9

F37b. MERKINTÄ:

1. JOS ENEMMÄN KUIN YKSI F37A:SSA --> F37C
2. JOS VAIN YKSI F37A:SSA --> F38

F37c. Vielä kortti 77. Entä mikä seuraavista kuvauksista **parhaiten** sopii siihen, mitä hän on tehnyt viimeisten seitsemän päivän aikana?

IKÄÄNTYNEET TYÖTTÖMÄT, JOTKA EIVÄT PALAA ENÄÄ TYÖELÄMÄÄN (ELÄKEPUTKESSA OLEVAT) LASKETAAN ELÄKELÄISIKSI.

Ansioityössä tai tilapäisesti pois ansioityöstä (työntekijä, yrittäjä, maanviljelijä, avustava perheenjäsen jne.)	1
Opiskelija (ei työnantajan maksama koulutus, ml. lomalla)	2
Työtön, hakee aktiivisesti työtä	3
Työtön, haluaa töihin, mutta ei aktiivisesti hae työtä	4
Pysyvästi sairas tai työkyvytön	5
Eläkkeellä	6
Varusmies- tai siviilipalvelussa	7
Kotiäiti tai -isä, omaishoitaja tms., hoitaa lapsia tai muuta henkilöä/muita henkilöitä	8
Joku muu	9

Jos K37a=2-8:

F38. Tekikö puolisonne/kumppaninne ollenkaan ansioityötä (vähintään yhden tunnin ajan) viimeisten seitsemän päivän aikana?

Kyllä	1	
Ei	2	--> F49
(EOS)		--> F49

Jos K37a=1 tai F38=1:

F39. Mikä on hänen ammattinimikkeensä? _____

KIRJOITA + KOODAA.

F40. Mitkä ovat hänen pääasialliset tehtävänsä päätyössään?
KYSYTÄÄN VAIN, JOS AMMATTIKOODI ON "TUNTEMATON".

F41. Mitä koulutusta ja pätevyysvaatimuksia hänen työnsä edellyttää?
KYSYTÄÄN VAIN, JOS AMMATTIKOODI ON "TUNTEMATON".

F42. Onko hän päätyössään:

palkansaaja	1	--> F44
yrittäjä	2	
vai työssä perheyriyksessä, maatilalla tai avustava perheenjäsen?	3	--> F44
(EOS)		--> F44

F43. Kuinka monta työntekijää hänellä on?

F44. Onko hänellä päätyössään alaisia tai kuuluuko hänen tehtäviinsä ohjata muiden tekemää työtä, eli onko hän esimiesasemassa?

Kyllä	1	
Ei	2	--> F46
(EOS)		--> F46

F45. Kuinka monta alaista hänellä on?

Kortti 78.

Luen seuraavaksi työelämään liittyviä asioita. Kertokaa kuinka paljon puolisonne/kumppaninne työpaikan johto antaa hänen:

F46. (M) Päättää siitä, kuinka hänen päivittäinen työnsä järjestetään?

F47. (M) Vaikuttaa organisaation toiminnasta tehtäviin periaateratkaisuihin?

HÄN EI VOI VAIKUTTAO 0 ——— 10 HÄN VOI PÄÄTTÄÄ KOKONAAN
OLLENKAAN ITSE

F48. Kuinka monta tuntia hän tavallisesti työskentelee normaalin viikon aikana. Laskekaa mukaan kaikki palkalliset ja palkattomat ylityöt?

□□□□□ MERKITSE TÄYSINÄ TUNTEINA.

ISÄN KOULUTUS JA ANSIOTYÖ

F49. Kortti 79. Mikä on korkein koulutus, jonka isänne on suorittanut?

Vähemmän kuin peruskoulun ala-aste tai vähemmän kuin kansakoulu	0
Peruskoulun ala-aste (1-6 luokat), kansakoulu	1
Peruskoulun yläaste (7-9/10 luokat), keskikoulu	2
Lukio, ylioppilas- tai ammatillinen tutkinto	3
Opisto- tai korkeakoulututkinto	5
Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto	6

F50. Kun olitte 14-vuotias, oliko isänne tuolloin:
AVUSTAVA PERHEENJÄSEN ON YRITTÄJÄ.

palkansaaja	1	--> F52
yrittäjä tai maanviljelijä	2	
vai oliko hän työvoiman ulkopuolella?	3	--> F55
(Isä kuollut/poissa, kun vastaaja 14 v.)	4	--> F55
(EOS)		--> F53

F51. Kuinka monta työntekijää hänellä oli?

Ei yhtään	1	--> F53
1 - 24	2	--> F53
25 tai enemmän	3	--> F53
(EOS)		--> F53

F52. Kuuluiko hänen tehtäviinsä ohjata muiden työntekijöiden työtä, eli oliko hän esimiesasemassa?

Kyllä	1
Ei	2

KYSY JOS ISÄ TYÖSSÄ TAI EOS (F50=1-2 TAI EOS).

F53. Mikä on/oli hänen ammattinimikkeensä?

_____ KIRJOITA, EI KOODAUSTA.

- F54. (M) Kortti 80.** Mikä kortilla 80 esitetyistä kuvauksista parhaiten sopii siihen työhön, jota isänne teki silloin, kun olitte 14-vuotias?
EOS ON TÄYSIN HYVÄKSYTTÄVÄ VASTAUS.

Korkeimman asiantuntijataso (esim. lääkäri, lehtori, diplomi-insinööri, taiteilija, tilintarkastaja)	1
Ylemmän tason johtajat (esim. pankinjohtaja, ison yrityksen toimitusjohtaja, valtion ja kuntien ylemmät virkamiehet, ammattiyhdistysten johtajat)	2
Hallinto- ja toimistoala (esim. sihteeri, kanslisti, toimistosihteeri, kirjanpitäjä)	3
Kaupallinen ala (esim. myyntipäällikkö, kauppias, myyjä, vakuutusmyyjä)	4
Palveluala (esim. hovimestari, poliisi, tarjoilija, talonmies, parturi-kampaaja, puolustusvoimien henkilökunta)	5
Erityistason ammattitaitoiset työntekijät (esim. nokkamies, mekaanikko, painaja, työkaluasentaja, sähköasentaja)	6
Ammattitaitoiset työntekijät (esim. muurari, linja-autonkuljettaja, kirvesmies, metallimies, leipuri)	7
Ammattitaidottomat työntekijät (esim. sekatyömies, kantaja, ammattitaidoton teollisuustyöntekijä)	8
Maatalousammatit (esim. maanviljelijä, maataloustyöntekijä, traktorinkuljettaja, kalastaja)	9

ÄIDIN KOULUTUS JA ANSIOTYÖ

- F55. Kortti 81.** Mikä on korkein koulutus, jonka äitinne on suorittanut?

Vähemmän kuin peruskoulun ala-aste tai vähemmän kuin kansakoulu	0
Peruskoulun ala-aste (1-6 luokat), kansakoulu	1
Peruskoulun yläaste (7-9/10 luokat), keskikoulu	2
Lukio, ylioppilas- tai ammatillinen tutkinto	3
Opisto- tai korkeakoulututkinto	5
Lisensiaatin tai tohtorin tutkinto	6

- F56.** Kun olitte 14-vuotias, oliko äitinne tuolloin:
AVUSTAVA PERHEENJÄSEN ON YRITTÄJÄ.

palkansaaja	1	--> F58
yrittäjä tai maanviljelijä	2	
vai oliko hän työvoiman ulkopuolella?	3	--> F61
(Äiti kuollut/poissa, kun vastaaja 14 v.)	4	--> F61
(EOS)		--> F59

F57. Kuinka monta työntekijää hänellä oli?

Ei yhtään	1	--> F59
1 - 24	2	--> F59
25 tai enemmän (EOS)	3	--> F59

F58. Kuuluiko hänen tehtäviinsä ohjata muiden työntekijöiden työtä, eli oliko hän esimiesasemassa?

Kyllä	1
Ei	2

KYSY JOS ÄITI TYÖSSÄ TAI EOS (F56=1-2 TAI EOS).

F59. Mikä on/oli hänen ammattinimikkeensä? _____

KIRJOITA, EI KOODAUSTA.

F60. (M) **Kortti 82.** Mikä kortilla 82 esitetyistä kuvauksista parhaiten sopii siihen työhön, jota äitinne teki silloin, kun olitte 14-vuotias?
EOS ON TÄYSIN HYVÄKSYTTÄVÄ VASTAUS.

Korkeimman asiantuntijataso (esim. lääkäri, lehtori, diplomi-insinööri, taiteilija, tilintarkastaja)	1
Ylemmän tason johtajat (esim. pankinjohtaja, ison yrityksen toimitusjohtaja, valtion ja kuntien ylemmät virkamiehet, ammattiyhdistysten johtajat)	2
Hallinto- ja toimistoala (esim. sihteeri, kanslisti, toimistos sihteeri, kirjanpitäjä)	3
Kaupallinen ala (esim. myyntipäällikkö, kauppias, myyjä, vakuutusmyyjä)	4
Palveluala (esim. hovimestari, poliisi, tarjoilija, talonmies, parturi-kampaaja puolustusvoimien henkilökunta)	5
Erityistason ammattitaitoiset työntekijät (esim. nokkamies, mekaanikko, painaja, työkaluasentaja, sähköasentaja)	6
Ammattitaitoiset työntekijät (esim. muurari, linja-autonkuljettaja, kirvesmies, metallimies, leipuri)	7
Ammattitaidottomat työntekijät (esim. sekatyömies, kantaja, ammattitaidoton teollisuustyöntekijä)	8
Maatalousammatit (esim. maanviljelijä, maataloustyöntekijä, traktorinkuljettaja, kalastaja)	9

VASTAAJAN KOULUTTAUTUMINEN

F61. Oletteko viimeisen 12 kuukauden aikana osallistunut jollekin kurssille, luennoille tai konferenssiin parantaaksenne tietojanne tai ammattitaitoanne?

Kyllä	1
Ei	2

SIVIILISÄÄTY

F62. Kortti 83. Kysyisin tämänhetkisestä virallisesta siviilisäädystä. Mikä seuraavista sopii Teihin?

REKISTERÖITY PARISUHDE RINNASTETAAN AVIOLIITTOON. AVOLIITTO EI OLE VIRALLINEN SIVIILISÄÄTY, JOTEN KOODATTAVA JOKIN VAIHTOEHDOSTA 3, 5, 6 TAI 9.

Avioliitossa	1	
Asumuserossa (yhä virallisesti avioliitossa)	3	--> F64
Eronnut	5	--> F64
Leski	6	--> F64
En ole koskaan ollut avioliitossa	9	--> F64
(EOS)		--> F64

F63. Asutteko tällä hetkellä puolisonne kanssa yhdessä?

Kyllä	1	--> F66
En	2	

F64. Asutteko tällä hetkellä yhdessä kumppanin kanssa?

Kyllä	1	--> F67
En	2	

F66. Oletteko koskaan asunut yhdessä jonkun kumppanin kanssa ilman, että olette olleet naimisissa (tai rekisteröidyssä parisuhteessa) hänen kanssaan?

Kyllä	1	
En	2	

F67. MERKINTÄ F62 MUKAAN:

1. ERONNUT TAI EI KOSKAAN AVIOLIITTOSSA --> F69
2. MUUT --> F68

F68. Oletteko koskaan eronnut?

Kyllä	1	
En	2	

F69. MERKINTÄ:

1. VASTAAJAN KOTITALOUDESSA ON LAPSIA (F4=02) --> F71
2. VASTAAJAN KOTITALOUDESSA EI OLE LAPSIA --> F70

F70. Oletteko koskaan asunut samassa kotitaloudessa omien tai puolisonne lasten, adoptio- tai sijaislasten kanssa?

Kyllä	1	
En	2	

PUHELIMET

F71. Onko Teillä kiinteä lankapuhelin asunnossanne?

Kyllä	1
Ei	2

F72. Onko Teillä matkapuhelin?

Kyllä	1
Ei	2

F73. Käytättekö internetiä puheluiden soittamiseen kotona?

Kyllä	1
En	2
(Ei internet -yhteyttä kotona)	3

JÄTÄ KYSELYLOMAKE VASTAAJALLE.

Kansainvälisen käytännön ja tavan mukaan tutkimuksesta saatetaan vielä ottaa yhteyttä puhelimitse. Se koskee kuitenkin alle kymmenesosaa kaikista tutkimukseen valituista henkilöistä.

Haastattelu päättyy nyt tähän. Kiitos antamistanne tiedoista.